

Nr 36.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område; given Stockholms slott den 25 januari 1929.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Georg Bissmark.

Förslag

till

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 2, 5, 6, 12, 14, 16, 18 och 19 §§ i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område skola, 2, 5, 6, 12, 14, 16 och 18 §§ i nedan angivna delar och 18 § i dess lydelse enligt lagen den 1 april 1927 (nr 68), erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Lösningsrätt — — — — — påföljd.

Ej heller äger lösningsrätt rum, därest avståndet av den till lösning ifrågasatta marken skulle medföra avsevärd olägenhet för huvudfastighet eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet eller, såvitt fråga är om mark, däri kronan, stad, köping eller municipalsamhälle äger del, eljest skulle för det allmänna innebära sådan olägenhet. Kan olägenhet, som nu sagts, undvikas därigenom, att från lösning undantages viss del av marken, annan än den, varå nyttjanderättshavarens boningshus är beläget, äge lösningsrätt rum till marken i övrigt. Vid bedömande, huruvida utövande av lösningsrätt skulle medföra avsevärd olägenhet, må hänsyn icke tagas till anordning, som prövas hava vidtagits i syfte att förhindra utövande av lösningsrätt.

5 §.

Frågan — — — — — omförmäles.

Ansökan om lantmäteriförrättning — — — — — dödsfallet.

Ansökan om förrättning skall, såvitt den ej avser mark, som är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, vara åtföljd av gravationsbevis rörande fastigheten.

Har nyttjanderättshavare — — — — — stadgad.

6 §.

Har ansökan — — — — — samhället.

I fråga om kungörelse angående förrättningen, jordägarens och nyttjanderättshavarens kallande till densamma ävensom andra underrättelser om förrättningen skola de i 3 kap. 1 § första, andra och tredje styckena samt 2 § av lagen om delning av jord å landet meddelade stadgandena äga motsvarande tillämp-

ning, dock med iakttagande att kungörelsen städse skall införas i ortstidning och att den skall innehålla, att de, vilkas rätt är beroende av förrättningen, äga att därvid tillstädeskomma och bevaka sin rätt. Rörer ansökan mark, som är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, och finnes för samfälligheten känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan må kallelsen översändas till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillstålles någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kändedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, och är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig; därjämte skall underrättelse om förrättningen, såframt fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, har del i samfälligheten, tillställas Konungens befallningshavande samt, där stad, köping eller municipalsamhälle är delägare däri, översändas till den person eller myndighet, på vilken det ankommer att sammankalla dem, som i avseende å talans utförande hava att för menigheten besluta. Delgives kallelse på sätt, som sist nämnts, skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen, och skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen.

Besväras marken av sökt eller beviljad in-teckning för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån eller kan den enligt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för fordran eller annan rättighet, som nyss är sagd, skola innehavare av sådan fordran eller rättighet, om de äro kända och inom riket boende, underrättas om förrättningen genom särskilda kallelsebrev enligt vad om kallelsebrevs avsändande till jordägaren och nyttjanderättshavaren är stadgat. Är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, vare dock sådan underrättelse ej nödig, såframt kungörelsen om förrättningen införas, förutom i tidning inom orten, jämväl i allmänna tidningarna.

12 §.

Har nyttjanderättshavaren — — — — — med nedsättningen.

Vid nedsättningen ingive nyttjanderättshavaren gravationsbevis rörande fastigheten, beslutet i ärendet samt bevis, att och när det vunnit laga kraft, ävensom karta över området, vid äventyr att det felande varder på nyttjanderättshavarens bekostnad anskaffat av Konungens befallningshavande. Avser inlösen mark, som är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, vare nyttjanderättshavaren dock ej pliktig att ingiva gravationsbevis. Erfordras i ty fall för löseskillingens fördelning att äga tillgång till dylik handling, må densamma anskaffas på nyttjanderättshavarens bekostnad.

Löseskillingen — — — — — ränta.

14 §.

Sedan — — — — — berättigad.

Häftar fastigheten för fordran eller annan rättighet enligt vad i 6 § sista

stycket sägs, äge stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskilling för utmätningsvis såld fast egendom motsvarande tillämpning i den mån ej nedan annorlunda stadgas. Sammanträde för fördelningen varde hållet så snart ske kan. Kallelse till sammanträdet skall genom Konungens befallningshavandes försorg minst fjorton dagar förut med posten sändas till jordägaren och kända innehavare av fordran eller annan rättighet, som nu är sagd, samt, om innehavare är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten. Avser inlösen mark, som är samfällad för flera fastigheter med skilda ägare, skall vad för sådant fall i 6 § är stadgat beträffande kallelse och kungörelse äga motsvarande tillämpning.

Är marken samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må betalning ur löseskillingen icke tilläggas innehavare av fordran eller rättighet, för vilken någon av fastigheterna häftar, med mindre denne eller annan sådan rättägande i den fastighet senast å åttonde dagen före sammanträdet skriftligen framställt anspråk därpå hos Konungens befallningshavande; underlåtenhet att väcka dylikt anspråk må dock ej läggas någon till last såsom försummelse i bevakande av honom eller annan tillkommande rättighet. Framställes ej anspråk, som nu sagts, och påyrkar ej heller någon av delägarna i marken senast vid sammanträdet fördelning av löseskillingen, må densamma tillhandahållas delägarna för samfällad räkning. Göra ej dessa inom tio år från sammanträdet anspråk på löseskillingen, må densamma lyftas av nyttjanderätts-havaren, såframt denne för sådant ändamål anmäler sig hos Konungens befallningshavande under elfte året efter sammanträdet. Sker ej sådan anmälan, tillfalle beloppet kronan. Erinran om vad i detta stycke stadgats skall i fall, varom nu är fråga, intagas i kallelse och kungörelse.

Innehaves marken såsom fideikommiss, eller ingår den i häradsallmänning eller annan samfällighet, som enligt vad därom är stadgat skall bibehållas oförminskad, hålle Konungens befallningshavande den jordägaren tillkommande ersättning inne, till dess förordnande meddelats, huru därmed skall förfaras.

Utfaller — — — — fördelningslängden.

16 §.

Har jordägaren — — — — — ändamålet.

Vill nyttjanderättshavare påkalla tillämpning av vad sålunda stadgats, tillställe jordägaren bevisligen underrättelse därom inom trettio dagar från den dag, då skyldighet att avträda marken för honom inträtt. Är marken samfällad för flera fastigheter med skilda ägare, må sådan underrättelse ske på sätt, som i 6 § andra stycket är stadgat beträffande kallelse till lantmåteriför-rättning i motsvarande fall. Kan överenskommelse ej träffas om vad i löse-skilling eller såsom ersättning för markförbättring skall utgå, skall frågan därom avgöras av tre ojäviga skiljemän, bland vilka en utses av vardera par-ten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje. Tredskas någondera parten att utse skiljeman, eller kunna de utsedde ej förena sig om valet av den tredje, äger domaren i den ort eller rättens ordförande i den stad, där fastigheten är belägen, förordna om valet. Den, som ej nöjes med vad de flesta skiljemännen

säga, äger draga tvisten under rättens prövning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det skiljemännens beslut tillställdes honom; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om vad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens prövning.

18 §.

I fråga om förrättning — — — — — annorlunda stadgat.

Fullföljes — — — — — laga skifte är stadgat.

Den i 13 § omförmälda prövning — — — — — avgjord.

Skall med tillämpning — — — — — förmäles.

Är fråga om område i stad — — — — — namn.

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 19 kap. 2 §, 12 § första och tredje styckena, 13 § tredje, fjärde och femte styckena samt 20 § i lagen om delning av jord å landet är stadgat. Har marken före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning, må den dock avskiljas, såframt densamma jämte annan mark, som avstyckats eller avsöndrats från fastigheten, ej överstiger hälften av fastighetens ägovidd. Inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må, i nämnda fall, när skäl därtill äro, fastställelse meddelas, ändå att mera än hälften av ägovidden varder avskild.

Om beslut, — — — — — Konungens befallningshavande.

19 §.

Denna lag äge ej tillämpning beträffande mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle; dock må utan hinder av vad nu stadgats inlösen ske av mark, som är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, för såvitt kronan eller samhället icke äger mera än hälften däri.

Vad i denna lag stadgas äge ej heller tillämpning å mark, som ingår i fastställd stadsplan.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1929.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 november 1928.

Närvarande:

Statsministern LINDMAN, statsråden LÜBECK, WOHLIN, BESKOW, LUNDBERG, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark:

Lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område. »Lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

»Lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (den s. k. ensittarlagen) avser att bereda vissa ägare av boningshus å ofri grund en tryggad ställning genom friköp av marken. Enligt denna lag är den, som med nyttjanderätt för brukande eller bostadsändamål innehar annan tillhörig mark samt därå äger boningshus, under vissa betingelser tillförsäkrad rätt att efter värdering, företagen av lantmätare och två gode män, tillösa sig marken, även om jordägaren skulle motsätta sig det. Förutsättningar för denna lösningsrätt äro dels att marken är upplåten för nyttjanderättshavarens livstid eller vid annan upplåtelse, då ansökan om utövande av lösningsrätt göres, mer än tio år i följd innehafts av annan än ägaren eller ock den tid, marken innehafts av annan än ägaren, tillsammans med den tid, som återstår enligt gällande avtal om nyttjanderätt till marken, uppgår till mer än tio år, dels att det å marken befintliga, nyttjanderättshavaren tillhöriga boningshuset lämnar nöjaktig bostad åt honom och hans familj dels att dylikt boningshus fanns å marken uppfört redan den 1 januari 1919 samt då tillhörde någon, som med nyttjanderätt innehade marken, dels ock att minst en fjärdedel av det värde, som marken med därå befintliga byggnader äger, belöper på nyttjanderättshavarens byggnader. Vid uppskattning av detta värde får dock ej medräknas värdet av förbättring, vilken marken vunnit genom arbete eller kostnad, som nyttjanderättshavaren eller föregående nyttjanderättshavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt å marken utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt (1 § första och fjärde styckena).

Ändå att nu angivna förutsättningar föreligga, äger icke lösningsrätt rum, därest nyttjanderätten, då ansökan om utövande av sådan rätt göres, är förverkad, eller därest avståendet av den till lösning ifrågasatta marken skulle

medföra avsevärd olägenhet för huvudfastighet eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet. Kan sådan olägenhet undvikas däri genom, att från lösning undantages viss del av marken, annan än den, varå nyttjanderättshavarens boningshus är beläget, äger lösningsrätt rum till marken i övrigt. Vid bedömande, huruvida utövande av lösningsrätt skulle medföra olägenhet, som nu sagts, får hänsyn icke tagas till anordning, som prövas hava vidtagits i syfte att förhindra utövande av lösningsrätt (2 §).

Även om avtal om nyttjanderätt till marken icke visas föreligga, skall lägen äga tillämpning, för så vitt jordägaren icke, innan marken mer än tio år i följd innehafts av annan än ägaren, för innehavarens skiljande från marken vidtagit åtgärd, som leder till sådan påföljd (1 § tredje stycket och 2 § första stycket).

Själva förfarandet är i huvudsak anordnat såsom en lantmäteriförrättning och kan överklagas liksom en dylik förrättning. I övrigt må erinras om följande bestämmelser. Ansökan om förrättning, vilken skall ingivas till Konungens befallningshavande, skall vara åtföljd av gravationsbevis rörande fastigheten (5 §). Förordnar Konungens befallningshavande lantmätare att företaga förrättning enligt ensittarlagen, åligger det denne att till förrättningen kalla jordägaren och nyttjanderättshavaren genom särskilda kallelsebrev, som skola till dem med posten avsändas så tidigt, att kallelserna kunna komma dem till handa minst fjorton dagar före förrättningen, så ock att föranstalta därom, att kungörelse angående dag och ställe för förrättningen minst fjorton dagar förut uppläses i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen, och införes i tidning inom orten. Denna kungörelse skall tillika innehålla, att de, vilkas rätt är beroende av förrättningen, äga att därvid tillstädeskomma och bevaka sin rätt. Besväras fastigheten av sökt eller beviljad in-teckning för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån eller kan fastigheten enligt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för fordran eller annan rättighet, som nyss är sagd, skola innehavare av sådan fordran eller rättighet, om de äro kända och inom riket boende, underrättas om förrättningen genom särskilda kallelsebrev enligt vad om kallelsebrevs avsändande till jordägaren och nyttjanderättshavaren är stadgat (6 §). Förklaras nyttjanderättshavaren berättigad att inlösa marken, åligger det honom att hos Konungens befallningshavande nedsätta den bestämda löseskillingen inom viss tid. Vid nedsättningen skall nyttjanderättshavaren bland annat ingiva gravationsbevis rörande fastigheten vid äventyr att sådant bevis varder anskaffat på hans bekostnad (12 §). Sedan nedsättning ägt rum, skall, därest det område, varom fråga är, icke utgör en fastighet för sig, fastställelse meddelas å områdets avskiljande. Kan dylik fastställelse ej meddelas, är lösningsrätten förfallen. (13 och 18 §§.) Meddelas fastställelse eller finnes sådan ej vara erforderlig, har Konungens befallningshavande att gå i författning om löseskillings utbetalning. Inlöst område skall övergå till nye ägaren fritt från in-tecknad gäld ävensom rätt till avkomst eller annan förmån, varom i 6 § sägs (13 §). Häftar fastigheten för fordran eller annan rättighet, som nu nämnts, skola stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpe-

skilling för utmättningsvis såld fast egendom äga motsvarande tillämpning. Sammanträde för fördelningen skall hållas så snart ske kan. Kallelse till sammanträdet skall genom Konungens befallningshavandes försorg minst fjorton dagar förut med posten sändas till jordägaren och kända innehavare av fordran eller annan rättighet, som nu är sagd, samt, om innehavare är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten (14 §).

Ogillas nyttjanderättshavarens lösningsanspråk på grund av att avståendet av marken skulle medföra avsevärd olägenhet för huvudfastigheten eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet, är jordägaren pliktig att vid nyttjanderättens upphörande övertaga nyttjanderättshavarens byggnader och för dem, därest av nyttjanderättsavtalet icke framgår annat, utgiva full lösen ävensom ersätta honom värdet av vissa jordförbättringar. Vill nyttjanderättshavaren påkalla tillämpning härav, är han pliktig att bevisligen tillställa jordägaren underrättelse inom 30 dagar från den dag, då skyldighet att avträda marken inträtt för honom. Kan överenskommelse ej träffas om vad i löse-skillning eller såsom ersättning för jordförbättring skall utgå, skall frågan därom avgöras av skiljemän (16 §).

Slutligen må nämnas, att lagen enligt vad i 19 § stadgas icke skall äga tillämpning beträffande mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle eller som ingår i fastställd stadsplan.

I underdåniga skrivelser den 2 och 21 september 1927 samt den 4 maj 1928 har lantmäteristyrelsen hemställt *dels* om sådan ändring av 19 §, att lagen bleve tillämplig i fråga om mark å allmänningar samt områden, som vid laga skifte lämnats oskiftade eller undantagits för delägarnas allmänna behov, även om kronan, stad, köping eller municipalsamhälle äger del däri, *dels* om vissa ändringar i bestämmelserna i 6 § om kallelser till förrättning för inlösen av mark, *dels ock* om vissa jämkningar i 18 § i fråga om villkoren för avskiljande av inlöst mark. Sedan yttranden över berörda skrivelser infordrats från vederbörande myndigheter m. fl., har jag låtit inom justitiedepartementet utarbета förslag till vissa ändringar i ensittarlagen. Detta förslag anhåller jag nu få anmäla.

A. Lantmäteristyrelsens hemställan om ändring i 19 §.

Tillkomsten av
undantags-
bestämmelsen
i 19 §.

Innan jag ingår på en närmare redogörelse för lantmäteristyrelsens förstnämnda hemställan, torde det tillåtas mig att i korthet beröra anledningen till att fastighet av de i styrelsens framställning omförmälda slag undantagits från lagens tillämpning.

Ett uppslag till lagstiftning i det med ensittarlagen avsedda syftet gavs i en av *hushållningssällskapet i Östergötlands län* till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse av den 22 mars 1910. I denna framhölls bland annat, att trots det betydliga antal lägenheter å ofri grund, som funnes inom länet, likväl inkommit endast ett fåtal ansökningar om lån ur egnahemslånefonden till friköpande av dylika lägenheter. Som orsak härtill angavs bland annat, att jorden, på vilken lägenheterna vore belägna, icke vore till salu. Ett stort antal lägenheter

vore belägna på statens eller menigheters jord och kunde därför alls icke eller endast med stora svårigheter friköpas, och även den enskilde jordägaren vore ofta obenägen att avstå jorden till lägenhetsinnehavaren. Under framhållande av att i andra länder stiftats lagar, som möjliggjorde expropriation av jord för åstadkommande av egna hem, hemställde sällskapet, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en utredning rörande möjligheten att åstadkomma en inlösningsrätt till jorden för sådana lägenheter å ofri grund, där jordens värde i förhållande till åbyggnaderna vore av mindre betydelse.

I det förslag till lag om lösningsrätt för innehavare av vissa på fyrtionio år eller längre tid avsondrade lägenheter, som *torpkommissionen* avlämnade den 6 maj 1911, undantogs från lösningsrätt lägenhet, som tillhör kronan, stad eller annan kommun, municipalsamhälle, stiftelse eller fideikommiss.

Beträffande denna undantagsbestämmelse anförde *egnahemsakkunniga* i motiven till sitt den 30 september 1913 avgivna förslag till lag om lösningsrätt av vissa lägenheter å ofri grund, att det icke behövde möta oöverstigliga svårigheter att medgiva lösningsrätt även för lägenheter å jord, tillhörig kommuner, och att det stora antalet dylika lägenheter, i synnerhet å allmänningar, gjorde en utsträckning av lösningsrätten till dylika särskilt önskvärd. På grund av de stora svårigheter, som skulle vara förbundna med stadgandet av lösningsrätt för lägenheter, som tillhörde kronan, stiftelser och fideikommiss, vore det däremot nödvändigt att undantaga dessa. Vad särskilt anginge lägenheter å kronojord, så torde en stor del av dem dessutom komma att friköpas med användande av den rätt till hembud av lägenheternas jord, som enligt särskilt stadgande vore tillförsäkrad ägare av åbyggnader å kronojord. I enlighet härmed erhöll ifrågavarande stadgande i förslaget sådan lydelse, att lagen icke skulle gälla lägenhet, som tillhörde kronan, allmän inrättning, stiftelse eller fideikommiss.

Sedan inom justitiedepartementet upprättats ett nytt förslag till ensittarlag, anförde *departementschefen* i statsrådet den 31 december 1917, då detta förslag anmäldes, bland annat följande: Av de i de tidigare förslagen gjorda undantagen från lösningsrätt hade bibehållits endast det, som avsåg kronan tillhörig egendom. Det vore lämpligt, att liksom denna icke kunde bli föremål för expropriation, ej heller den föreslagna lösningsrätten kunde göras gällande i fråga om densamma. Härutöver hade emellertid vissa nya bestämmelser om undantag införts i förslaget. Tydligt vore, att lösningsrätt enligt den föreslagna lagen icke lämpligen kunde äga rum inom område, som inginge i tomtindelning. Likaledes borde mark i samhälle, för vilket skulle föras fastighetsregister enligt de för stad meddelade bestämmelser, undantagas från den föreslagna lagens tillämpningsområde, då det avsedda lösningsförfarandet i regel ej torde lämpa sig i fråga om dylik mark samt det föreslagna sättet för inlöst områdes avskiljande från stamfastighet ej stode i överensstämmelse med vad om fastighetsbildning i sådant samhälle funnes stadgat.

I överensstämmelse härmed avgavs proposition (nr 172) till 1918 års riksdag. I en motion (I: 146) yrkades, att från lagens tillämpning måtte undantagas jämväl område, som tillhörde stiftelse eller vore upplåtet till eklestiastikt ändamål. *Lagutskottet* avstyrkte i utlåtande nr 75 motionen, därvid utskottet anförde: Frånsett ett par speciella undantag hade endast kronan tillhörig egendom undantagits från den föreslagna lagens tillämpningsområde. Liksom sådan egendom ej kunde bli föremål för expropriation, hade det syntes lämpligt, att ej heller den nu föreslagna lösningsrätten skulle kunna göras gällande i fråga om densamma. Tillräckliga skäl att ytterligare begränsa lagens omfattning föreläge icke.

Under överläggningen i riksdagen framhöll departementschefen, att undanta-

get beträffande kronojord berodde därpå, att man velat tillämpa samma principer som beträffande expropriation, och att man dessutom ansett, att något praktiskt behov av en utsträckning av lagens tillämpning till kronojord knappast förelegat, då man därefter som dittills finge förutsätta, att kronan skulle underlätta för brukaren att lösa den jord, han brukat. — Stadgandet antogs i sin av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse och ingick i *lagen den 28 juni 1918*.

I *lagen den 26 mars 1920* inflöt nu ifrågavarande stadgande utan någon ändring.

I det förslag till ny ensittarlag, som jordkommissionen avlämnade den 28 april 1921, hade från lagens tillämpning undantagits allenast mark, som tillhörde kronan eller som innehades med tomträtt. Denna undantagsbestämmelse erhöll emellertid i den proposition (nr 251), som i anledning av förslaget avläts till *riksdagen 1922*, en vidgad omfattning. Enligt denna skulle lagen ej äga tillämpning beträffande »mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle eller som innehaves med tomträtt». I denna fråga anförde *departementschefen*:

'Starka skäl tala enligt min mening för att från friköpning undantaga mark, som med äganderätt tillhör omförmälda samhällen. Då fråga är om till stad donerad jord, läser i varje fall en mot de vid donationen fästade bestämmelser måhända stridande inlösen till enskilda icke böra förekomma. Men ej heller i övrigt torde mark, varom nu är fråga, böra göras till föremål för friköpning enligt förevarande lagstiftning. Samhällets intresse att för det allmännas räkning ostört få tillgodogöra sig den jord, det måhända för speciella syften med äganderätt förvärvat, synes böra gå före en eller annan enskilds önskan att inlösa visst markområde, varå han äger byggnader. Det sociala behovet av inlösningsrätt till samhälles mark torde ej heller vara nämnbart starkt.'

Kungl. Maj:ts förslag föranledde i denna del icke någon ändring i 1920 års lag.

Då Kungl. Maj:t vid *riksdagen 1925* ånyo framlade proposition (nr 142) med förslag till revision av ensittarlagen, gjordes uti nu ifrågavarande hänseende allenast den avvikelse från 1922 års förslag, att orden 'som innehaves med tomträtt' utbyttes mot uttrycket 'som ingår i fastställd stadsplan'.

I skrivelsen den 2 september 1927 har *lantmäteristyrelsen* anført:

'Enligt 19 § skall ensittarlagen icke äga tillämpning beträffande bland annat mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle. Stadgandet torde egentligen hava avsett de fall, då nu angivna rättssubjekt äro ensamma ägare av jord, varom fråga är. Emellertid har det visat sig, att nämnda lagrum kommit att utgöra hinder för inlösen i ett avsevärt antal andra fall. Nyttjanderättsupplåtelse hava nämligen i stor utsträckning skett å allmänningar eller å områden, som vid laga skifte lämnats oskiftade eller undantagits för delägarnes allmänna behov. När då kronan, såsom ofta är fallet, ävensom stad, köping eller municipalsamhälle, vilket dock mera sällan torde förekomma, i egenskap av jordägare har del i allmänning eller såsom skiftesdelägare äger andel i oskiftat område eller samfällighet har det ansetts, att, på grund av denna bestämmelse, inlösen lagligen ej kan äga rum. Från styrelsen underställd personal har upprepade gånger påpekats behövligheten av en lagändring, varigenom inlösenrätt i dessa fall medgives nyttjanderättshavarna, om förutsättningarna därför i övrigt äro för handen. Jämligt föreskriften i 1 § av gällande lantmäteriinstruktion har styrelsen ansett sig böra bringa förhållandet till Kungl. Maj:ts kännedom; och vill styrelsen tillika för sin del tillstyrka en lagändring i nu angiven riktning.'

Lantmäteri-
styrelsens
hemställan om
ändring i
19 §.

Yttranden över denna skrivelse hava infordrats från *överståthållarämbetet*, *länsstyrelserna*, *domänstyrelsen*, *kammarkollegium* och *byggnadsstyrelsen*, varjämte *Svenska stadsförbundet* och *Sveriges häradsallmänningsförbund* lämnats tillfälle att yttra sig i ärendet. Från samtliga myndigheter ävensom från nämnda förbund hava yttranden inkommit. Flera länsstyrelser hava vid sina utlåtanden fogat yttranden från *överlantmätare* m. fl. Domänstyrelsen har jämte eget utlåtande ingivit yttranden av samtliga *jägmästare* och *domänintendenter* ävensom från *domänfiskalen*.

Yttranden
över lant-
mäteristyrel-
sens hem-
ställan om
ändring i
19 §.

Av myndigheterna hava allenast *överståthållarämbetet*, *länsstyrelsen* i Uppsala län och *domänintendenterna* i Södermanlands och Älvsborgs län avstyrkt den ifrågasatta lagändringen. Övriga myndigheter hava tillstyrkt lagstiftning i den riktning, varom *lantmäteristyrelsen* hemställt, eller förklarat sig ej hava något att erinra däremot.

Av länsstyrelsernas yttranden må till en början återgivas följande uttalanden, däri lagändringen tillstyrkes:

Länsstyrelsen i Södermanlands län: 'I många fall kan nog en ändring uti den av *lantmäteristyrelsen* angivna riktning synas önskvärd, men härutinnan torde dock en viss varsamhet böra iakttagas, så att icke inlösen i enlighet med ifrågavarande lag kommer att ske i sådan utsträckning, att fyllandet av det ändamål, för vilket allmänning inrättats eller område lämnats oskiftat eller undantagits, genom förändrad lagstiftning i ämnet äventyras.'

Länsstyrelsen i Östergötlands län: 'Då det kan ske utan att vederbörande samhällens intressen genom den ifrågasatta ändringen trädas för nära, anser sig *länsstyrelsen* böra tillstyrka sådan ändring i lagen ifråga att möjlighet beredes *nyttjanderättshavare* att inlösa jord, som ingår i sådan samfällighet varom fråga är.'

Länsstyrelsen i Jönköpings län: 'Enligt *länsstyrelsens* uppfattning tala för den ifrågasatta lagändringen starka billighetsskäl. På grund härav och då det icke synes vara ägnat att väcka några starkare betänkligheter av principell art att medgiva inlösenrätt enligt ensittarlagen beträffande jord, till vilken det allmänna endast med avseende å en ideell andel är ägare, får *länsstyrelsen* för sin del tillstyrka den av *lantmäteristyrelsen* förordade lagändringen. På sätt *överlantmätaren* i länet i bifogat yttrande anført, har emellertid för detta läns vidkommande hittills knappast försports allvarligare olägenheter av gällande bestämmelser i ämnet.'

Länsstyrelsen i Kronobergs län: 'Då även med bibehållande av stadgandet i § 19 i övrigt oförändrat rätt till inlösen i det av *lantmäteristyrelsen* avsedda fall icke synes böra vara utesluten, får *länsstyrelsen* förorda lagändring i sådan riktning, som *lantmäteristyrelsen* tillstyrkt.'

Länsstyrelsen i Blekinge län: 'Hos *länsstyrelsen* har vid upprepade tillfällen förekommit, att i ärenden av nu ifrågavarande slag inlösen av *nyttjanderättsområdet* ansetts icke lagligen kunna ske. Nästan undantagsvis torde emellertid kronans eller samhällenas rätt icke vara i någon vidare mån berörd av att inlösen i nu omhandlade fall äger rum. Det synes därför *länsstyrelsen* vara för det allmänna av lika liten betydelse som det kan för den enskilde vara av stor vikt att ett inlösningsförfarande får komma till stånd i fall, som här äro i fråga, varför *länsstyrelsen* för sin del vill tillstyrka den ifrågasatta lagändringen.'

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län: 'I allmänhet torde någon olägenhet knappast kunna tänkas uppkomma för det allmänna, om *nyttjanderätts-*

havare medgäves inlösningsrätt i de fall, som avses i lantmäteristyrelsens skrivelse. Skulle emellertid avståendet av den till lösning ifrågasatta marken i något fall medföra avsevärd olägenhet för kronan, stad, köping eller municipalsamhälle, som har del i marken, synes, även om denna olägenhet icke är hänförlig till huvudfastigheten eller därmed sambrukad fastighet, lösningsrätt icke böra äga rum. Ett bifall till framställningen torde därför böra föranleda jämkning även i lagens 2 §.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: 'Inom detta län, där ett stort antal kronan tillhöriga fastigheter förefinnas, förekommer ofta, att kronan i egenskap av jordägare har del i område, som vid skiftesförrättning lämnats oskiftat eller undantagits för delägarnas allmänna behov. Dylika oskiftade områden eller samfällda undantag förekomma icke allenast vid laga skiften utan jämväl vid enskiften samt stundom även vid storskiften å för flera skifteslag gemensamma allmänningsskogar. Hittills har visserligen endast vid ett par tillfällen iakttagits, att inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område å allmänning eller samfällt eller oskiftat område avslagits av den anledning, att kronan i egenskap av jordägare ägt del i allmänningen eller det oskiftade eller samfällda området, men då även inom detta län nyttjanderättsupplåtelser i stor utsträckning torde hava ägt rum inom sådana allmänningar eller områden, är det att antaga, att lagrummet i sin nuvarande lydelse kommer att utgöra hinder för inlösen i ett stort antal fall. På grund härav anser sig länsstyrelsen böra tillstyrka den av lantmäteristyrelsen föreslagna lagändringen, dock att därvid hänsyn toges till det förhållandet, att områden förekomma, vilka lämnats oskiftade eller undantagits för delägarnas allmänna behov icke blott vid laga skifte utan jämväl vid enskifte och stundom vid storskifte.'

Länsstyrelsen i Värmlands län: 'Såvitt till länsstyrelsens kännedom kommit har ännu icke i något fall inom Värmlands län nyttjanderättshavare av den orsak blivit förvägrad inlösa markområde, att kronan, stad, köping eller municipalsamhälle i egenskap av jordägare haft del i allmänning eller ägt andel i oskiftat område. Då emellertid enligt lantmäteristyrelsens uppgift ovan nämnda lagrum kommit att i ett avsevärt antal fall utgöra hinder för inlösen, får länsstyrelsen tillstyrka bifall till en lagändring i den av lantmäteristyrelsen angivna riktning.'

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: 'Inom länet är ofta förhållandet att nyttjanderättsupplåtelser skett å områden, undantagna för skifteslag i vilka ecklesiastisk jord ingår. Då det kan ifrågasättas, huruvida icke berörda i 19 § angivna stadgande egentligen avsett de fall, då omförmälda rättssubjekt äro ensamma ägare av under nyttjanderätt upplåten jord, samt då en lagändring, varigenom inlösenrätt medgives nyttjanderättshavare, då de nämnda rättssubjekten endast äga andel i dylik jord, om förutsättningarna i övrigt därför äro för handen, icke synes kunna medföra olägenheter, får länsstyrelsen för sin del tillstyrka en lagändring i angivna riktning.'

Länsstyrelsen i Jämtlands län: 'Inom Jämtlands län förekomma icke, såvitt länsstyrelsen har sig bekant, allmänningar, vari kronan har del. Däremot lära i åtskilliga skifteslag, i vilka kronan är delägare, samfälligheter vara avsatta. Huruvida i något av sistnämnda fall område upplåtits till nyttjanderättshavare har länsstyrelsen sig icke bekant, liksom ej heller huruvida samfällighet förekommer, vari municipalsamhälle har del. Sannolikt är dock, att den ifrågasatta lagändringen för Jämtlands läns vidkommande har mycket ringa betydelse. Därest ändringen påkallas av förhållanden i andra delar av riket, synes icke vara något att däremot erinra.'

Länsstyrelsen i Norrbottens län: 'Det torde vara uppenbart, att bestämmelsen i 19 § ensittarlagen närmast har avseende på det fall, att kronan, stad, köping eller municipalsamhälle ensam är ägare av den mark, vars inlösnings

ifrågasättes. Grunden för stadgandet torde få anses vara den, att jord i statens eller stadssamhälles hand ofta är avsedd att utnyttjas för något bestämt allmänt ändamål, för vilket den enskilde nyttjanderättshavarens intresse av att få lösa till sig jorden bör stå tillbaka. Beträffande allmänningar och samfälligheter, i vilka staten respektive stadssamhället endast har en större eller mindre ideell andel, föreligger icke detta skäl mot ensittarlagens tillämpning. Ehuru här i länet veterligen ännu icke förekommit något fall, där hinder av ifrågavarande slag mött mot ett påbörjat inlösningsförfarande, synes det länsstyrelsen vara av vikt att möjligheten därtill undanröjes. Länsstyrelsen får sålunda för sin del tillstyrka en lagändring i det av lantmäteristyrelsen angivna syftet.'

Av de yttranden, däri lagändringen avstyrkts, må anföras följande:

Överståthållarämbetet: 'Av lantmäteristyrelsens berörda skrivelse framgår icke klart, vad med densamma avses. Asyftar man all jord som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle eller allenast nyttjanderättsupplåtelser, därå nämnda rättssubjekt äga del i jorden? Vare sig man emellertid avsett det ena eller andra fallet, kan emellertid överståthållarämbetet icke tillstyrka bifall uti förevarande avseende. Det lärer till en början icke vara vanligt, att kronan överlåter till annan sig tillhörig jord, vare sig den tillhör kronan ensam eller tillsammans med andra, utan att man har klart för sig var den är belägen eller det ersättningsbelopp, som för densamma erhålles, därvid undantag endast gjorts för vissa allmänna ändamål, som äro särskilt uppräknade. Och vad beträffar jordområden, som tillhöra städer och likartade områden, så lärer det vara få områden, som dessa vaka över med sådant intresse, som just dylika lägenheter. De vilja med alldeles särdeles iver tillse att de allmänna intressena, som de finna sig befogade att övervaka, varda iakttagna. Att nu stifta en lag, varigenom de nuvarande lägenhetsägarna få äganderätten överlåten till sig med korsande av stadens planer, det skulle säkerligen i hög grad uppröra bärarna av städernas intressen och dessa personer skulle komma att känna sig kränkta på samma sätt och kanske i än högre grad än de egendomsägare som redan nu känna sig träffade av den nuvarande ensittarlagen. Med de åsikter, som överståthållarämbetet hyser beträffande denna lag, kan överståthållarämbetet icke annat än på det bestämdaste avstyrka det nu framkastade lagförslaget.'

Länsstyrelsen i Uppsala län: 'Länsstyrelsen har icke kunnat undgå att finna egendomligt och på visst sätt stötande, att åt kronan och vissa kommuner såsom jordägare förlänas en undantagsställning, som befriar dem från de å andra jordägare vilande förpliktelser och inskränkningar. Så länge emellertid en sådan undantagsställning anses böra i visst avseende bibehållas, torde väsentligen samma skäl tala härför även när kronan eller kommunen allenast är delägare. Detta gäller särskilt i de fall, då andelen kan genom skifte utbrytas eller då kronan eller kommunen är huvuddelägare i samfälligheten. Å andra sidan synes ifrågavarande undantagsbestämmelse böra tolkas restriktivt, så att densamma icke får tillämpning å from stiftelses eller allmän inrättnings jord, även om densamma är i jordeboken upptagen under kronotitel. Ett förtydligande härav skulle måhända vara önskvärt, särskilt emedan bestämmelsen om inlämnande av gravationsbevis kan vara ägnad att framkalla en viss tveksamhet, när fråga är om jord, som icke är upptagen i fastighetsböckerna.'

Domänstyrelsen har såsom eget yttrande åberopat följande uttalande av *domänintendenten i Hallands län:* 'Sådana fall torde förekomma, där eljest befogad lösningsrätt till lägenhet å allmänning förhindras genom kronans delägarskap i allmänningen. Visserligen kan ju en sådan allmänning skiftas och

kronans andel däri utbrytas, samt möjligen förläggas å sådan del, att lägenhet som skall lösas icke beröres. Sådan procedur är ju dock omständlig och medför kostnad, samt måhända ej under alla förhållanden genomförbar eller ledande till det åsyftade ändamålets vinnande. Det vill därför synas vara önskvärt, att lagändring kunde genomföras av beskaffenhet att uppmjuka bestämmelserna i § 19 av omskrivna författning. Härvid torde dock böra beaktas, att ensittarlägenheter å allmänningensjordar i regel icke tillkommit i samma laga ordning som dylika lägenheter å enskild mark. För de förstnämnda synes därför ej med fog kunna göras gällande samma tvångsrätt till frilösen som för de å enskild mark belägna. I regel hava allmänningarna vid laga skiften avsatts av oskifta för vissa, för skiftesdelägarna gemensamma ändamål som lertäkter, grustäkter, tångtäkter m. m. och då ibland av storlek, att området i sin helhet icke omedelbart tagits i anspråk för det gemensamma ändamålet, men avsett att jämväl för framtiden täcka behovet. Många ensittarlägenheter å sådana för tillfället ej helt utnyttjade allmänningar hava säkerligen tillkommit utan något medgivande från samtliga delägarna i allmänningen, i varje fall har sannolikt medgivande icke inhämtats från sådan delägare som kronan. Ändring av § 19 i riktning att införa ovillkorlig tvångsinlösningsrätt för lägenheter å publik jord, även då det gäller allenast sådana å allmänningar, vari kronan eller menigheter hava del, synes mig icke böra tillstyrkas. Däremot synes lämpligen sådana ändringar kunna vidtagas, att lägenhet å allmänning, vari kronan har del, kan få friköpas, därest den förvaltande myndigheten — domänstyrelsen beträffande kronojord under dess förvaltning, domkapitlet i fråga om den ecklesiastiska jorden — efter de lokala förvaltningsorganens hörande finner skäl att till framställning om friköp lämna bifall i vad saken berör kronans eller kyrkans jordägareandel i allmänning eller oskiftad mark.'

Av övriga till domänstyrelsen ingivna yttranden må följande återgivas:

Överjägmästaren i Västra distriktet: 'Skäl synes föreligga för sådan ändring i lagen, att den omständigheten, att kronan, stad, köping eller municipalsamhälle i egenskap av jordägare äger del i allmänning eller i områden, som vid laga skifte lämnats oskiftade eller undantagits för delägarnas allmänna behov, ej må utgöra hinder för inlösen. Dock synes böra övervägas, om ej en viss begränsning av inlösningsrätten i dylika fall borde stadgas. Man kan nämligen tänka sig fall, då kronan, stad, köping eller municipalsamhälle äger *största delen* i sådan allmänning eller sådant område, och då det för dem är av stort intresse, att därinom beläget område icke till nyttjanderättsinnehavare upplåtes med äganderätt, utan att kronan etc. bibehålles vid sin äganderätt. Sådana fall kunna exempelvis förekomma å en del kronoparker. Inom dessas rågångar kunna ligga oskiftade områden, i vilka kronan äger största andelen, och där det för kronan är av vikt att bibehållas vid sin äganderätt, exempelvis för att kunna genom laga skifte eller utbrytning få sin andel bestämd och tillagd kronoparken. Skäl synes därför föreligga att begränsa inlösningsrätten till sådana fall, då kronan etc. äger *mindre än hälften* i allmänningen eller samfälligheten.'

Överjägmästaren i Smålands distrikt: 'En lagändring i av lantmäteristyrelsen föreslagen riktning synes vara för kronan fördelaktig. Kronan synes nämligen i allmänhet icke ha någon större nytta av sitt delägarskap i allmänningar och oskiftad mark. I många fall torde till och med detta delägarskap vara obekant ända tills det blir utrett vid en lantmåteriförrättning.'

Domänintendenten i Kristianstads län: 'Det har vid åtskilliga tillfällen visat sig, att lägenhet belägen å samfällighet, varuti kronan är delägare, icke ansetts kunna friköpas på grund av kronans delägarskap och detta även i sådana

fall, då kronan ej kan hava det minsta intresse av att samfälligheten bibehålles. Visserligen har i några fall detta hinder kunnat undanröjas, då full enighet inom skifteslaget vunnits rörande försäljning, i det att då kunnat tillämpas bestämmelserna i lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter m. m., men då någon av delägarna i enlighet med bestämmelsen i § 7 av nämnda lag yrkar på försäljning å offentlig auktion, synes lägenhetshavaren vara rättslös. Jag anser därför en lagändring i berörda hänseende vara erforderlig.'

Domänintendenten i Skaraborgs län: 'Det förekommer inom Skaraborgs län mycket ofta, att vid laga skiften jord avsatts för grus- och lertag eller andra för hela skifteslaget gemensamma behov och att dessa allmänningar, sedan de ej längre utnyttjas för det ursprungliga ändamålet, uppodlats och bebyggts, oftast utan någon som helst uppgörelse om villkoren för innehavet. Detta förhållande leder mången gång till tvistigheter mellan jordägarna, som hava liten eller ingen avgäld från allmanningen, och innehavaren, som, beroende av många människors godkännande av innehavet, har en mycket otrygg nyttjanderätt till området. Där ej den avsatta allmänningensjorden fortfarande behöves för skifteslagets gemensamma bruk, anser jag det därför vara synnerligen lämpligt, att den på sätt ovan anförda lag stadgar finge lösas av innehavaren.'

Domänintendenten i Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län framhåller, att sökt inlösen av mark av samfällig natur bör i ett vart fall prövas och medgivande därtill lämnas endast under förutsättning, att denna biträdes av övervägande antalet delägare i samfälligheten eller i dennas styrelse och av den myndighet, under vilkens förvaltning samfälligheten är ställd.

Kammarkollegium har anfört: 'Det är enligt kollegii mening tydligt att de skäl, som föranlett, att mark tillhörig kronan, stad, köping eller municipal-samhälle undantagits från ensittarlagens tillämplighetsområde icke, eller i varje fall i betydligt ringare grad, göra sig gällande, när kronan eller menighet som nyss nämnts allenast äger en måhända obetydlig ideell andel i den mark, som ifrågasättes till inlösen. Å andra sidan vill det synas som om de nämnda skälen alltjämt skulle kunna äga giltighet, då den ideella andelen med avseende å storlek närmar sig den fullständiga äganderätten eller då andelen, utan att i och för sig vara särskilt betydande, likväl avser ett markområde, vars bibehållande i hittillsvarande omfattning kan vara ett allmänt intresse. — Såsom lantmäteristyrelsen antytt torde det emellertid vara ett mera sällan förekommande förhållande, att stad, köping eller municipal-samhälle i egenskap av jordägare har del i allmänning eller såsom skiftesdelägare äger andel i oskiftat område eller samfällighet. Det torde därför med avseende å dylika samhällen knappast föreligga någon svårighet att på föreslaget sätt utsträcka ensittarlagens tillämplighetsområde. För kronan, vilken i icke ringa utsträckning såsom jordägare har del i samfälligheter av omförmält slag, ställer sig saken däremot annorlunda. Kollegium har föreställt sig möjligheten i detta fall av en anordning för kronans del snarlik den, varom stadgats i 7 § av lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter. Här är föreskrivet med avseende å delägares beslut om avhändande av samfällid äga, att om boställe eller annat allmänt hemman har del i samfällid äga, vars avhändande beslutes, beslutet ej må träda i verkställighet utan att tillstånd därtill för berörda hemman lämnats i vederbörlig ordning. Anförda bestämmelse innehåller ingen närmare anvisning av vilken myndighet tillståndet skall lämnas. Kollegium finner det ändamålsenligt, att därest en liknande bestämmelse inflyter i ensittarlagen, detta på något sätt angives, och anser kollegium att meddelande av dylikt tillstånd utan olägenhet torde kunna anför-

tros åt den myndighet, under vars inseende fastigheten lyder. Kollegium biträder alltså lantmäteristyrelsens framställning, såvitt nu är fråga, dock att därest kronan tillhörig fastighet finnes äga del i samfällad mark, varå nyttjanderättshavare framställt lösningsanspråk, denne icke må förklaras berättigad till inlösen, med mindre medgivande därtill inhämtats av den myndighet, under vars inseende fastigheten lyder.'

Byggnadsstyrelsen har i likhet med lantmäteristyrelsen funnit skäl föreligga till ändring av ensittarlagen uti ifrågavarande hänseende. Härvid har styrelsen emellertid framhållit vikten av att det i samband med en dylik lagändring fastställes, att inlösen ej må äga rum i de fall, då nyttjanderättsupplåtelse skett å områden, där samfälligheten avsatts för väg eller allmän plats.

Styrelsen för *Svenska stadsförbundet* har anført: 'Rent principiellt har styrelsen ingenting att invända mot den uppfattning, för vilken lantmäteristyrelsen i detta fall gjort sig till tolk. Äger t. ex. en stad del i mark, belägen så långt utanför stadens gräns, att exploateringen av densamma icke rimligen kan väntas få betydelse för stadens jordpolitik i en framtid, torde staden i praktiken också sakna anledning att motsätta sig inlösen på dylikt område. Fall förekomma emellertid, enligt vad styrelsen inhämtat, då stadssamhälle äger del i mark, som utan att vara stadsplanlagd dock är belägen så nära samhällets stadsplanlagda område, att en inlösen av densamma skulle för samhället kunna medföra avsevärda olägenheter. I dessa fall, men sannolikt också endast i dessa, torde från stadssamhälles sida verkligt intresse finnas av nuvarande lagbestämmelsers bibehållande. Styrelsen vill under sådana förhållanden för sin del förorda bibehållandet av nu gällande bestämmelser men med tillägg, som medgäve friköpning i de av lantmäteristyrelsen avsedda fallen under förutsättning av respektive stadssamhälles medgivande, inhämtat i den ordning, lagen kan komma att bestämma.'

Sveriges häradsallmäningsförbund har anført: 'Frågan om ensittarlagens tillämplighet å häradsallmänning har till följd av en överklagad resolution, given av länsstyrelsen i Uppsala län, varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. I nämnda resolution avslogs ansökan om förordnande för lantmätare för prövning av lösningsrätten till ett å Tierps häradsallmänning beläget område, under motivering, att allmänningen i jordeboken redovisades bland »Krono-Egendomar under enskild disposition» och därför finge anses tillhöra kronan. Kungl. Maj:t fann i utslag den 22 september 1927 icke skäl att göra ändring i resolutionen. — Förbundsstyrelsen kan icke dela den uppfattning, som kommer till synes i länsstyrelsens motivering. Jordeböckerna äro skattelängder, och någon karaktär av äganderegister eller dokument, utvisande vem som äger däri upptecknade fastigheter, ha de icke. Förbundsstyrelsen kan knappast tänka sig, att länsstyrelsen genom sin resolution tagit slutgiltig ställning till frågan om kronans äganderätt till allmänningarna utan endast följt gängse praxis, att jord, uppförd under kronotiteln, allenast för särskilda fall kan försälas, minskas eller intecknas för gäld. Förbundsstyrelsen anser sig därför icke i detta sammanhang behöva framlägga skälen för sin åsikt, att kronan icke har någon annan rätt till häradsallmänningarna än den, som kan härflyta därav, att ek och storverksträd äro kronan förbehållna. — Förbundsstyrelsen har emellertid av ett annat, nedan nämnt skäl den uppfattningen, att ensittarlagen icke äger tillämplighet beträffande häradsallmänningarna. Om dessa stadgas nämligen i § 5 av förordningen den 26 januari 1894, att de skola bibehållas oförminskade. — I skrivelse den 2 september 1927 har lantmäteristyrelsen fäst uppmärksamheten därpå, att § 19 i lagen icke allenast anses gälla lägenhet å mark, som »tillhör kronan» utan även lägenheter å allmänning och å oskiftade eller för skiftesdelägarnas allmänna behov undantagna om-

råden, vari kronan äger del, varigenom ett stort antal lägenheter undandragas lagens tillämpning. — Häradsallmanningarna bestå dels av områden, vilka av ålder varit allmänning, och dels av under senare tider inköpta jordbruksfastigheter. Av de sistnämnda hava en del förvärvats med medel, vilka influtit genom extra avverkning å den ursprungliga allmanningen. Vid beviljandet av dylik avverkning har Kungl. Maj:it eller domänstyrelsen i regel fäst det villkoret, att det förvärvade området skulle införlivas med den ursprungliga allmanningen och i jordeböckerna föras under kronotitel. Såväl dessa områden som de ursprungliga allmanningarna falla därför utanför ensittarlagens gränser. — Övriga inköpta områden hava, möjligen med några undantag, icke införlivats med den allmänning, som förvärvat dem. De föras i jordeböckerna icke under kronotitel och de tillhöra den ursprungliga allmanningens delägare efter oförmedlat hemmantal. Enligt den av lantmäteristyrelsen omnämnda vida tolkningen av lagen skulle emellertid ensittarlagen ej heller vara tillämplig å dem, när kronan genom sina jordbruksfastigheter eller genom ecklesiastika boställen av kronatur är delägare i varje dylikt område. — Till Sveriges häradsallmänningsförbund äro, utan att vara häradsallmanningar i rättshistorisk bemärkelse, Svärdsjö och Envikens allmanningar anslutna. Dessa av-sattes vid avvitrningen enligt nåd. brevet den 9 november 1861, och de kunna icke inrymmas i orden »tillhör kronan». I dem äger emellertid kronan del, varför även de ligga utanför lagens tillämpningsområde. — Slutligen bör omnämnas, att vissa städer genom sina jordförvärv blivit delägare såväl i de ursprungliga häradsallmanningarna som i inköpta, till dessa lagda områden. — Ensittarlagens utsträckande till häradsallmanningarna skulle för dem medföra vissa olägenheter. Vid försäljning av ensittarlägenhetens hus har jordägaren hittills kunnat utöva ett visst inflytande vid bestämmandet av köpare genom att upplåta jorden endast till väl känd person och har därigenom kunnat utmönstra sådana, som kunde befaras komma att göra åverkan eller bedriva tjuvjakt. Vid utarrendering av jorden har arrendelegan ofta beräknats i dagsverken, varigenom välbehörlig arbetskraft kunnat erhållas för skogsskötseln, och även om den del därav, som utgjorts såsom vederlag för jordarrendet i många fall varit obetydlig, har ensittaren i regel därutöver åtagit sig arbete å allmanningen. Detta kan med tämligen stor säkerhet beräknas komma att fortvara, så länge de nuvarande nyttjanderättshavarna efter en eventuell inlösen kvarsitta å lägenheterna, men därefter kunna dessa komma att övergå till för skogsarbete odugliga personer eller till sådana, som allmänningsförvaltningarna av skilda skäl icke vilja eller kunna begagna såsom arbetare. — Förbundsstyrelsen har på grund av den korta tid, som stått till förfogande för avgivandet av detta yttrande, icke varit i tillfälle att inhämta allmänningsstyrelsernas mening och anser sig därför endast böra framhålla, att lagens tillämpning beträffande häradsallmanningarna skulle medföra så stora olägenheter för skogsskötseln, att det är ovisst, om dessa uppvägas av de sociala fördelar, som skulle vinnas, i all synnerhet som dessa beträffande häradsallmanningarna, å vilka rättskaffens nyttjanderättshavares ställning är fullt tryggt, äro avsevärt mindre än å enskildas fastigheter, å vilka ensittarna ha en mindre säker ställning.

Över ifrågavarande framställning har jag vidare inhämtat yttrande från de s. k. *kronojordsakkunniga* (byråchefen J. G. Söderlind, ledamoten av riksdagens första kammare E. B. Andersson i Fältenborg samt ledamöterna av riksdagens andra kammare A. W. Gustafsson i Kasenberg och N. Adler ävensom revisionssekreteraren S. Ekberg), vilka sakkunniga enligt Kungl. Maj:ts be-myndigande den 27 maj 1927 av chefen för jordbruksdepartementet tillkallats

för att verkställa utredning av frågan om ändringar i förfaringssättet och bestämmelserna rörande försäljningar och andra upplåtelser från kronans jordbruksdomäner. Dessa sakkunniga hava — under framhållande av, att de ansett sig huvudsakligen böra beakta, i vad mån den lagändring, som ifrågasatts, komme att inverka å kronans rätt — icke funnit anledning att göra någon erinran mot ett bifall till lantmäteristyrelsens hemställan.

Departementschefen.

Byallmänningar och andra samfälligheter.

Av den redogörelse för tillkomsten av ifrågavarande bestämmelse, vilken jag i det föregående givit, framgår, att då från ensittarlagens tillämpning stadgades undantag för mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle, uppmärksamheten företrädesvis varit riktad å sådana fall, däri något av nämnda rättssubjekt är ensam ägare av den till lösning ifrågasatta marken. Huruvida man avsett att jämväl göra undantag för mark å byallmänningar och andra samfällda områden, däri dylikt rättssubjekt endast äger en ideell andel, synes tvivelaktigt. De skäl, som anförts för berörda undantagsbestämmelse, torde nämligen icke eller åtminstone allenast i ringa mån äga giltighet för dylika fall.

Vad först beträffar kronojord har detta undantag, frånsett vissa principiella skäl utan större praktisk betydelse, föranletts av att något egentligt behov av lagens tillämpning i dylikt fall icke ansetts vara för handen, enär genom särskilda bestämmelser viss rätt till friköpning tillförsäkrats nyttjanderätts-havare med egna hus på sådan jord. Emellertid äga berörda bestämmelser, vilka numera innefattas i 5 § förordningen den 17 december 1926 angående grunder för upplåtande från vissa kronoegendomar av jordbrukslägenheter under åborätt enligt lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord samt av egna-hemslägenheter, icke tillämpning i andra fall än då jorden tillhör kronan ensam. Visserligen äger Kungl. Maj:t jämlikt riksdagens skrivelse den 27 juli 1914 befogenhet att utan riksdagens vidare hörande försälja kronan tillhörig andel i en för flera fastigheter gemensam samfällighet, för såvitt denna andel icke äger högre värde än 1,000 kronor, men någon förköpsrätt är icke ensittaren tillförsäkrad i detta fall. Härtill kommer, att enligt vad erfarenheten givit vid handen mången gång stora svårigheter möta mot en försäljning på frivillighetens väg av jord, som äges av ett flertal.

Såsom skäl för undantaget från ensittarlagens tillämpning av jord, som tillhör stad, köping eller municipalsamhälle, har anförts *dels* att samhällets intresse att för det allmännas räkning ostört få tillgodogöra sig den jord, som måhända förvärvats för speciella syften, borde gå före den enskildes intresse att inlösa visst markområde, varå han äger byggnader, *dels ock* att det sociala behovet av inlösningsrätt till samhällets mark ej vore nämnvärt stort, varvid man tydligen förutsatt, att samhället, där hinder från det allmännas synpunkt ej mötte, skulle frivilligt tillmötesgå ensittarens önskan att få friköpa den mark, han brukade. Såsom lantmäteristyrelsen anmärkt, torde det icke ofta förekomma, att sådant samhälle, varom nu är fråga, äger del i allmänning eller annat samfällt område. Där så emellertid är förhållandet, kan tydligen förvärvet — t. ex. då det avser en andel i ett grustag eller dylikt — hava skett för

tillgodoseende av något samhällets speciella syfte. I regel torde detta dock icke vara fallet. Merendels har säkerligen andelen i samfälligheten kommit i samhällets ägo, då samhället för något visst ändamål inköpt stamfastigheten, såsom en ur samhällets synpunkt mindre betydelsefull adertinens till denna. En inlösen enligt ensittarlagen, som berör samfälligheten, torde åtminstone i sist omnämnda fall icke kunna komma i kollision med några samhällets intressen. Att även svårigheter understundom kunna möta för en friköpning på frivillighetens väg av sådan samfälld mark, varom nu är fråga, torde få anses såsom visst.

Med hänsyn härtill och då en ändring av 19 § uti nu ifrågavarande händelse tillstyrkts av flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna, har jag ansett mig böra vidtaga åtgärd för att en sådan må komma till stånd. Enligt det förslag, jag nu anmäler, kan under vissa betingelser inlösen enligt ensittarlagen äga rum av mark, som är gemensam för två eller flera fastigheter, utan hinder därav att kronan, stad, köping eller municipalsamhälle äger del däri. Att i dylika fall giva ensittarlagen tillämpning utan inskränkning har jag icke ansett befogat. Såsom bland andra kammarkollegium framhållit, torde nämligen de skäl, som tala för bibehållandet av bestämmelsen om undantag av mark, som i sin helhet tillhör kronan eller samhälle, varom här är fråga, böra föranleda till att undantag göres även, då dylikt rättssubjekt äger en så betydande ideell andel, att denna närmar sig den fullständiga äganderätten. Med hänsyn härtill har jag för lösningsrätt uti nu ifrågavarande fall ansett böra gälla den begränsning, att den ideella andelen ej får överstiga hälften.

Tydligt är att för inlösen av mark, varom nu är fråga, böra gälla samma villkor, som beträffande inlösen i allmänhet äro stadgade i ensittarlagen. Skulle alltså avståndet av ett visst område på en samfällighet komma att medföra avsevärd olägenhet för någon av stamfastigheterna eller med dem sambrukade, delägarna tillhöriga fastigheter, får lösning icke ske. Härav följer, att lösningsrätt icke kan göras gällande till mark å område, som vid lantmåteriförrättning undantagits för ett gemensamt ändamål, t. ex. ett grustag, därest det föreligger ett verkligt behov av marken för tillgodoseende av detta ändamål. Emellertid synes lösningsrätten uti nu ifrågavarande fall böra ytterligare begränsas. Såsom i vissa yttranden framhållits, torde nämligen fall kunna förekomma, där en inlösen visserligen icke kan anses medföra avsevärd olägenhet för någon av de huvudfastigheter, till vilka marken ifråga hör, eller med dessa sambrukade fastigheter, men densamma det oaktat icke bör komma till stånd, därför att den skulle lända till avsevärt men för det allmänna. Härutinnan synes vad domänstyrelsen, kammarkollegium och styrelsen för svenska stadsförbundet erinrat särskilt förtjäna beaktande. Av denna anledning har jag i samband med ifrågavarande ändring av 19 § föreslagit sådan jämkning i 2 §, att lösningsrätt icke äger rum, därest den till lösning ifrågasatta marken till någon del tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle samt avståndet av marken skulle medföra avsevärd olägenhet för det allmänna.

Riksdagens
skrivelse 1922
ang. lägenhets-
innehavares
å allmän-
ningars rätts-
liga ställning.

I detta sammanhang anser jag mig böra upptaga en annan fråga, som synes hava givit anledning till viss tveksamhet vid ensittarlagens tillämpning. Jag åsyftar frågan, huruvida inlösen enligt denna lag må äga rum av mark, som ingår i häradsallmänning. Härvid vill jag till en början erinra om riksdagens skrivelse den 7 juni 1922 (nr 252), däri riksdagen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte skyndsamt låta utreda, huruvida vissa lägenhetsägares på allmänningarna ställning kunde rättsligen ordnas på så sätt, att dem tillförsäkrades antingen tryggad besittningsrätt eller full äganderätt till disponerat markområde, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Till grund för denna hemställan låg en inom andra kammaren väckt motion, nr 163. I denna påpekades, att det på allmänningarna funnes en del oskattlagda torp, vilkas innehavares besittningsrätt till den mark, de disponerade, vore synnerligen oklar. Med anledning härav påyrkade motionären skyndsamt utredning rörande ifrågavarande lägenhetsinnehavares rättsliga ställning samt hemställde, att åtgärder måtte vidtagas för att tillförsäkra dessa lägenhetsinnehavare antingen tryggad besittningsrätt eller full äganderätt till disponerat markområde.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen hänvisades, inhämtade yttrande från kammarkollegium. Utredning i ärendet tillstyrktes av kammarkollegii flertal. Avvikande mening anmäldes av en ledamot, som ansåg den ifrågasatta utredningen icke vara av behovet påkallad. Beträffande innehållet av kollegiets utlåtande får jag hänvisa till utskottets utlåtande (nr 4).

Utskottet anförde i sitt utlåtande:

»Den utredning, som påyrkas i föreliggande motion, synes utskottet vara en av billigheten fordrad konsekvens av den jordpolitik, som statsmakterna den senaste tiden sökt utveckla, och som bland annat tagit sig uttryck i tillsättandet av jordkommissionen. Visserligen kan det anmärkas, att kronan icke genom lagstiftning eller annorledes uppmuntrat utan tvärtom sökt hindra uppkomsten av ifrågavarande lägenheter å allmänningarna. Men då bebyggande av allmänningar likväl ägt rum, torde det reellt sett vara ett allmänt intresse, att dessa förhållanden bli föremål för omsorgsfull undersökning samt såvitt möjligt rättsligen ordnade. Nämnas bör, att antalet lägenheter av här ifrågavarande slag, såvitt utskottet kunnat finna, åtminstone inom vissa delar av landet torde vara avsevärt. Utskottet vill alltså i likhet med kammarkollegium tillstyrka en utredning av ärendet; och finner utskottet, ävenledes i likhet med kammarkollegium och på de grunder som av kollegiet anföras, att denna utredning lämpligen må överlämnas åt jordkommissionen såsom en komplettering av dess uppdrag. Då ett bifall till senare delen av motionärens slutyrkande möjligen skulle kunna uppfattas såsom ett föregripande av den begärda utredningens resultat, har utskottet i denna punkt tillåtit sig en omredigering, vilken dock i sak torde helt överensstämma med motionens syfte. Med åberopande av det anförda får utskottet hemställa, att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t ville skyndsamt låta utreda, huruvida lägenhetsägarnas på allmänningarna ställning må kunna rättsligen ordnas på så sätt, att dem tillförsäkras antingen tryggad besittningsrätt eller full äganderätt till disponerat markområde, samt därefter vidtaga de åtgärder, vartill utredningen må föranleda.»

Andra kammaren beslöt i enlighet med sitt utskotts hemställan.

Första kammaren hänvisade ärendet till sitt *andra tillfälliga utskott*, som i anledning härav anförde:

»I förevarande motion omtalade lägenheter lära huvudsakligast vara sådana å häradsallmänningar. En avsöndring av dylika och därmed tryggad besittningsrätt för nyttjanderättsinnehavaren lärer dock förhindras genom kungl. förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket § 5 jämförd med § 1, varigenom förordnas, att häradsallmänningar skola bibehållas oförminskade. Ensittarlagen, som annars eventuellt skulle kunna vinna tillämpning i dessa fall, synes därför icke utan bestämt stadgande att så må ske, kunna användas. Då nu statsmakterna genom den senaste tidens jordreformer sökt trygga besittningsrätten för vissa kategorier av nyttjanderättsinnehavare, synes billigheten fordra att även nu förevarande lägenhetsinnehavares rättsliga ställning undersökes och ordnas. Utskottet anser sig därför i likhet med kammarkollegium och andra kammarens utskott böra tillstyrka en utredning av ärendet och vill, på de skäl, som av kollegium anförts, förorda att utredningen överlämnas åt jordkommissionen såsom en utvidgning av dess uppdrag. Med stöd av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.»

Första kammaren biföll denna hemställan.

Den begärda utredningen anförtröddes till en början åt jordkommissionen. Denna upplöstes emellertid, innan utredningen hunnit verkställas. Sedermera tillkallades inom jordbruksdepartementet en särskild sakkunnig för frågans utredande. Genom dennes försorg har undersökning verkställts angående antalet av ifrågavarande lägenheter m. m. Något lagförslag har emellertid ännu icke kunnat avgivas. Denna utredning har givit vid handen, att å häradsallmänningarna — däri ej medräknats de i Kopparbergs och Norrbottens län belägna skogsområden, vilka, ehuru de tillkommit på helt annat sätt än de söder om Dalarna förefintliga häradsallmänningarna, fått samma benämning — finnas 353 lägenheter. Av dessa disponeras 176 för boställen åt skogvaktare, tillsyningsmän eller skogsarbetare eller för annat ändamål, avseende allmänningarnas vård eller annat för delägarna gemensamt intresse. 90 lägenheter äro försedda med boningshus, som tillhöra innehavaren. Enligt vad vederbörande allmänningsstyrelser och jägmästare upplyst, torde minst ett sjuttiotial av dessa kunna friköpas utan men för vederbörande allmänning. Frågan om ensittarlagens tillämplighet å ifrågavarande jord äger således en viss betydelse.

Denna fråga har, såsom i häradsallmänningsförbundets yttrande erinrats, nyligen varit föremål för regeringsrättens prövning. Hos vederbörande länsstyrelse hade innehavaren av en lägenhet å häradsallmänning anhållit om förordnande för lantmätare att verkställa förrättning för prövning av hans lösningsrätt till lägenheten enligt ensittarlagen. Länsstyrelsen fann emellertid ansökningen icke kunna bifallas, enär den ifrågavarande marken utgjorde del av häradsallmänning, vilken, i jordeboken redovisad bland 'Kronoegendomar under enskild disposition', finge anses tillhöra kronan, samt alltså enligt 19 § ensittarlagen vad i denna lag stadgades icke ägde tillämpning beträffande omförmälda mark. Regeringsrättens pluralitet fann ej skäl göra ändring i detta

Departementschefen.
Häradsallmänningar.

beslut. Två regeringsråd anförde skiljaktig mening; de ansågo det icke vara uppenbart, att lösningsrätt ej kunde äga rum i ifrågavarande fall, samt funno därför jämlikt 6 § ensittarlagen förordnande att verkställa den sökta förrättningen böra meddelas. (Se Regeringsrättens årsbok 1927:113.)

Enligt vad jag erfarit, har ett mål av enahanda beskaffenhet erhållit en motsatt utgång i högsta domstolen. I detta mål har högsta domstolen funnit den omständigheten, att det med lösningsanspråket avsedda området tillhörde häradssällmanning, icke utgöra hinder för inlösen enligt ensittarlagen. (Se utslag den 26 oktober 1928.)

Såsom av det anförda framgår, har frågan om ensittarlagens tillämplighet beträffande mark å häradssällmanning sammanställts med frågan om vem som skall anses vara ägare till sådan allmanning. Rörande äganderätten till häradssällmanningar råda emellertid olika meningar. Enligt en uppfattning äro dessa allmänningar att anse såsom kronans tillhörighet. Enligt en annan uppfattning tillhöra de vederbörande härad. Den sistnämnda meningen har förfäktats av vissa nyare rättshistoriska forskare och lärar jämväl hava omfattats av statsmakterna, såväl år 1823, då beslut fattades om upplåtande av häradssällmanningarna på vissa villkor till häradbornas egen disposition, som vid tillkomsten av 1866 års skogsordning, vars bestämmelser om häradssällmanningar sedermera i huvudsak upptogos i den nu gällande förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket. Häradssällmänningsförbundet har bestritt kronans äganderätt till häradssällmanningarna men ansett, att ensittarlagen icke kunde tillämpas på därtill hörande områden, under framhållande bland annat, att kronan ofta vore delägare i allmanning.

Det är icke min avsikt att i detta sammanhang upptaga den ingalunda lättlösta frågan om äganderätten till häradssällmanningar. Spörsmålet om ensittarlagens tillämplighet på sådan jord synes nämligen böra lösas oberoende av äganderättsfrågan. Avgörande torde härvid vara, att, såsom kammarkollegium i sitt förut omförmälda yttrande till 1922 års riksdag framhållit, ensittarna å häradssällmanningarna befinna sig gentemot jordägaren i en ställning, som mera likställer dem med innehavare av lägenheter å jord under enskild äganderätt än med lägenhetsinnehavare å kronojord. Jag erinrar att enligt den förut omförmälda förordningen angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket häradssällmanningarna skola bibehållas oförminskade, att delägare i häradssällmanning äro, där ej för särskilda fall blivit annorlunda bestämt, de som i häradet bygga och bo, efter deras oförmedlade hemmantal, att delägarna årligen äga att, genom sockenombud medelst omröstning efter nyssnämnda grund, utse en allmäningsstyrelse, som i alla frågor rörande allmanningen utövar delägarnas beslutanderätt, där icke i reglemente för allmanningen är annorlunda stadgat, samt att allmanning skall stå under förvaltning antingen av skogsstaten eller delägarna själva. I detta sammanhang vill jag anmärka, att enligt vad senaste tillgängliga uppgifter utvisa, delägarna vid början av år 1926 övertagit förvaltningen av 28 allmänningar med en areal av tillhoppa 58,628 hektar, under det att lika många allmänningar med

en areal av tillhoppa 44,181 hektar stå omedelbart under skogsstatens vård. Vidare vill jag erinra, att Kungl. Maj:t ansett sig jämlikt gällande bestämmelser sakna befogenhet att ensam medgiva försäljning av mark från häradsallmanning utan har, då fråga varit om dylik försäljning, städse begärt riksdagens medgivande därtill.

Av vad nu anförts framgår, att merendels avsevärda svårigheter möta mot en friköpning på frivillighetens väg av ensittarlägenheter å häradsallmänningar. I betraktande härav synes det endast vara med billigheten överensstämmande, att även innehavare av lägenheter å häradsallmänningar åtnjuta det skydd, som ensittarlagen bereder. Härtill torde föreligga desto större anledning, som ensittarlagens tillämpning å dylik jord enligt min mening näppeligen kan tänkas komma att medföra några mera avsevärda olägenheter för allmänningsdelägarna. Skulle nämligen avståendet av ett till lösning ifrågasatt område medföra avsevärd olägenhet för allmanningen såsom sådan, möter enligt 2 § i lagen hinder mot lösningen. Sålunda torde exempelvis en lägenhet, vars bibehållande såsom skogsvaktarboställe eller skogsarbetartorp är av verklig betydelse för skogsvården å allmanningen, — även om en sådan lägenhet mot vad som regel är förhållandet skulle vara bebyggd med brukaren tillhörigt boningshus — icke kunna lösas mot delägarnas bestridande.

Vid föreliggande förslags utarbetande har jag utgått från att ensittarlagen bör äga tillämpning å häradsallmanning. För att tvekan härom ej må råda har jag ansett en erinran böra göras i 5 § av förordningen den 26 januari 1894 angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket. Då i denna förordning saknas föreskrift om förvaltningen av köpeskilling, som inflyter vid försäljning av allmänningsskog, torde dessutom erfordras bestämmelse, huru den löseskilling, som erhålles för inlöst område, skall användas och förvaltas. Dylik löseskilling synes böra företrädesvis användas eller fonderas för inköp av skogsmark för allmanningens utvidgning eller för verkställande av sådana grundförbättringar å denna, som äro ägnade att höja allmanningens skogsproduktion eller annat dylikt ändamål. Lämpligt synes vara att Kungl. Maj:t må äga förordna därom för varje särskilt fall. Bestämmelsen lär lämpligen kunna inflyta såsom ett nytt stycke i 11 § av berörda förordning.

Områden, som blivit vid avvitrning utlagda till samfälld husbehovsskog eller allmanningsskog, skola enligt lag bibehållas oförminskade liksom häradsallmanning. Bestämmelser härom meddelas i lagen den 5 juni 1909 angående husbehovsskogar inom vissa områden och förordningen den 18 juni 1920 angående allmanningsskogar i Västerbottens och Norrbottens län. Motsvarande jämkningar synas böra vidtagas i dessa författningar.

Förslag till ändringar i nu omförmälda skogs författningar torde senare under denna dag komma att anmälas av chefen för jordbruksdepartementet.

I anslutning härtill erfordras ett tillägg till 14 § ensittarlagen av innehåll, att därest inlösen avser mark, som ingår i häradsallmanning eller annan samfällighet, som enligt vad därom är stadgat skall bibehållas oförminskad, Konungens befallningshavande må innehålla den jordägaren tillkommande ersättning, intill dess förordnande meddelats, huru därmed skall förfaras.

B. Lantmäteristyrelsens hemställan om ändring i 6 §.

Lantmäteri-
styrelsens
hemställan om
ändring i
6 §.

Till grund för lantmäteristyrelsens hemställan i skrivelsen den 21 september 1927 angående förenkling i kallelseförfarandet för förrättning enligt ensittarlagen ligger en av överlantmätaren i Kopparbergs län till styrelsen överlämnad promemoria, däri anförts följande:

'Bestämmelserna om kallelse av sakägarna till förrättning enligt ovanberörda lag återfinnas i 2 och 3 styckena av 6 § i lagen. Förrättningsmannen skall alltså, utom annat, kalla jordägaren och nyttjanderättshavaren genom särskilda kallelsebrev, som skola till dem med posten avsändas.

Inom de delar av Kopparbergs län, som undergått storskifte på bekostnad eller understöd av staten (mellersta och övre Dalarna), utgjorde socknarna eller rättare pastoraten de primära skifteslagen. Vid dessa storskiften delades först emellan byarna (bydelning), varefter varje by undergick storskifte för sig mellan delägarna (åbodelning).

Vid bydelningarna avsattes åtskilliga områden av oskifto för delägarnas gemensamma behov. Dessa områden eller undantag avsattes ofta med jämförelsevis stora arealer, ibland flera tiotal tunnland. Samma undantag äro alltså att anse såsom gemensamma för samtliga vid bydelningen tillkomna hemman. Det må antecknas, att i flera fall genom efter storskiftena vidtagna ändringar i den administrativa indelningen de primära storskifteslagen uppdelats i två eller flera socknar. Uti ifrågavarande trakter finnas alltså vid skifte undantagna områden, vilka äro gemensamma för samtliga hemman ej endast i en socken utan även i tvenne eller flera socknar.

Även vid åbodelningarna avsattes liknande undantag, vilka sålunda äro samfällda för samtliga hemman i vederbörande by.

Det förekommer ej sällan, att bosättningar under årens lopp skett å ovanberörda samfälligheter. Detta gäller såväl sockensamfälligheterna som bysamfälligheterna. Dessa bosättningar hava verkställts av såväl verkliga ensittare som bydelägare själva, vilka funnit byområdena för trånga och byggt på närliggande samfälligheter. I vissa fall föreligga avtal om nyttjanderätt, men i de flesta fallen torde dylika avtal icke finnas.

Inom ifrågavarande delar av länet har sedan lång tid tillbaka den praxis utvecklats, att en institution kallad 'kommunalstämma med jordägande socknemän' svarat för och förvaltats sockensamfälligheterna. Så vitt jag vet, har lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter ännu icke tillämpats i annat än i ytterst få fall för ifrågavarande socken- och bysamfälligheter.

Ensittarlagen har ännu icke i någon vidare utsträckning kommit till användning för inlösen av ifrågavarande å socken- och bysamfälligheterna belägna lägenheter. Tecken tyda emellertid på, att åtskilliga dylika inlösningsförrättningar äro att motse under den närmaste tiden. Vid de förrättningar, som skett, har man, särskilt då det gäller sockensamfälligheter, varit tveksam, på vilket sätt jordägarna skulle kallas. I vissa fall har man underrättat kommunalstämmans ordförande, som vid 'kommunalstämma med jordägande socknemän' låtit utse ombud att svara för jordägarna vid förrättningen. Detta har i vissa fall fått gå opåtalat. I ett nyligen förekommet fall har emellertid dels vederbörande 'kommunalstämma med jordägande socknemän' förklarat sig icke vilja utse ombud vid inlösningsförrättning dels vederbörande ägodelningsrätt, då förrättningen likväl verkställts, i anledning av besvär undanröjt förrättningen, då föreskrifterna om kallelse i 6 § 2 stycket ensittarlagen icke iakttagits.

Det torde vara påtagligt, att ovanberörda 'kommunalstämma med jordägande socknemän' icke är en sådan myndighet, som vid inlösningsförrättningar kan svara för hemmansägarna i socken. Då vidare ett förfarande enligt R. B. 11:12 icke lärer vara tillämpligt vid inlösningsförrättningar vare sig å socken- eller bysamfälligheter, synes alltså kvarstå, att man med lagens nuvarande bestämmelse vid dylika förrättningar är nödsakad att till varje ägare av i mantal satt eller här rättare med jordtal betecknad jord avlåta särskilt kallelsebrev.

Det torde vara uppenbart, att ett dylikt kallelseförfarande med brev till varje delägare i praktiken så gott som omöjliggör inlösningsförrättningar åtminstone å sockensamfälligheterna. Kostnaderna och omgången för lösen av mantalslängder och utfärdande av hundratals eller tusentals kallelser torde bli alltför avsevärda. Det sagda gäller jämväl bysamfälligheterna. Många byar finnas med både ett- och tvåhundra eller flera delägare. Vidare bo många delägare ej i orten utan i andra trakter av landet eller utom riket.

På grund av det anförda torde det anses av ett verkligt behov påkallat att gällande föreskrifter om kallandet av jordägare till inlösningsförrättningar förenklas, då det gäller jord, som är samfälld för by eller skifteslag.'

I sin skrivelse anför *lantmäteristyrelsen*:

'Övervägande skäl synas tala för att i de i promemorian åsyftade fall kallelse av jordägare till förrättning må få utfärdas på enahanda sätt, som enligt rättegångsbalken 11 kap. 12 § gäller för stämning av helt byalag. Att märka är nämligen att jordägarna i nu ifrågavarande fall icke, på sätt vid skiftesförrättningar i allmänhet är fråga, hava mot varandra stridande intressen utan föra gemensam talan.

Då emellertid den nuvarande ordalydelsen i 6 § av 1925 års ovannämnda lag icke synes bereda möjlighet för att på nu antytt sätt kalla sakägare, får lantmäteristyrelsen i underdånighet hemställa om sådan ändring av nämnda paragraf att, där område, varom här är fråga, tillhör helt skiftes- eller byalag med flera än tio delägare, jordägarna skola anses behörigen kallade till förrättningen, därest till en av delägarna särskilt kallelsebrev på sätt i paragrafen sägs avsänts att vara för dem alla tillgängligt samt i kungörelsen till förrättningen underrättelse lämnats vilken av delägarna bekommit sådant kallelsebrev.'

Yttranden över denna framställning hava avgivits av *överståthållarämbetet*, samtliga *länsstyrelser*, *domänstyrelsen*, *kammarkollegium*, *byggnadsstyrelsen* och *styrelsen för Svenska stadsförbundet*. Ett flertal av länsstyrelserna har vid sina utlåtanden fogat yttrande från *överlantmätaren* i vederbörande län. Endast två myndigheter (länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus län samt Jämtlands län) hava uttalat betänkligheter mot den ifrågasatta lagändringen. Övriga myndigheter hava antingen tillstyrkt densamma eller förklarat sig icke hava något att erinra däremot.

Yttranden
över lantmä-
teristyrelsens
hemställan
om ändring
i 6 §.

Angående *behovet* av lagändringen har anförts av

Överlantmätaren i Stockholms län: 'Förhållandena i Stockholms län äro visserligen icke sådana, att kallelseförfarandet någonsin där kan tänkas bliva så omfattande, att det i praktiken kommer att inträffa fall, då en inlösningsförrättning strandar av denna anledning. Det lärer dock icke kunna förnekas, att den föreslagna förenklingen även för detta län skulle komma att bliva av en viss betydelse, då en icke obetydlig besparing i förrättningskostnaderna i

vissa fall därigenom skulle uppstå för ensittaren. Vid sådant förhållande och då någon fara för rättssäkerheten genom den föreslagna förändringen icke synes kunna uppstå, enär, såsom lantmäteristyrelsen framhållit, jordägarnas intressen i detta fall ej äro mot varandra stridande såsom vid skiftesförrättningar i allmänhet, synes mig den föreslagna ändringen hava fullt giltiga skäl för sig och sålunda böra genomföras.'

Överlantmätaren i Uppsala län: 'Ehuru något sådant fall, som beröres i överlantmätarens i Kopparbergs län promemoria, ännu icke förekommit inom Uppsala län, torde säkerligen framdeles förrättningar enligt förenämnda lag, berörande samfälligheter med många sakägare, komma till stånd. Och att en ändring i gällande bestämmelser om kallelseförfarandet i dylika fall är av behovet påkallad, synes mig uppenbart.'

Länsstyrelsen i Jönköpings län: 'Ehuru de i den lantmäteristyrelsens skrivelse bifogade promemorian angivna olägenheter vid utfärdandet jämlikt nuvarande bestämmelser av kallelse å jordägarna i större skifteslag främst torde framträda vid förrättningar enligt ensittarlagen inom det i skifteshänseende egenartade Kopparbergs län, torde dock jämväl inom vissa andra delar av landet hava yppats behov av förenkling i ifrågakomna avseende av kallelseförfarandet vid dylika förrättningar. Vid sådant förhållande torde en för hela riket gällande lagändring av föreslaget innehåll få anses motiverad.'

Överlantmätaren i sistnämnda län: 'De i promemorian påtalade olägenheterna vid utfärdandet av kallelse å jordägarna i större skifteslag äro så uppenbara, att en lagändring i av lantmäteristyrelsen angiven riktning synes av behovet påkallad.'

Överlantmätaren i Kronobergs län: 'Ehuru i detta län icke förekommer sådana stora samfälligheter, som omförmålas i den med lantmäteristyrelsens skrivelse följande avskriften av en P. M. från överlantmätaren i Kopparbergs län, och vid vilka i fråga om inlösningsförrättningar kallelseförfarandet är synnerligen betungande, har behov av den föreslagna ändringen gjort sig gällande även här. Inlösningsförrättningar kunna nämligen förekomma å t. ex. grustag, lertag, oskiftade skogstrakter o. d., som äro samfällade för ett eller flera hemman, en eller flera hemmansdelar. Vid kallande av jordägarna skulle i dessa fall den föreslagna ändringen medföra avsevärd nytta, och då jordägarna i regel hava vid dessa förrättningar gemensamma intressen, torde det vara tillfyllt, att kallelse sker på sätt föreslagits.'

Överlantmätaren i Hallands län, med vilken *länsstyrelsen* i samma län instämt: 'I viss mån analogt med förhållandena i Kopparbergs län förekommer även inom Hallands län primärt att en hel socken eller flera socknar bildat skifteslag. Så är exempelvis fallet beträffande Värö och Stråvalla socknar, vilka undergått gemensamt skifte i avseende på utmarken. Vid detta skifte, som verkställdes i början av 1800-talet, avsattes för delägarnas gemensamma behov ett flertal samfällade platser för olika ändamål. På de samfälligheter, som hava ett gynnsamt läge, har bebyggelse i vissa fall skett just av s. k. ensittare. Förfrågan hos mig har gjorts rörande möjligheterna att tillämpa ensittarlagen för inlösen av område inom dylik samfällighet. Med hänsyn dels till bestämmelsen i 5 § ensittarlagen om anskaffande av gravationsbevis, dels till kallelseförfarandet enligt 6 § samma lag och dels till den omständighet, att hemman av kronnatur äga andel i den ifrågakomna samfälligheten, har det ansetts omöjligt att genomföra inlösen med anlitande av ensittarlagen. — Men även i de fall, där hemman av kronnatur icke äga andel i samfälligheten, har det syntts nära nog omöjligt att tillämpa nämnda lag, enär kostnaderna för anskaffning av gravationsbevis och för kallelser till jordägarna skulle föranleda

mycket stora kostnader. Det ställer sig nämligen ofta så, att dylika samfälligheter tillhöra flera hundra, ibland vida över ettusen hemmanslotter. — Den av lantmäteristyrelsen förordade ändring av 6 § i ensittarlagen har till syfte att undanröja ett av ovan nämnda hinder. Därest denna ändring blir genomförd, har en icke ringa fördel vunnits.'

Överlantmätaren i Skaraborgs län: 'Vad som anförts i den av överlantmätaren i Kopparbergs län upprättade promemorian gäller även för detta läns vidkommande. Att ett verkligt behov föreligger till förenkling i nu gällande föreskrifter om kallandet av jordägare till inlösningsförrättningar, då det gäller jord, som är samfälld för by eller skifteslag, torde bäst belysas genom följande konkreta fall. År 1925 verkställdes en förrättning för inlösen av ett nyttjanderättsområde å en för 12 jordeboksenheter samfälld mark inom Gillstads socken. Med ledning av ett från vederbörande häradsskrivare införskaffat utdrag av mantalslängden nödgades förrättningsmannen utskrive kallelser till en var av de 124 jordägarna. Utom det att det tog en betydande tid för förrättningsmannen att utskrive dessa kallelser, medförde åtgärden väsentliga kostnader. Förrättningskostnaden uppgick nämligen till kr. 126:85, men av detta belopp utgjorde icke mindre än kr. 64:50 ersättning för kallelser och kungörelser. Då statsverket i detta fall skulle gälda förrättningskostnaden, hade en väsentlig utgift kunnat besparas staten, därest kallelser till sammanträdet kunnat utfärdas på det av lantmäteristyrelsen nu föreslagna förenklade sättet. Med hänsyn till de kostnader och olägenheter i övrigt, som enligt det sålunda anförda fallet nu vidlåda det nuvarande kallelseförfarandet, när det gäller för helt skiftes- eller byalag samfälldt område, får jag tillstyrka lantmäteristyrelsens framställning.'

Länsstyrelsen i Gävleborgs län: 'Jämväl vad detta län angår har behovet av ändrade bestämmelser härutinnan gjort sig gällande. Hos länsstyrelsen är för närvarande anhängigt ett ärende angående inlösen av ett område, som berör 232 olika fastigheter.'

Överlantmätaren i sistnämnda län: 'Inom länet har hitintills avslutats endast ett fåtal inlösningsförrättningar, som berört område tillhörigt helt skiftes- eller byalag med flera än tio delägare, varvid i ett fall inemot 87 särskilda kallelser utfärdats. — Olägenheterna i vissa fall vid kallelseförfarandet synas icke vara lika påtagliga inom härvarande län som inom Kopparbergs län. Då emellertid härstädes såväl skifteslagen som samfälligheterna till skiftes- eller byalagen samt bosättningarna därå hava avsevärd omfattning samt i sådana fall nu gällande författning i avseende å kallelseförfarandet är både tidsödande och kostsamt, samt då s. k. ensittarlagen framdeles kan förväntas komma till användning i vidare utsträckning, synes den ifrågasatta ändringen i förekommande fall vara av behovet påkallad jämväl inom detta län.'

Länsstyrelsen i Jämtlands län: 'Förslaget synes ha framkommit på grund av de säregna förhållandena i Dalarna. Därest med hänsyn till dem vissa lättnader i avseende å kallelseförfarandet anses erforderliga, torde dock, för att åtminstone i regel tillförsäkra jordägarna erforderlig trygghet, det förenklade förfarandet böra begränsas till sådana fall, som avses i den remissen åtföljande promemorian, i vilka fall delägareantalet ofta lär vara avsevärt större än tio.'

Överlantmätaren i Västerbottens län: 'De i ifrågavarande P. M. omnämnda förhållanden äro jämväl till finnandes inom Västerbottens län. Att såsom överlantmätaren i Kopparbergs län framhåller, en lucka i lagstiftningen föreligger, är klart och tydligt, och att förrättningarna enligt ensittarlagen inom vårt län icke hakat upp sig, beror på att lantmätarna använt sig av en modifierad tolkning av 11 kap. 12 § rättegångsbalken, i det att kallelse skickats till

vederbörande byålderman, som å bystämma låtit utse ombud att närvara vid förrättningen, och att detta förfarande av domhavandena godtagits.'

Även *länsstyrelserna i Östergötlands, Gotlands och Kopparbergs län* hava framhållit, att den ifrågasatta lagändringen vore av behovet påkallad.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har anfört: 'I 3 kap. 1 § lagen om delning av jord å landet har det ålagts lantmätare att, innan laga skifte företages, bland annat minst fjorton dagar före första sammanträdet för befordran med posten avlämna tjänsteskrivelser med kallelse till sammanträdet till envar, som enligt senaste mantalslängd eller eljest tillgängliga uppgifter är delägare i skifteslaget. I det vid 1926 års proposition fogade förslag till lag om delning av jord på landet hade i motsvarande lagrum föreslagits, att, därest delägarna i skifteslaget voro flera än tio, kallelsen skulle genom rekommenderad tjänsteskrivelse tillställas en av dem att vara för dem alla tillgänglig. Vore delägare emellertid bosatt utom kommun, där skifteslaget eller del därav läge, skulle han i allt fall kallas genom särskild tjänsteskrivelse. — Vid ärendets behandling i första särskilda utskottet förklarade emellertid utskottet sig anse, att varje sakägare, oavsett antalet, borde kallas genom personlig tjänsteskrivelse. Riksdagen biträdde vad utskottet sålunda föreslagit, till följd varav bestämmelserna i ämnet erhållit sin i lagen angivna lydelse. — Enligt 1 kapitlet 2 § i lagen om delning av jord å landet kan laga skifte förrättas å sådana områden, som avses i lantmäteristyrelsens skrivelse. Även i sådant fall skall det i 3 kapitlet 1 § omförmälda kallelseförfarandet äga rum. — Någon rimlig anledning att i det av lantmäteristyrelsen åberopade fall i angivet hänseende giva jordägarna en sämre ställning än då det gäller laga skifte torde enligt länsstyrelsens mening icke föreligga. — Visserligen har i den av lantmäteristyrelsen översända promemorian ordats om att den nuvarande ordningen skulle förorsaka alltför betydande kostnader och omgång för lösen av mantalslängder och utfärdande av kallelser. I allmänhet torde kostnaderna icke behöva bliva så avsevärda. Sålunda torde väl mången gång lösande av mantalslängd vara obehövligen, då nyttjanderättshavare, som önskar inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, är skyldig att låta ansökningen vara åtföljd av gravationsbevis rörande fastigheten. Av detta, som författningens enligt skall innehålla uppgift på ägaren, lär lantmätaren kunna inhämta vilka som äro jordägare. Icke heller torde utfärdandet av kallelsebreven i regel bliva synnerligen betungande. — Slutligen tillåter sig länsstyrelsen bringa i erinran, att nyttjanderättshavare, varom nu är fråga, äger rätt få kostnaderna vid lantmåteriförrättning bestridda av allmänna medel, därest han icke äger tillgång till gäldande av berörda kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget och hans familjs uppehälle. — Länsstyrelsen anser sig på grund av det anförda icke kunna förorda lantmäteristyrelsens förslag.'

Beträffande *den lagtekniska utformningen* av en ändring i enlighet med förslaget har anförts av

Länsstyrelsen i Malmöhus län: 'En lämplig begränsning av de fall, då det föreslagna förenklade kallelsesättet bör få komma till användning, torde erhållas, därest det ändrade stadgandet anslutes till bestämmelserna i 1 § av lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter, så att kallelse på av lantmäteristyrelsen föreslaget sätt må ske, då mark, om vars inlösen fråga är, tillhör 'bys eller annat skifteslags samfälliga ägor, som vid skifte eller annan laga delning eller samjedelning undantagits för gemensamt behov eller uteslutits från delningen' eller ock ingår i 'mark, som eljest är gemensam för två eller flera fastigheter med i övrigt skilda ägor', allt för det fall, att delägarna äro flera än tio.'

Länsstyrelsen i Jämtlands län: 'Då samtidigt med den föreliggande framställningen Kungl. Maj:t har att pröva frågan om ändring i 19 § av samma lag i syfte att samfällighet, vari kronan, stad, köping eller municipalsamhälle har del, skulle inbegripas under lagens tillämplighetsområde, tillåter sig länsstyrelsen framhålla, att med avseende å dessa rättssubjekt i varje fall kan ifrågasättas att bibehålla nu gällande kallelseförfarande, då eljest allt för stor sannolikhet finnes att förrättningen blir för dem obekant.'

Landsfogden i Jönköpings län: 'Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke kungörelsen om förrättningen bör anslås i sockenstugan. Det är nämligen icke säkert, att kungörelse genom uppläsning i kyrkan eller införande i tidning når alla delägare.'

I detta sammanhang har av flera myndigheter framhållits nödvändigheten av jämkningar i flera andra §§ av ensittarlagen.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har sålunda anfört: 'Behovet av den föreslagna lagändringen i 6 § 2 stycket härleder sig enligt överlantmätarens promemoria dels ur svårigheten eller rent av omöjligheten att, som delägarna i vissa samfälligheter, från vilka område skall lösas, understundom kunna uppgå till hundratal eller tusental, avlåta särskilt kallelsebrev till varje delägare i samfälligheten, och dels ur kostnadssynpunkt, då det nämligen för nyttjanderättshavaren skulle ställa sig allt för dyrt att bekosta lösen av erforderliga mantalslängder samt med ledning av dessa utfärdade kallelser. Och den av lantmäteristyrelsen föreslagna lagändringen kan nog också undanröja berörda missförhållanden. Men andra likartade sådana finnas i nämnda lag, vilka lika väl tarva lagändring. I 12 § andra stycket finnes föreskrivet, att nyttjanderättshavaren vid löseskillings nedsättning hos länsstyrelse skall ingiva, bland andra handlingar, gravationsbevis rörande fastigheten. Med fastighet torde här böra förstås alla de fastigheter, till vilka samfälligheten hör, och för bedömande, huruvida gravationsbevis ingivits för alla fastigheterna, torde erfordras de mantalslängder, som genom ovannämnda lagändring skulle kunna inbesparas. Vid köpeskillings fördelning enligt 14 § återkommer så frågan om kallelseförfarandet, och det gäller då att kalla icke endast alla jordägarna utan även innehavare av inteckning för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån samt rättsägare enligt 11 kapitlet 2 § jordabalken. Slutligen kan enligt 16 § andra stycket kontakt mellan nyttjanderättshavaren och delägarna i samfälligheten bliva erforderlig för delgivning av underrättelse, varom i sistnämnda lagrum sägs, eller ock vid det skiljemannaförfarande, varom stadgas i samma lagrum. — Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke genom ändring av lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter skulle kunna rådas bot på ovannämnda och andra likartade svårigheter vid rättsligt förfarande av eller mot delägare i samfällighet och dylikt, därvid jämväl torde tagas hänsyn till det med hänsyn till det praktiska resultatet orimligt stora arbete, som med nu gällande bestämmelser i ovannämnda lag ävensom i expropriationslagen måste föranledas av inbetalning av ett understundom mycket obetydligt belopp till fördelning på ett nära nog överskådligt antal rättsägare.'

Länsstyrelsen i Jönköpings län har erinrat: 'Enligt länsstyrelsens uppfattning skulle det kunna ifrågasättas, huruvida icke i detta sammanhang borde — vad angår inlösningsförrättningar rörande områden, som tillhöra skiftes- eller byalag med flera än tio delägare — åvägabringas lättnader även beträffande kallandet av de i 6 § tredje stycket i ensittarlagen omförmälda rättsägare. Dessa kunna nämligen vara synnerligen talrika och intresset för dem att närvara vid lantmäteriförrättningen torde med hänsyn därtill, att deras

*Ifrågasatt
ändring i
vissa andra
§§.*

rätt i allt fall, enligt 14 § andra stycket samma lag, iakttages vid löseskillningens fördelning, praktiskt sett vara mycket obetydligt.'

Överlantmätaren i Kalmar län har anført: 'I detta sammanhang synes böra ordnas även ett annat förhållande, som i fråga om sina ekonomiska verkningar har långt större betydelse än de av överlantmätaren i Kopparbergs län påtalade förhållandena. Jämlikt 5 § tredje stycket i ovanberörda lag skall ansökan om lantmåteriförrättning vara åtföljd av gravationsbevis rörande stamfastigheten. Är nu det område, som lösningsanspråket avser, tilläventyrs beläget å mark, som undantagits för delägarnas gemensamma behov vid skifte å större by, socken- eller häradsallmänning, skola alltså gravationsbevis lösas beträffande samtliga till byn, socknen eller häradet hörande fastigheter, som hava andel i samfälligheten, vilket kan föranleda till att kostnaderna för dessa gravationsbevis springa upp till mångdubbla värdet av den mark, som lösningsanspråket avser. Då härigenom i en mängd fall lösningsrätten komme att bliva fullkomligt illusorisk, synas lämpliga åtgärder till förebyggande härav böra vidtagas. För Kalmar läns vidkommande har berörda förhållande sin största betydelse i fråga om de områden, som vid utmarksdelningen på Öland undantagits för samtliga fastigheters inom respektive socknar gemensamma behov. — De områden, varom här är fråga, äro i regel mycket små, varför varje särskild fastighets andel i desamma är synnerligen obetydlig i förhållande till fastighetens övriga områden. En bestämmelse därom, att de i en fastighet meddelade in-teckningar för fordran icke skulle gälla i områden, som vid lantmåteriförrättningar avsatts för delägarnas gemensamma behov, synes därför icke i nämnvärd mån kunna inverka på en in-teckningshavares rätt. Då härigenom dylika områden alltid komme att vara gravationsfria, borde något bevis härom i varje särskilt fall icke erfordras, varåt uttryck bör givas i förberörda lag. — Då den föreslagna bestämmelsen avser att reglerna redan bestående förhållanden, synes böra övervägas, om icke för undvikande av missbruk densamma bör avse endast sådana områden, som undantagits vid lantmåteriförrättningar, som verkstälts före bestämmelsens ikraftträdande. — Det föreslagna sättet för frågans ordnande har sin närmaste motsvarighet i lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorpets befriande i vissa fall från ansvar för in-teckning i stamfastigheten. För att sistnämnda lag skall kunna få tillämpas, erfordras emellertid, att området avsondrats, en bestämmelse, som givetvis icke kan bibehållas beträffande nu förevarande områden.'

Länsstyrelsen i Kalmar län har uttalat sin anlutning till, att den av överlantmätaren väckta frågan om åtgärders vidtagande till förebyggande av de olägenheter, som i visst fall vore förbundna med skyldigheten att vid ansökan om lantmåteriförrättning foga gravationsbevis rörande stamfastigheten, gjordes till föremål för nödig utredning.

Länsstyrelsen i Kristianstads län har jämväl beaktat nu ifrågavarande förhållanden. Länsstyrelsen har anført: 'I många fall, då nyttjanderättsområdet är beläget å allmänning eller för skifteslags gemensamma behov avsatt mark, kunna delägarna i den samfällda marken uppgå till betydligt antal, understundom ett eller annat hundratal. Anskaffandet av gravationsbevis vållar i dessa fall nyttjanderättshavaren eller staten en avsevärd kostnad. Skulle vidare bestämmelserna i 14 § strikt tillämpas, skulle fördelningen av löseskillingen i dylika fall vålla ej blott länsstyrelsen oerhört arbete utan ock vederbörande jordägare och in-teckningshavare betydliga kostnader. Som löseskillingen i allmänhet torde belöpa sig till några hundra kronor och endast sällan överstiga tusentalet, inses lätt, att förenämnda kostnader och besvär icke stå i något rimligt förhållande till värdet av det lösta området. På varje fastighet

lärer nämligen av löseskillingen komma ett så ringa belopp, att det saknar varje betydelse för inteckningshavaren. — Länsstyrelsen hemställer förden-skull, huruvida icke en ändring i ovanberörda bestämmelser skulle finnas på-kallad beträffande område, beläget å allmänning eller annat samfällt område, då delägarna i detta uppgå till något större antal, exempelvis minst tio.'

Länsstyrelsen i Malmöhus län har anfört: 'Länsstyrelsen vill erinra, huru-som 14 § andra stycket ensittarlagen, 57 § tredje stycket lagen om expropria-tion och 9 kap. 70 § vattenlagen innehålla stadganden, enligt vilka i fall, då för fördelning av hos länsstyrelse nedsatta medel erfordras sammanträde, kal-lelse till dylikt sammanträde skall med posten avsändas till jordägaren. Svå-righeterna vid användande av detta kallelsesätt kunna här vara desamma, som påtalats i fråga om kallelse till förrättning enligt ensittarlagen. Åtminstone i ett fall, då fråga var om fördelning av löseskillning för en skoltomt, exprop-rierad från ett byalags samfällda mark, har länsstyrelsen sett sig nödsakad att vid kallelse till fördelningssammanträde använda sig av ett kallelsesätt, anslutande sig till föreskrifterna i 11 kap. 12 § rättgångsbalken. Det är på grund härav anledning förorda, att genom ändrade lagbestämmelser beredes möjlighet att jämväl vid kallelse till sådant sammanträde för fördelning av nedsatta medel, som avses i här ovan angivna lagrum, i enahanda omfattning, som av länsstyrelsen förordats i fråga om kallelse till förrättning enligt en-sittarlagen, använda samma förenklade förfarande, som lantmäteristyrelsen föreslagit i fråga om förrättning enligt sistnämnda lag.'

Länsstyrelsen i Hallands län har beträffande inlösning av lägenheter å sam-fällad mark, däri kronan eller annat i 19 § omförmält rättssubjekt äger del, framhållit, hurusom bestämmelserna i 6 och 14 §§ ensittarlagen angående reg-lerande av inteckningar m. m. kunde vålla oöverkomliga svårigheter för fri-köpandet av dessa lägenheter, vilka graverades av samtliga inteckningar i alla de fastigheter, till vilka samfälligheten hör. Länsstyrelsen har därför ifråga-satt, huruvida icke någon åtgärd borde vidtagas för underlättande av lägen-heternas befriande från ansvar för dylika inteckningar i anslutning till mot-svarande stadganden beträffande ryttare-, soldat- och båtsmanstorp genom lagen den 18 oktober 1907.

I sammanhang med frågan om inlösning av lägenheter å samfälligheter har även *länsstyrelsen i Gävleborgs län* anfört:

'Kostnaderna för gravationsbevis kunna stundom gå till mycket avsevärda belopp, som, i händelse sökanden beviljats kostnadsfri lantmäteriförrättning, jämlikt 8 § i Kungl. kungörelsen den 20 juli 1925 om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader förenade med inlösen av under nyttjande-rätt upplåtet område m. m. komma att drabba statsverket. — I ett hos läns-styrelsen anhängigt dylikt fall hava gravationsbevisens antal uppgått till 275 stycken och sammanlagda lösen till 880 kronor 60 öre, vilken utgift knappast kan anses stå i skäligt förhållande vare sig till den nytta sökanden kan för-vänta genom den sökta rätten till inlösen eller, ännu mindre, till de intressen, vilkas tillgodoseende gravationsbevisen äro avsedda att möjliggöra, helst i ett fall som detta något sammanträde för fördelning av löseskillingen, med hänsyn till svårigheterna och kostnaderna för dess hållande, knappast torde komma att äga rum. — I fall som det ovan omnämnda, där värdet av den lägenhet, om vars inlösen det är fråga, måste vara försvinnande litet i förhållande till vär-det av de fastigheter, vartill den hörer, synes den eljest i lag föreskrivna proced-uren för tillgodoseende av inteckningshavares intressen vara överflödlig, och ett förfarande analogt med det angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorphs be-friande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten få anses tillräckligt, och sålunda kravet på bifogande av gravationsbevis vid ansökan

om förrättning enligt ensittarlagen kunna uppgivas. — Länsstyrelsen får i anslutning till det ovan anförda härmed hemställa att Kungl. Maj:t ville taga i nådigt övervägande, huruvida ej en lagändring i berörda riktning kunde anses påkallad.'

Liknande erinringar hava gjorts av flera överlantmätare. Sålunda har anförts av

Överlantmätaren i Uppsala län: 'I början av den av överlantmätaren i Kopparbergs län till lantmäteristyrelsen ingivna promemorian erinras om, att bestämmelser om kallelse av sakägarna till förrättning enligt ensittarlagen återfinnas i andra och tredje styckena av 6 §, men om kallelseförfarandet med avseende å innehavare av sådan fordran eller rättighet, varom förmåles i sagda tredje stycke, yttras sedermera ej ett ord. Ej heller berör lantmäteristyrelsen i sin framställning frågan härom. Enligt mitt förmenande äger emellertid den av överlantmätaren i Kopparbergs län väckta frågan ett nära samband dels med sistnämnda kallelseförfarande dels med den i tredje stycket i 5 § uppställda ovillkorliga fordran, att ansökan om förrättning skall vara åtföljd av gravationsbevis rörande fastigheten. Gravationsbeviset synes skola avse alla de fastigheter, som hava del i en samfällighet. Jämlikt tredje stycket i förenämnda 6 § skola samtliga de däri omnämnda rättsinnehavare, om de äro kända och inom riket boende, underättas om förrättningen genom särskilda kallelsebrev. Då emellertid varje fastighets andel i sådana samfälligheter, varom här är fråga, i regel torde hava ett mycket litet värde, synes mig, innan den föreslagna ändringen i lagen vidtages, först böra verkställas en utredning, dels huruvida icke vid ansökningar om förrättningar av nu ifrågavarande slag fordran på gravationsbevis helt skulle kunna eftergivnas, dels huruvida det nu föreskrivna kallelseförfarandet över huvud taget behövde tillämpas å sistberörda rättsägare.'

Överlantmätaren i Gotlands län: 'Om en ensittare önskar inlösa jord, som är del av för flera fastigheter samfällid mark, skall han enligt gällande bestämmelser vid ansökning om föreskriven lantmäteriförrättning foga gravationsbevis rörande dessa fastigheter. Berör nu förrättningen ett samfällt område, som i Dalarna tillhör ett storskifteslag, här på Gotland ett skifteslag omfattande hel socken eller över huvud taget ett större skifteslag, komme att erfordras gravationsbevis för ett synnerligen stort antal, hundratals, kanske till och med tusentals fastigheter. Sedan förrättningen vunnit laga kraft, skulle för det inlösta områdets befriande från gäld Kungl. Maj:ts befallningshavande fördela löseskillingen mellan innehavare av in-tecknad fordran eller annan rättighet till ett antal, som rent av översteg antalet gravationsbevis. Fördelningen kunde under sådana förhållanden leda till orimligheter. Om vad sålunda anförts hänför sig till ytterlighetsfall, lärer dock vara obestridligt, att förfaringsättet även i fråga om ett begränsat antal fastigheter leder till kostnader och besvär, som icke stå i rimligt förhållande till åsyftat ändamål. Därtill kommer jämväl, att det mången gång är ytterst svårt att med bestämdhet utreda vilka fastigheter äro andelsberättigade i det samfällida området. Här har på sin tid nedlagts flera veckors arbete på en sådan utredning utan att full vishet kunde vinnas. — När område blivit inlöst från samfällid mark, torde lösesumman knappast äga sådan betydelse för innehavare av in-tecknad fordran, att hänsyn behöver tagas till sådan rättsägare. Måhända finnes vid sådant förhållande anledning överväga att på dessa områden tillämpa bestämmelser, analoga med dem, vilka gälla angående ryttare-, soldat- eller båtsmanstorps befriande i vissa fall från ansvar för in-teckning. Emellertid synes i så fall även vara nödigt att bestämma, huru med lösesumma skall förfaras.'

Överlantmätaren i Västerbottens län: 'I 5 § tredje stycket ensittarlagen stadgas, att ansökan om förrättning skall vara åtföljd av gravationsbevis rörande fastigheten. Där fråga är om område beläget å samfälld mark till större skifteslag, kan detta stadgande icke åtyldas och lärer ej heller i verkligheten tillämpas. Att för lösen av en tomt om ett par hundra kronors värde offra kanske ett tusental kronor på gravationsbevis kan ej gärna sättas i fråga. Lagen borde därför kompletteras med ytterligare en bestämmelse, att gravationsbevis ej erfordrades i fråga om område, som utlagts enligt 66 § skiftesstadgan eller såsom samfällighet vid avvitring, åbodelning eller andra dylika förrättningar.'

Överlantmätaren i Skaraborgs län: 'På grund av bestämmelsen i 5 § måste i ett visst fall gravationsbevis anskaffas beträffande samtliga de fastigheter, som hade andel i den samfällda marken. Detta medförde (i ett visst fall) en utgift av kr. 184:25 eller betydligt mera än hela förrättningskostnaden. Det synes mig påtagligt, att denna kostnad icke stod i proportion till det till kr. 650 bestämda beloppet för inlösen av jordområdet. Enligt min mening vore det därför synnerligen önskvärt, om sådan lindring i här ifrågavarande stadgande kunde åvägabringas, att anskaffandet av gravationsbevis icke erfordrades vid inlösenförrättning av nyttjanderättsområde å för helt skiftes- eller byalag samfällt område.'

Länsstyrelsen i sist nämnda län har i anledning härav anfört: 'Gravationsbeviset är nödigt för inteckningshavarnas kallande till förrättningen. Inlösningsförfarande medför nämligen den verkan, att förefintliga inteckningar förlora sin giltighet i det inlösta området. Med hänsyn till det intresse inteckningshavarna måste anses äga av förrättningen i fråga kan länsstyrelsen icke biträda nämnda förslag.'

Av den redogörelse, jag i det föregående lämnat, framgår, att såsom skäl för den ifrågasatta förenklingen i kallelsetsättet vid lantmåteriförrättning enligt ensittarlagen företrädesvis anförts, att då fråga vore om mark å socken- eller bysamfälligheter, kostnaderna och omgången för lösen av mantalslängder och utfärdande av kallelser till alla delägarna bleve alltför avsevärda. Vad först angår anskaffandet av utdrag ur mantalslängderna beträffande de fastigheter, som beröras av förrättningen, vill jag erinra, att dylika utdrag som regel erfordras icke blott för att lantmätaren skall kunna utfärda kallelser till förrättningen å vederbörande jordägare utan även för att han vid denna skall vara i stånd att verkställa den utredning rörande äganderättsförhållandena, vilken jämlikt 18 § ensittarlagen jämförd med 3 kap. 10 § lagen om delning av jord å landet skall äga rum. Då det tydligen ej kan komma i fråga att eftergiva denna utredning, torde i berörda avseende icke i allmänhet några lättnader vara att vinna genom den ifrågasatta lagändringen. Som resultat av denna ändring skulle således återstå den lättnad i arbete och den besparing i utgifter för lösen, som en minskning i antalet utfärdade kallelsebrev skulle medföra. Enligt gällande lantmåteritaxa av den 25 november 1927 (nr 416) utgår ersättning till lantmätaren med 50 öre för varje kallelse och, om antalet till ett sammanträde utfärdade kallelser och kungörelser överstiger tjugo, för överskjutande antal med 25 öre för varje. Även om det i flertalet fall låter sig göra att utan alltför stor omgång och kostnad sända personliga kallelser, sy-

Departementschefen.
6 §.

nes det mig dock med tanke på att delägarna understundom kunna uppgå till flera hundra nödvändigt att öppna möjlighet för ett enklare och mera summariskt kallelseförfarande. Detta har ock av myndigheterna så gott som enhälligt tillstyrkts.

För vidtagande av den ifrågavarande lagändringen talar dessutom den omständigheten, att ett liknande kallelse sätt som det ifrågasatta finnes för motsvarande fall stadgat i ett flertal andra författningar. Sålunda föreskrives i 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken, att om helt byalag skall stämmas och svarandena äro flera än tio, stämningen må delgivas på det sätt, att en besannad avskrift av densamma överlämnas till en av svarandena att vara för dem alla tillgänglig samt stämningen därefter sist å sextionde dagen före inställeldagen, med underrättelse, vilken av svarandena bekommit avskriften, uppläses i församlingens kyrka och anslås å rättens dörr. — Enligt 10 kap. 6, 8, 38 och 40 §§ vattenlagen gäller beträffande kallelse till syneförrättning, dels att kungörelse med uppgift på tid och ställe för sammanträdet skall uppläsas i kyrkan för församling, där förrättningen skall hållas, och införas i en eller flera av ortens tidningar, dels ock att underrättelse om tid och ställe för sammanträdet skall i betalt öppet brev eller brevkort avlämnas å posten till varje känd jordägare m. fl. Är egendomen samfälld för helt skifteslag eller eljest för flera fastigheter, erfordras dock ej underrättelse till de särskilda delägarna i den samfällda egendomen. Finnes för denna känd styrelse, skall styrelsen på nämnda sätt underrättas. På huvudsakligen motsvarande sätt skall enligt 11 kap. 33 § samma lag underrättelse ske om ansökningsmåls anhängiggörande m. m. — I 24 § lagen den 29 juni 1926 om enskilda vägar är beträffande klander av förrättning stadgat, att den missnöjde skall instämma samtliga övriga sakägare till domstol, samt att, om svarandena äro flera än tio, stämningen må delgivas på sätt om stämning å helt byalag är stadgat i rättegångsbalken. — Slutligen gäller enligt 3 § lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfällda ägor och rättigheter, att om delägarna äro flera än tio eller det ej med säkerhet kan utrönas, vilka hava del i samfälligheten, kallelse till sammanträde för behandling av fråga om samfälld ägas användning eller tillgodogörande må delgivas sålunda, att densamma överlämnas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig, varjämte kallelsen skall, med underrättelse, vilken delägare bekommit densamma, minst tjugu dagar före sammanträdet ej mindre uppläsas i kyrkan i den eller de församlingar, där fastigheterna äro belägna, än även införas i en eller flera tidningar inom orten. Har boställe eller annat allmänt hemman, som icke innehaves under stadgad åborätt, del i samfälligheten, skall jämväl underrättelse om sammanträdet meddelas Konungens befallningshavande. I 8 § av samma lag stadgas vidare, att om delägare vill klandra beslut, som fattats av delägarna, han skall instämma övriga delägare till rätten, samt att om dessa äro flera än tio, delgivning av stämningen må ske enligt 11 kap. 12 och 25 §§ rättegångsbalken.

I detta sammanhang vill jag vidare erinra, att i det förslag till lag om del-

ning av jord å landet, vilket av Kungl. Maj:t förelades 1926 års riksdag, hade beträffande kallelse till laga skifte föreslagits, att om delägarna i skifteslaget vore flera än tio, särskilda kallelsebrev icke behövde tillställas alla delägarna utan att det skulle vara tillfyllest att kallelse genom rekommenderad tjänsteskrivelse tillställdes en av dem att vara för dem alla tillgänglig. Delgäves kallelse på sådant sätt, skulle underrättelse därom, med uppgift tillika om vilken delägare kallelsen tillställts, intagas i kungörelsen om förrättningen. Vore delägare bosatt utom kommun, där skifteslaget eller del därav låge, skulle han dock alltid kallas genom särskild tjänsteskrivelse. Första särskilda utskottet, som behandlade propositionen, ansåg emellertid, att varje sakägare oavsett antalet borde kallas genom personlig tjänsteskrivelse, och föreslog i överensstämmelse härmed ändring av bestämmelsen. Detta förslag biträdades av riksdagen.

Att lagen om delning av jord å landet sålunda innehåller andra bestämmelser om kallelseförfarandet än dem, som nu ifrågasättes till införande i ensittarlagen, synes mig emellertid, i motsats till vad några av de hörda myndigheterna förmenat, icke böra tilläggas prejudicerande betydelse uti förevarande fall. Det torde nämligen böra beaktas, att förhållandena vid en förrättning enligt ensittarlagen ej äro jämförliga med dem, som föreligga vid ett laga skifte. Såsom lantmäteristyrelsen framhållit, torde de särskilda jordägarnas intressen vid den förrättning, varom nu är fråga, i regel sammanfalla, medan de vid ett laga skifte merendels äro stridiga, varför det i sistnämnda fall är naturligt, att särskilda kallelser skola utgå. Med hänsyn härtill synas några betänkligheter knappast kunna möta mot att vid en förrättning enligt ensittarlagen införa ett enklare kallelseförfarande än det som gäller vid laga skifte.

Vid den omarbetning, som jag låtit verkställa av 6 § ensittarlagen, har i huvudsak följts det förslag till lag om delning av jord på landet, som framlades i propositionen till 1926 års riksdag. Avser en ansökan om förrättning enligt ensittarlagen mark, som är samfälld för flera än tio fastigheter, vilka ägas av olika personer, får sålunda kallelse tillställas en av dem att vara för dem alla tillgänglig. Begagnas detta kallelsesätt, skall underrättelse därom, med uppgift om vilken delägare bekommit kallelsen, intagas i den kungörelse angående förrättningen, som enligt de bestämmelser, vilka redan gälla, skall minst fjorton dagar före förrättningen uppläsa i kyrkan för den eller de församlingar, däri fastigheterna äro belägna, och införas i tidning inom orten. För vinnande av ytterligare säkerhet, att underrättelsen skall nå alla delägarna, har jag dessutom i nära anslutning till vad som är stadgat i 11 kap. 12 § rättegångsbalken angående stämning å helt byalag funnit mig böra föreslå, att underrättelsen skall anslås i vederbörande socken- eller rådstuga, varjämte jag, såsom i det följande kommer att närmare utvecklas, särskilt med hänsyn till inteckningshavare upptagit bestämmelse om att kungörelsen jämväl skall införas i Post- och inrikes tidningar. Då, såsom jag redan antytt, de olika delägarna i regel hava gemensam sak i ärenden angående lösningsrätt, har jag

ej ansett erforderligt att, såsom i förslaget till jorddelningslag skedde, upptaga bestämmelse om särskild kallelse av delägare, som är bosatt utom den kommun, där marken ligger.

Omförmälda kallelsesätt får enligt förslaget användas icke blott då kallelse skall ske å helt byalag med flera än tio delägare, utan jämväl eljest då den mark, varom är fråga, är samfälld för flera än tio fastigheter med olika ägare. Finnes för samfälligheten tillsatt känd styrelse, syssloman eller god man, synes det dock vara tillfyllest, att kallelse i vanlig ordning tillställas sådan förvaltare. Skulle denne ej själv vara behörig att vid förrättningen bevaka samfällighetens rätt, vilket understundom ej låter sig bedöma utan en granskning av det för samfälligheten gällande reglementet, blir det hans sak att ombesörja, att förrättningen kommer till delägarnas kännedom. Utebli de, bör förrättningen ej hindras därav.

Äger kronan eller allmän inrättning del i mark, som är ifrågasatt att lösas, torde, i överensstämmelse med vad omförmälda förslag till lag om delning av jord å landet förutsatte, det böra åligga lantmätaren att, även om det förenklade kallelsesättet användes, i god tid insända underrättelse om förrättningen till vederbörande Konungens befallningshavande, som har att föranstalta om att allmänt ombud utses. Likaledes synes särskild kallelse böra tillställas jämväl de kommunala myndigheter, vilka hava att företråda stad, respektive köping eller municipalsamhälle, som äger del uti ett till lösning avsett område.

Mellan bestämmelserna om kallelse till lösningsförrättning enligt ensittarlagen och föreskrifterna om kallelse till laga skifte föreligger efter nya jorddelningslagens antagande — frånsett att enligt ensittarlagen kungörelse i ortstidning om lösningsförrättningen är obligatorisk — allenast den skillnaden, att enligt 3 kap. 1 § jorddelningslagen kallelsebrev till delägarna skola för befordran med posten avlämnas minst fjorton dagar före sammanträdet, medan enligt § 6 ensittarlagen kallelsena skola avsändas så tidigt, att de hinna komma jordägaren och nyttjanderättshavaren till handa minst fjorton dagar före förrättningen. Denna åtskillnad torde näppeligen vara av sakskäl betingad. Enligt föreliggande förslag skola alltså kallelsebrev avsändas inom tid, som i 3 kap. 1 och 2 §§ jorddelningslagen stadgas.

14 och 16 §§. Såsom i yttrandena erinrats, synas de förenklingar i kallelsesättet, som föreslagits i fråga om lantmåteriförrättningen, böra vinna tillämpning jämväl, då enligt 14 § ett flertal delägare i samfälld mark skall kallas till sammanträde för fördelning av löseskillingen, ävensom då nyttjanderättshavare vill tillställa sådana delägare meddelande enligt 16 §. Bestämmelser härom hava intagits i berörda paragrafer. Är marken samfälld för flera än tio fastigheter med olika ägare, får alltså kallelse ske sålunda, att den tillställas en av dem att vara för dem alla tillgänglig, varjämte underrättelse om tid och ort för sammanträde, som i 14 § sägs, eller om förhållande, som i 16 § avses, med uppgift tillika om vilken delägare bekommit kallelsen, skall anslås i socken- eller rådstugan

samt införas i ortstidning och i det fall, som i 14 § avses, jämväl i Post- och inrikes tidningar. Särskild underrättelse skall meddelas Konungens befallningshavande, om saken rör jord, som står under allmän myndighets vård och inseende, så ock tillställas vederbörande kommunala organ, där fråga är om mark, vari stad, köping eller municipalsamhälle äger del. Tydligt är, att omförmälda åtgärder skola vara verkställda inom den tid, som för respektive fall finnes stadgad i 14 eller 16 §.

I åtskilliga av yttrandena har framhållits, att då fråga varit om inlösen av mark, som är samfälld för ett flertal fastigheter, bestämmelserna i 5 och 12 §§ om skyldighet för nyttjanderättshavaren att anskaffa gravationsbevis understundom medfört kostnader, vilka ej kunna anses stå i rimlig proportion till värdet av marken, och har fördenskull förordats rättelse härutinnan. Jag hänvisar beträffande denna fråga till den redogörelse, som tidigare lämnats för yttrandena. 5, 6, 12 och 14 §§.

De ifrågavarande bestämmelserna hava till ändamål att tillgodose inteckningshavarnas rätt. Enligt 6 § åligger det, såsom tidigare berörts, lantmätaren att till lantmäteriförretningen kalla alla inteckningshavare, som äro kända och inom riket boende. För att kunna göra detta måste han tydligen hava tillgång till gravationsbevis beträffande de fastigheter, som beröras av förretningen. Sådant bevis erfordras även för den fördelning av löseskillingen, som enligt 14 § skall äga rum, om någon av dessa fastigheter besväras av inteckning eller därmed jämställd rättighet.

Då en viss oklarhet synes råda, huru denna fördelning skall ske, lärer det vara nödvändigt att något närmare redogöra för de regler, som gälla härom. Enligt 14 § skola stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskillning för utmätningssvis såld fast egendom äga motsvarande tillämpning i fråga om fördelning av löseskillingen för område, som inlösts enligt ensittarlagen. Motsvarande anvisningar äro i 57 § lagen om expropriation lämnade beträffande fördelning av expropriationsersättning. Att samma regler böra gälla i båda fallen är tydligt. Den tveksamhet, som gjort sig gällande beträffande sättet för fördelningen, hänför sig till det fall att allenast en del av en fastighet tages i anspråk. Enligt en mening skall i dylikt fall expropriationsersättningen fördelas sålunda, att den inteckning, som äger den bästa förmånsrätten, först skall erhålla betalning till hela sitt belopp. Vad som därefter återstår tillägges nästa inteckning o. s. v. Enligt en annan åsikt skall fördelning av ersättningen ske som om den exproprierade delen av fastigheten och den återstående delen därav vore två gemensamt intecknade fastigheter. Ansvaret för inteckningarna skall alltså fördelas mellan dessa fastigheter efter deras värde, och då expropriationsersättningen får anses såsom köpeskillning för den exproprierade delen, erhåller varje inteckning betalning allenast för vad å den exproprierade delen belöper av inteckningen. Om sålunda den exproprierade delens värde utgör en tredjedel av hela fastighetens, skall inteckningshavaren utfå allenast en tredjedel av inteckningarnas hela belopp. Återstoden av ersättningen tillfaller ägaren.

Det sistnämnda fördelningssättet är, såsom synes, ogynnsammare för innehavarna av åtminstone de bästa inteckningarna. Det kan nämligen inträffa, att återstoden av fastigheten icke förslår till gäldande av vad å densamma belöper av inteckningarna. Av motiven till expropriationslagen synes ock framgå, att fördelningen skall ske på först angivet sätt. Grunden härtill är att genom expropriationen pantens värde anses försämrad, och ersättningen därför skall i första hand komma inteckningen med den bästa förmånsrätten till godo. Såsom en självständig fastighet är den exproprierade delen att betrakta först sedan expropriationen genom nedsättningen av ersättningen fullbordats. Även i praxis har detta fördelningssätt ansetts såsom det riktiga (se N. J. A. 1925:312).

Beträffande kostnaderna för anskaffande av gravationsbevis må erinras, att enligt förordningen den 7 december 1883 angående expeditionslösen lösen för gravationsbevis utgår för varje hemman, hemmansdel eller lägenhet på landet till och med tre med två kronor 25 öre, över tre till och med sex med en krona 50 öre och över sex med 75 öre; dock må lösen ej överstiga 15 kronor. Härtill kommer stämpel å beviset, vilken utgår med en krona. Beträffande fastigheter, vilka äro lagfarna å olika ägare, torde icke kunna påfordras utfärdande av gemensamt gravationsbevis. Då förrättningen berör ett stort antal fastigheter med olika ägare, vilket ej sällan är fallet vid inlösen av mark å socken- eller bysamfälligheter, torde sålunda anskaffandet av gravationsbevis beträffande dessa fastigheter understundom betinga en avsevärd kostnad. Visserligen äger nyttjanderättshavaren få kostnaderna för lantmäteriförrättningen, fastställande av inlöst områdes avskiljande och löseskillningens fördelning, inberäknat utgiften för gravationsbevis, bestridda av allmänna medel, för såvitt han icke äger tillgång till berörda kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget och hans familjs uppehälle. Men där nyttjanderättshavaren icke kan påräkna hjälp från det allmänna till bestridande av de med inlösnings förenade kostnaderna, är det tydligt, att han icke inlåter sig på ett dylikt företag, om det betingar utgifter, vilka icke stå i rimligt förhållande till vad han erhåller. De med ifrågavarande bestämmelser förbundna olägenheterna bliva med all säkerhet ännu mera framträdande, därest de utvidgningar av lösningsrätten, som nu föreslås, bliva förverkligade. Vill man befrämja en friköping av ensittarlägenheter på allmänningar och annan mark, däri ett flertal äger del, synes det följaktligen nödvändigt, att kostnaderna för friköpningen och framför allt för anskaffandet av gravationsbevis nedbringas.

Att för detta ändamål meddela bestämmelser, som ytterligare begränsa den lösen, som är stadgad för dylika bevis, har jag ansett icke böra ifrågakomma. Med hänsyn till det ofta betungande arbete och den ej sällan betydande risk, vilka äro förenade med utfärdandet av gravationsbevis, torde den därför stadgade ersättningen icke kunna anses oskäligen. Syftet synes emellertid kunna ernås på annan väg. Såsom i yttrandena erinrats, torde de bestämmelser, som i lag den 18 oktober 1907 meddelats angående ryttare-, soldat- och båtsmans-

torps befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten, kunna i viss mån tjäna till förebild i förevarande fall.

Otvivelaktigt föreligga nämligen beträffande dessa torp och ensittarlägenheter å samfälligheter vissa likheter, vilka kunna utgöra en utgångspunkt vid lagstiftningen. En ensittarlägenhet på en samfällighet är sålunda liksom ett icke avsondrat knekttorp att anse såsom en oskiftad del av stamfastigheterna. Varje inteckning, som meddelats i någon av dessa fastigheter, belastar också motsvarande andel av lägenheten. Emellertid torde de flesta långivare vara okunniga om eller likgiltiga för huruvida till hemmanet hör någon dylik andel eller icke. Många sakna säkerligen ock kunskap om att en sådan lägenhet är delaktig i ansvaret för inteckningen. Alla dessa hava lämnat inteckningslån utan att påräkna någon säkerhet i lägenheten. Beloppet av dennas anpart i ansvaret för en inteckning i stamhemmanet är även i de flesta fall, då ett större antal fastigheter äga del i samfälligheten, en ren obetydlighet. Såsom i yttrandena framhållits, händer det understundom, att den på en fastighet belöpande löseskillingen utgör allenast några få kronor. En fördelning av ett dylikt ringa belopp å inteckningshavare är väsentligen ändamålslös och genom de kostnader, som äro förenade därmed, alltför betungande i förhållande till resultatet.

Med hänsyn härtill synes det mig att, liksom i fråga om knekttorp öppnats en möjlighet att på ett enklare sätt än vad eljest gäller frigöra torpet från vissa stamhemmanet besvärande inteckningar, man skulle, då fråga är om inlösen av område, som är samfällt för ett flertal fastigheter, kunna utan risk för fastighetskrediten införa ett enklare och billigare sätt för dess befriande från inteckningar i stamfastigheterna än det nu gällande.

Enligt lagen den 18 oktober 1907 angående ryttare-, soldat- och båtsmanstorphemmanets befriande i vissa fall från ansvar för inteckningar i stamfastigheten gäller i huvudsak följande: Är lägenhet avsondrad från hemman och varder, då lagfart sökes eller eljest, inför vederbörlig domstol styrkt, att lägenheten utgör område, som varit till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp anslaget, skall på ansökning av lägenhetens ägare anteckning om detta förhållande införas i lagfartsprotokollet. Underrättelse om sådan anteckning skall intagas i länskungörelserna ävensom införas i Post- och inrikes tidningar. Anmäler innehavare av inteckning i stamhemmanet senast vid det lagtima ting, som infaller näst efter sex månader från det anteckningen skedde, yrkande att inteckningen skall fortfarande besvära lägenheten, kommer denna att svara för inteckningen enligt eljest gällande allmänna regler. Underlåter däremot inteckningshavare att göra dylik anmälan, blir lägenheten fri från ansvar för inteckningen, vilken dock oavkortad gäller i återstoden av den intecknade fastigheten. Underlåtenhet att göra anmälan, som nyss sagts, får ej läggas någon till last såsom försummelse i bevakande av honom eller annan tillkommande rättighet. Styrkes inför vederbörlig domstol, att visst till hemman hörande område utgör eller utgjort ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp, får på ansökning av hemmanets ägare anteckning därom införas i lagfartsprotokollet, ändå att området ej från hemmanet avsondrats. Har sådan anteckning

skett och varder området avsondrat, blir den avsondrade lägenheten fri från stamfastigheten vidlådande inteckningar, för såvitt inteckningshavaren icke gjort sådan anmälan, som förut nämnts. Vad som sålunda är föreskrivet om avsondrad lägenhet skall äga motsvarande tillämpning beträffande område, som avstyckats till särskild fastighet enligt 19 kap. i lagen om delning av jord å landet eller 5 kap. i lagen om fastighetsbildning i stad, dock icke där stamfastigheten och det avstyckade området ännu äro i samma ägares hand. Befrielsen gäller icke blott inteckningar för fordran utan även inteckningar för rätt till avkomst, som åt någon upplåtits att till visst belopp i penningar eller varor utgå av stamhemmanet eller del därav.

Det förfarande, som sålunda gäller beträffande knekttorps befrielse från ansvar för inteckningar i stamhemmanet, synes emellertid icke utan vissa modifikationer kunna göras tillämpligt vid inlösen enligt ensittarlagen. Av vad förut anförts framgår, att ett knekttorp icke blir befriat från stamfastighetens inteckningar i andra fall än då inteckningshavaren underlåtit framställa yrkande att inteckningen skall kvarstå i torpet. Då det gäller att befria ett enligt ensittarlagen inlöst område från ansvar för inteckningar, som äro gällande i stamfastigheten, är det uppenbarligen icke lämpligt att tillägga en dylik omständighet avgörande betydelse. Detta skulle vara alltför ogynnsamt för ensittaren. Då det vid löseskillningens bestämmande vore ovisst, huruvida någon inteckningshavare komme att begagna sig av rätten att låta inteckningen kvarstå i det inlösta området, skulle hänsyn ej kunna tagas till den värdeminskning, som uppkomme genom att området bleve ansvarigt för en eller flera i stamfastigheten meddelade inteckningar, utan finge löseskillningen bestämmas som om området vore gravationsfritt. Därest en inteckningshavare sedermera påyrkade, att hans inteckning skulle äga fortfarande giltighet i området, komme ensittaren således, oaktat han betalt löseskillningen, att löpa risk att nödgas ånyo utgiva lägenhetens värde för undvikande av att denna bleve exekutivt försäld för gäldande av fordringsbelopp, som ej kunnat täckas ur stamfastigheten. Vidare är att märka, att lägenheten genom inlösen vinner ej obetydligt i värde till följd därav, att åbyggnaden och marken förenas i samma hand. Tillåte man, att inteckningar i stamfastigheten finge besvära lägenheten även efter dess inlösen, komme denna värdeökning innehavarna av berörda inteckningar tillgodo. Detta vore näppeligen med rättvisa och billighet överensstämmande, då dessa inteckningshavare vid lånens beviljande uppenbarligen ej kunnat taga ett dylikt förstärkande av säkerheten i betraktande. Härtill kommer, att ensittaren icke kan erhålla egnahemslån med mindre detta kan intecknas med bästa rätt i lägenheten. Att frångå den nu gällande principen, att inlöst område skall övergå fritt från intecknad gäld, lærer följaktligen icke kunna komma i fråga. Även i förevarande fall torde således inteckningshavarna böra vara hänvisade till att erhålla betalning ur löseskillningen.

Med utgångspunkt från vad nu framhållits synes en tillfredsställande lösning av förevarande spörsmål kunna vinnas, om det stadgas, att den inteckningshavare, som vill göra gällande anspråk på löseskillningen, skall någon tid före sammanträdet för fördelningen göra anmälan därom hos Konungens befallningsha-

vande vid äventyr att han eljest eventuellt går all rätt till löseskillingen förlustig. Genom ett dylikt stadgande vinnes den fördelen, att gravationsbevis icke behöva anskaffas rörande andra fastigheter än dem, beträffande vilka anmälan göres. Då det torde vara att förutse, att inteckningshavarna i flertalet fall, varom nu är fråga, finna den ringa utdelning, som kan tillkomma dem, vara utan betydelse och således icke komma att göra gällande några anspråk, lärer en sådan lagändring böra medföra en avsevärd lättnad för ensittarna. Samtidigt synes den i tillbörlig mån tillgodose inteckningshavarnas rätt. Den inteckningshavare, som finner inlösningsinverkan på sin inteckningssäkerhet, äger möjlighet att erhålla betalning ur löseskillingen, blott han gör anmälan därom. Anmäler inteckningshavare anspråk å löseskillingen, har Konungens befallningshavande först och främst att före sammanträdet för fördelningen gå i författning om införskaffande på nyttjanderättshavarens bekostnad av gravationsbevis rörande ifrågavarande fastighet. Fördelning av löseskillingen skall beträffande denna fastighet ske på vanligt sätt. Först skall alltså gäldas den inteckning, som äger bästa rätt, därefter den näst bästa inteckningen o. s. v. På detta sätt bör förfaras, även om någon utdelning icke kan tilläggas den inteckning, som anmäls. Det synes nämligen icke befogat att i förevarande fall frångå den gällande förmånsrättsordningen, så att en anmäld inteckning skulle gå före en inteckning, som enligt vanliga regler äger bättre rätt men vilken ej anmäls. Ej heller torde det vara lämpligt att låta frågan om fördelningen förfalla, därest det visar sig, att den anmälda fordringen icke kan ens till någon del gäldas ur löseskillingen. Detta skulle blott innebära, att löseskillingen i stället komme stamfastighetens ägare till godo. Även om någon utdelning ej tillägges den inteckningshavare, som äskat sådan, blir en fördelning av löseskillingen å andra inteckningar icke utan betydelse för honom, då han därigenom vinner ökad möjlighet att få sin fordran täckt ur stamfastigheten. Anmälan, som göres av en inteckningshavare, medför alltså enligt förslaget samma verkan för övriga inteckningshavare som om de själva gjort den. I fråga om de fastigheter, beträffande vilka någon anmälan ej skett, skola såsom redan är nämnt gravationsbevis icke anskaffas. Den del av löseskillingen för området, som belöper på en var av sagda fastigheter, skall ej fördelas å inteckningshavarna utan skall utbetalas till fastighetsägarna i den mån ej annat följer av vad jag i det följande kommer att utveckla.

Av vad jag förut anfört framgår, att lagändringen enligt min mening endast bör avse sådana fall, då inlösen sker av mark å samfällighet, däri ett större antal fastigheter äga del. I överensstämmelse med vad som föreslagits beträffande sättet för kallande av delägare i samfällighet har förordningen tillämpligheten av nu omförmälda bestämmelser om löseskillingens fördelning uppställts den betingelse, att den inlösta marken skall hava varit samfällig för flera än tio fastigheter med olika ägare.

I likhet med vad den förut nämnda lagen den 18 oktober 1907 stadgar har i förslaget intagits bestämmelse, att underlåtenhet att på grund av inteckning framställa anspråk å löseskillingen icke må uti nu ifrågavarande fall läggas

någon till last såsom försummelse i bevakandet av honom eller annan tillkommande rättighet.

För vinnandet av det syfte, som med denna lagändring avses, erfordras jämväl, att bestämmelserna i 6 och 14 §§ om avsändandet av särskilda kallelsebrev till inteckningshavare eftergivnas i förevarande fall. Detta synes kunna ske utan något men för inteckningshavarna, därest underrättelse om förhållande, som i nämnda lagrum avses, bringas till allmänhetens kännedom genom kungörelse i Post- och inrikes tidningar och tidning inom orten. Jag erinrar, att liknande kungörelsesätt ansetts vara till fyllest, då fråga är om knekttorps befriande från ansvar för inteckningar i stamfastigheten. I överensstämmelse härmed hava vissa jämkningar vidtagits i 6 och 14 §§ ensittarlagen.

I detta sammanhang synes mig böra tagas under övervägande, huruvida ej en ytterligare lättnad vid fördelningen av löseskillingen står att vinna. Då ett stort antal fastigheter hava del i den mark, som löses, kommer, såsom jag redan antytt, av det relativt ringa belopp, som löseskillingen merendels utgör, att belöpa allenast en obetydlig summa å varje delägare. Därest de lättnader i lösningsförfarandet jag förordat bliva genomförda, torde anledning vara att antaga, att dylika fall bliva ganska vanliga. Att fördela en löseskillning, som kanske icke uppgår till 500 kronor, å ett tusental delägare, — ett fall, vilket ingalunda är otänkbart exempelvis i Dalarna, — är uppenbarligen en alltför omständlig procedur i förhållande till vad varje delägare därigenom erhåller. Härtill kommer, att det understundom möter stora svårigheter att utreda äganderättsförhållandena och envar delägarers andel i samfälligheten. Enligt min uppfattning lärer det delägarna i en samfällighet till större fördel, om löseskillingen för ett inlöst område på samfälligheten i sin helhet användes eller reserveras för något ändamål, som kan befrämja samfällighetens nytta t. ex. för skogsodling eller dylikt, än om varje enskild delägare erhåller en andel därav, som törhända endast kan räknas i ören. Med utgångspunkt härifrån har jag ansett mig böra föreslå sådan jämkning i lagen, att jämväl löseskillingens fördelning på de särskilda delägarna göres beroende av att yrkande därom framställes. Väckes alltså varken av inteckningshavare eller någon av delägarna anspråk på löseskillingen, skall fördelning därav ej äga rum utan löseskillingen av länsstyrelsen tillhandahållas delägarna för samfälld räkning. Dessa hava alltså att sammankomma och besluta om dispositionen av beloppet. Genom lagen den 13 juni 1921 om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter är möjlighet beredd för delägarna att, i den mån så erfordras, ordna förvaltningen av samfälligheten.

Ehuruväl det med visst fog kan ifrågasättas, att den nu förordade bestämmelsens tillämplighet begränsas till sådana fall, då delägarnas antal är mycket stort, har jag likväl ansett det bidra till enkelhet och reda, därest förutsättningarna bliva desamma, som enligt förslaget skola gälla beträffande det förenklade kallelsesättet och inteckningshavares rätt till löseskillingen, nämligen att fråga är om mark, som är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare.

För att fördelning i fall, som nu avses, skall äga rum, bör delägare påkalla

sådan senast vid det sammanträde, som länsstyrelsen utlyst för detta ändamål. I kallelsen och kungörelsen rörande sammanträdet bör erinras härom.

Innestår löseskillingen och hava ej delägarna inom tio år efter sammanträdet framställt anspråk på utbekommande av densamma för gemensam räkning, synes rätten därtill böra vara preskriberad och löseskillingen tillfalla kronan.

Uti 12 § andra stycket ensittarlagen föreskrives, att nyttjanderättshavaren, då han hos Konungens befallningshavande nedsätter löseskillingen, skall ingiva, förutom gravationsbevis rörande fastigheten, beslutet i ärendet samt bevis att och när det vunnit laga kraft, ävensom karta över området, vid äventyr att det felande varder på nyttjanderättshavarens bekostnad anskaffat av den myndighet, som enligt 18 § har att pröva förrättningen. Beträffande denna bestämmelse har lantmäteristyrelsen anfört:

'Bestämmelsen kvarstår från den tid, då dylik förrättning alltid prövades av Konungens befallningshavande. Vad angår områden å rena landsbygden blir det emellertid numera i regel överlantmätaren, som får anskaffa de felande handlingarna. Denna anordning, vilken icke torde varit avsedd, synes knappast vara lämplig. Styrelsen får därför tillstyrka en lagändring därhän, att det skall åligga Konungens befallningshavande tillse att föreskrivna handlingar bliva ingivna ävensom att, där handlingar felas, på nyttjanderättshavarens bekostnad anskaffa dessa.'

Då framställningen, som tillstyrkts av de hörda myndigheterna, syntts befogad, har densamma blivit beaktad i det föreliggande förslaget.

C. Lantmäteristyrelsens hemställan rörande ensittarlagens tillämpning å sämjedelad jord.

I skrivelse den 4 maj 1928 har lantmäteristyrelsen bland annat hemställt om utvidgning av ensittarlagens tillämpning i fråga om mark, som tillhör sämjedelad fastighet. I denna fråga vill jag till en början erinra, att 1925 års ensittarlag ursprungligen föreskrev, att inlöst område skulle, därest detsamma ej utgjorde en fastighet för sig, avskiljas genom jordavsöndring. Inlösen kunde följaktligen ej äga rum, därest området av en eller annan grund — antingen huvudfastighetens egen beskaffenhet eller det nyttjade områdets storlek — icke kunde fastställas såsom avsöndring. Lagakraftägande dylik fastställelse utgjorde slutpunkten i lösningsförfarandet. Först då laga kraft åkommit fastställelsen, var områdets inlösen fullbordad. I detta hänseende överensstämde lagen med tidigare lagstiftning i ämnet.

Jag erinrar vidare, att enligt lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring, vilken i förevarande avseende ägde tillämpning, stadgades, att av hemman, vilket kunde klyvas, avsöndring i en eller flera delar finge äga rum till och med en femtedel av ägovidden, dock att inom Norrland och vissa delar av Svealand ej finge avsöndras inägojord till den omfattning, att stamhemmanets jordbruk därigenom märkligen försvagades (20 § 1 mom.). Från de sålunda stadgade begränsningarna för jordavsöndringsinstitutets tillämplighet ägde emellertid länsstyrelsen meddela dispens, där omständigheterna

Gällande bestämmelsers tillkomst.

därtill föranledde. Särskilt finge vad som stadgades beträffande Norrland och vissa delar av Svealand icke utgöra hinder för dispens, där avsöndringen erfordrades för egnahemsanläggningar eller industriella anläggningar eller annat dylikt ändamål. (22 §.) Med nu angivna inskränkningar kunde avsöndring äga rum jämväl från en sämjedelningslott.

Då det förslag, som låg till grund för 1918 års ensittarlag, anmälades i statsrådet, anförde *departementschefen* bland annat:

'Då i torpkommissionens förslag stadgas, att lägenhet, som inlöses, skall utbrytas från huvudfastigheten genom avsöndring, om vilken skall gälla vad eljest är föreskrivet om jordavsöndring, torde detta stadgande innebära, att de allmänna bestämmelserna om avsöndringsrättens begränsning skola äga tillämpning. Vilken ståndpunkt egnahemssakkunnigas förslag intager i samma fråga är mera oviss. Såsom jag förut framhållit torde det emellertid icke böra medgivnas, att inlösen sträcket längre än till en mindre del av huvudfastigheten. Den i 20 § av lagen den 27 juni 1896 givna bestämmelse, enligt vilken av hemmans ägovälde icke må för alltid avsöndras mer än en femtedel av ägovidden i en eller flera delar, synes i nämnda hänseende innefatta en lämplig inskränkning. I en senare paragraf av föreliggande förslag har jämväl meddelats en föreskrift, motsvarande den av torpkommissionen föreslagna, att område vid inlösen skall avsöndras från den övriga fastigheten. — — — Här må vidare erinras, att den i 20 § 1 mom. av berörda lag meddelade bestämmelsen, att i de sex norra länen inägojord ej må avsöndras till den omfattning, att hemmanets jordbruk därigenom märkligen försvagas, ej lär kunna föranleda ogillande av förrättningen. Enligt föreskrift i 22 § av samma lag må nämligen nämnda bestämmelse icke utgöra hinder för tillstånd till större avsöndring, om denna erfordras för egnahemsanläggning.'

Vid förslaget's granskning i *lagrådet* anförde tre ledamöter:

'Enligt vad departementschefens yttrande giver vid handen, avser förslaget, att i fall, motsvarande de, om vilka i 22 § av lagen om hemmansklyvning m. m. är fråga, Konungens befallningshavande skall förfara, som hade jordägarna sökt tillstånd till områdets avsöndrande. Vad sålunda åsyftas läser dock icke med erforderlig tydlighet framgå av lagtexten. Med hänsyn till det nu anförda hemställas, att första stycket av nu förevarande paragraf (14 §) måtte få det innehåll *dels* att, om Konungens befallningshavande finner områdets avskiljande överensstämma med vad om jordavsöndring är stadgat, befallningshavanden har att meddela fastställelse därå, *och dels* att vid ärendets prövning skall så anses, som hade området genom beslutet angående brukarens lösningsrätt avsöndrats av jordägaren och, där till områdets avsöndrande särskilt tillstånd skolat erfordras, sådant vore sökt.'

I enlighet med denna hemställan erhöll förevarande bestämmelse i 1918 års lag sin slutliga utformning. Bestämmelsen upptogs oförändrad i såväl 1920 års som 1925 års ensittarlagar.

Genom lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet har det gamla jordavsöndringsinstitutet blivit upphävt. I dess ställe har införts ett nytt jorddelningsförfarande, avstyckning, vilket jämväl ersatt det förutvarande ägostyckningsinstitutet. Enligt 19 kap. 2 § i berörda lag är avstyckning tillåten såväl av mark, som genom laga delning utbrutits för viss fastighet, som ock av mark, som är samfälld för flera fastigheter. Mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, får ej avstyckas, med mindre sämjedelningen kommit till stånd

före lagens ikraftträdande, den 1 januari 1928. I ty fall får genom avstyckning avskiljas högst en femtedel av nämnda mark.

I fråga om avstyckningsinstitutets tillämplighet å sämjedelad mark hava olika meningar framträtt under förarbetena till den nya jorddelningslagen. Härom tillåter jag mig erinra följande.

I betänkande den 26 oktober 1918 anförde *skifteslagstiftningskommissionen* i denna fråga:

'Enligt kommitténs (av år 1906) förslag var såväl styckning av som avsöndring från sämjedelade ägor tillåten. Lantmäteristyrelsen har haft erinringar häremot samt därvid i fråga om avsöndring framhållit, att ett medgivande av avsöndring från sämjevis utlagd fastighet kunde föranleda avsteg från den gräns, som kunde bliva bestämd för avsöndringsrätten och att särskilt detta kunde bliva fallet, där sämjedelning ej medförde rätt att vid skifte bekomma andel efter innehavet. Upptages i fråga om avstyckningsinstitutet icke någon begränsning i förhållande till stamfastighetens areal eller värde, förfaller väl den av styrelsen gjorda erinran, men olägenhet av enahanda beskaffenhet, som i anmärkningen innehålles, kan emellertid uppkomma i fråga om stamfastigheten i dess helhet — vid skifte med annan delningsgrund än innehavet kunde nämligen inträffa, att stamfastigheten funnes icke berättigad till så mycket mark, som blivit avstyckad. Det torde emellertid få anses komma att höra till undantagen att så bliver förhållandet. Även utan begränsningsföreskrift lärer väl i det ojämförligt största antalet fall avstyckningarna komma att röra sig om en mindre del av stamfastigheten. I varje fall är förhållandet icke av beskaffenhet att föranleda förbud mot avstyckning från genom sämjedelning utlagd mark. Avsöndring från sådan mark har enligt gällande lagstiftning ansetts tillåten och några olägenheter därav hava icke försports. Förbud mot avstyckning från sämjedelad mark synes därför icke böra meddelas. Givetvis skulle ett sådant förbud föranleda praktiska olägenheter. För att emellertid förebygga sådana olyckliga konsekvenser, som efter vad förut anförts skulle kunna följa av en obegränsad avstyckningsrätt, synes sådan rätt böra begränsas till viss del av ägovidden hos mark, som tillagts fastighet vid sämjedelning. Medgives avstyckning allenast intill hälften av sådan marks ägovidd, torde berörda syfte vara vunnet.'

Jordstyckningskommissionen yttrade i sitt betänkande den 16 oktober 1920:

'Därest fastighet, vars ägor utlagts genom sämjedelning, ingår i laga skifte, förefinnes möjlighet såväl att fastighetens ägoinnehav varder förlagt till annan plats än de fastigheten sämjevis tilldelade ägor som ock, i händelse skiftet äger rum med annan delningsgrund än innehavet, att fastighetens ägobelopp förminskas. — — — Med den osäkerhet beträffande ägornas förläggning vid ett möjligen inträffande laga skifte, som i fråga om sämjevis utlagd fastighet förefinnes, måste ägaren av en från sådan fastighet avstyckad lägenhet givetvis räkna med den möjlighet att vid ett dylikt skifte hans lägenhet kan komma att förläggas till annan plats än den ursprungliga. Stadgandet i förslagets 1 kap. 10 § andra stycket (1 kap. 20 §) lämnar ej något absolut skydd mot en dylik förflyttning, och risken för att en omplacering av den avstyckade lägenheten vid skifte måste äga rum ökas givetvis i den mån lägenheten upptager en mera avsevärd del av stamfastighetens ursprungliga ägor. En förflyttning vid skifte av redan färdigbildade, mähända med dyrbara åbyggnader försedda lägenheter bör emellertid uppenbarligen så långt möjligt är undvikas och detta såväl i den enskilde lägenhetsägarens som i skifteslagets intresse. Vid nu anförda förhållanden har kommissionen ansett riktigast att, såvitt angår avstyckning från fastigheter med sämjevis utlagda ägor, inskränka rätten till avstyckning inom

de gränser, som för närvarande i regel gälla för jordavsöndring. Då uppdelning av sådana fastigheter genom ägostyckning ju lagligen icke kan äga rum, kan kommissionens förslag i stort sett sägas innebära ett fasthållande vid gällande rätts ståndpunkt i fråga om möjligheten att från sämjevis utlagd fastighet avskilja på förhand till läge och gränser bestämd ägovidd. Att härutinnan gå längre eller att förbjuda all avstyckning av mark, som tillagts fastighet genom sämjedelning, har kommissionen ansett betänkligt, då därigenom en önskvärd avstyckning ofta skulle hindras eller fördröjas.

Vid granskningen av jordstyckningskommissionens förslag anförde *lagrådet* i utlåtande den 4 oktober 1922:

'Förevarande paragraf innebär, bland annat, att avstyckning skall få ske även från en sämjedelningsslott. För närvarande är ägostyckning av dylik ägolott förbjuden, varemot hinder enligt lag icke föreligger för avsöndring från sådan lott. Förslaget innefattar alltså i viss mån en utvidgning av möjligheten att lagligen dela upp jord, som ägaren allenast på grund av sämjedelning innehar. Denna utvidgning synes stå i föga god överensstämmelse med förslagets allmänna tankegång. Enligt bestämmelserna i förevarande kapitel skall, bortsett från det fall att fråga är om sammanläggning, avstyckning ej få ske, med mindre såväl den del, som skall avstyckas, som den återstående stamfastigheten lämpligen kunna bestå såsom särskilda fastigheter. Dessa bestämmelser måste närmast utgå från att den fastighet, om vars delning är fråga, själv utbrutits vid laga delning. Ty en undersökning av huruvida den efter avstyckningen kvarstående delen är lämplig såsom självständig fastighet skulle ju, om avstyckningen verkställdes från en sämjelott, bliva av ringa intresse, i betraktande därav att en begäran om laga skifte när som helst kunde föranleda en omdelning, som måhända gäve åt den ifrågavarande hemmansdelen helt andra ägor. Att märka är vidare, att om det medges att verkställa avstyckning från sämjelotter, sålunda avstyckade områdens ägoanordning bör, enligt den tanke, som ligger till grund för bestämmelsen i 1 kap. 10 § andra stycket (1 kap. 20 §), vid blivande skifte regelmässigt respekteras. Däremot skall enligt förslaget själva ägolottens utläggning vid sämjedelning icke äga någon som helst betydelse vid lottens lagliga utbrytande genom sedermera inträffat laga skifte. Det måste då anses oegentligt, att sämjelotts ägare genom att låta verkställa avstyckning från sin lott skall kunna i viss mån så att säga fastlåsa ägoanordningen inom skifteslaget. Att ur jordredovisningssynpunkt förslagets ståndpunkt i förevarande del måste anses mindre tillfredsställande, kan svårigen förnekas. I jordregistret skall för varje genom jorddelning utbrutet område angivas, från vilken fastighet området i fråga utbrutits, och synes jordregisterförordningen utgå från att denna fastighet skall finnas upptagen i registret. Så är visserligen för närvarande icke fallet beträffande sämjelott, från vilken avsöndring skett. Den oegentlighet, som måste anses ligga häri och som enligt gällande lagstiftning icke kunnat undgås, skulle nu icke blott kvarstå utan även framträda tydligare och i än större omfattning än förut. Mot en lagstiftning, som förbjöde avstyckning från en allenast sämjevis utlagd lott, kan visserligen anföras, att härigenom i många fall önskvärda förvärv av mindre jordområden skulle försvåras och kanske understundom omöjliggöras. Åt dessa praktiska hänsyn bör givetvis tillerkännas stor vikt. Det är emellertid att märka, att den ledamot av jordstyckningskommissionen, som får anses däri hava representerat det praktiska jordbrukarintresset, avgjort ställt sig på den ståndpunkt att förbud mot avstyckning av jord från hemmansdel, som ej lagligen utbrutits, icke kan anses vara till skada för jordägarna. Då det gäller att taga ställning till den föreliggande frågan, synes man böra göra skillnad mellan å ena sidan det fall, att sämjelott, från vilken avstyckning ifrågasättes, tillkommit vid delning före

den blivande lagens ikraftträdande, och å andra sidan det fall, att sänjedelningen skett efter ikraftträdandet av lagen. Medgivande till avstyckning från en sänjelott innebär i viss mån en sanktion av den skedda sänjedelningen. Att giva en dylik sanktion åt sänjedelningar, som komma till stånd efter lagens ikraftträdande, synes icke böra ifrågakomma. Snarare synes lagstiftningen böra, såsom tidigare framhållits, söka i möjligaste mån avhålla jordägaren från att ordna sina förhållanden genom sänjedelning. Såvitt angår tidigare tillkomna sänjelotter ställer sig saken annorlunda. Med hänsyn därtill, att på sätt ovan antytts, avsöndring från sådana för närvarande får ske, kan det ej tillrådas att nu förbjuda avstyckning från desamma. Men härtill kommer, att därest vid officialprövning enligt nya lagen hinder skulle möta mot laglig utbrytning av sådan lott, ett förbud mot avstyckning därifrån skulle verka än mer obilligt. Med hänsyn till det nu anförda torde åt stadgandet i förevarande paragraf böra givas sådant innehåll, att avstyckning blir förbjuden från lott, som utlagts allenast vid sänjedelning, men att undantag härifrån göres för det fall, att sänjedelningen skett före lagens ikraftträdande.

I enlighet med denna hemställan erhöll ifrågavarande bestämmelse sin slutgiltiga utformning i den proposition med förslag till jorddelningslag, som förelades riksdagen 1926. I motion (II: 363) hemställde herr Olsson i Kullenbergs-torp, att riksdagen måtte besluta, att avstyckning från mark, som tillagts fastighet genom sänjedelning, icke måtte äga rum. I motiveringen anfördes:

Enligt propositionen skulle avstyckningar upp till en femtedel av vederbörande markområde kunna äga rum å allenast sänjedelad jord, därest sänjedelningen kommit till stånd före den nya jorddelningslagens ikraftträdande. Det kunde enligt motionärens uppfattning icke anses stå i överensstämmelse med sunda grundsatser på jorddelningsväsendets område att, såsom här föresloges, medgiva avstyckningar från jordbruksfastigheter, vilka icke genom laga jorddelningsförrättningar fått sina gränser noggrant fastställda. Ett för både den framtida jordbruksutvecklingen och för de rättsliga förhållandena samt för kommande skiftesförrättningar menligt och hinderligt tillstånd komme härigenom att lagfästas.

Första särskilda utskottet avstyrkte i utlåtande nr 1 motionen, därvid utskottet yttrade: För närvarande vore ägostyckning av sänjedelningslott förbjuden, varemot hinder enligt lag icke föreläge för avsöndring från sådan lott. Genom ett bifall till motionen skulle alltså ske en inskränkning i möjligheten att lagligen uppdelas jord. Härigenom skulle säkerligen i många fall önskvärda förvärv av mindre jordområden försvåras och kanske understundom omöjliggöras. Lagrådet hade i sitt år 1922 avgivna utlåtande förklarat, att det ej kunde tillrådas förbjuda avstyckning från sänjelotter, tillkomna före nya lagens ikraftträdande. Genom bestämmelsen i förevarande paragraf att högst en femtedel av sådan lott finge genom avstyckning avskiljas, vore rätten till dylik avstyckning begränsad på samma sätt som i fråga om avsöndring enligt gällande lagstiftning. På grund av det sålunda anförda hade utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till motionen.

Efter det den nya jorddelningslagen antagits av riksdagen, uppdrogs åt en särskild sakkunnig att verkställa utredning angående de ändringar, som i anledning därav påkallades i ensittarlagen. Denne framhöll i avgivet förslag, att de fordringar, som i fråga om avstyckning uppställts bland annat i 19 kap. 2 § i jorddelningslagen, borde gälla även beträffande områdes avskiljande enligt ensittarlagen. Sedan detta förslag granskats och uti nu ifrågavarande av-

seende lämnats utan erinran av såväl lantmäteristyrelsen som lagrådet, blev proposition avlåten till riksdagen 1927 i överensstämmelse med förslaget och jämväl antagen av denna. I enlighet härmed har 18 § i ensittarlagen genom lag den 1 april 1927, som trätt i kraft den 1 januari 1928, erhållit det innehåll, att för fastställelse å avskiljande av inlöst område på landet fordras, bland annat, att avskiljandet överensstämmer med vad i 19 kap. 2 § jorddelningslagen är stadgat.

Lantmäteristyrelsens hemställan rörande tillämpningen av 19: 2 jorddelningslagen i ensittarärenden.

I skrivelsen den 4 maj 1928 har *lantmäteristyrelsen* anfört:

Med lagen den 1 april 1927 om ändrad lydelse av 8 och 18 §§ i ensittarlagen avsåges i huvudsak endast att ersätta de i denna lag förekommande hänvisningar till vissa delar av skiftesstadgan samt lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring med hänvisningar till motsvarande stadganden i lagen om delning av jord å landet. Ehuru berörda ändringar sålunda vore mera av redaktionell art, hade desamma emellertid kommit att i vissa fall innebära väsentliga inskränkningar i lösningsrätten.

Enligt 19 kap. 2 § första stycket jorddelningslagen finge från fastighet, som utbrutits genom sämjedelning, tillkommen före den 1 januari 1928, genom avstyckning avskiljas högst en femtedel av fastighetens vid sämjedelningen erhållna areal. (Från fastighet, som utbrutits genom sämjedelning efter nämnda tidpunkt, kunde avstyckning icke ske.) Den ovillkorliga tillämpningen av denna bestämmelse i fråga om avskiljande enligt ensittarlagen innebure avsevärt minskade möjligheter för inlösen. Visserligen gällde enligt 20 § i lagen om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring såsom huvudregel, att från hemmans ägovälde ej finge avsöndras mer än en femtedel av ägovidden, men jämlikt stadgande i 22 § ägde Konungens befallningshavande att, där omständigheterna därtill föranledde, tillåta större avsöndring; och hade, såvitt för lantmäteristyrelsen vore känt, icke i något fall inträffat, att fastställelse å områdes avskiljande enligt ensittarlagen vägrats av den anledning, att lägenheten omfattat större ägovidd än femtedelen av stamfastighetens areal. Verkningsarna av lagändringen hade redan gjort sig märkbara i orter, där sämjedelning varit vanlig, t. ex. vissa delar av Halland. Sålunda hade distriktslantmätaren i Kungsbacka distrikt anmält, att han hade under handläggning ett flertal förrättningar enligt ensittarlagen å sämjedelade hemman, där nyttjanderättslägenheten överstege en femtedel av den areal, stamfastigheten erhållit vid sämjedelningen. Det ville emellertid synas som om det knappast stode i överensstämmelse med lagens syfte att i här berörda avseende uppställa hinder för inlösen. Styrelsen tillåte sig därför ifrågasätta, huruvida icke hänvisningen i 18 § sjätte stycket i ensittarlagen till 19 kap. 2 § i jorddelningslagen lämpligen borde utgå.

Yttranden över lantmäteristyrelsens hemställan rörande tillämpningen av 19: 2 jorddelningslagen i ensittarärenden.

Yttranden över ifrågavarande framställning hava inforrats från *länsstyrelserna*. Det övervägande flertalet bland dessa har, merendels efter hörande av vederbörande överlantmätare, tillstyrkt lagändringen eller förklarat sig icke hava något att erinra däremot. Länsstyrelsen i Uppsala län har avstyrkt densamma. Länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län hava framhållit, att frågan för dessa läns vidkommande saknade större, om ens någon betydelse.

Av de utlåtanden, däri lagändringen tillstyrkts, må återgivas följande:

Överlantmätaren i Stockholms län: 'Vad angår stadgandet i 19 kap. 2 § jorddelningslagen och dess tillämpning på ensittarlagen är det uppenbart, att i ej så få fall kommer detsamma att utgöra hinder för inlösen. Flerstädes i

landet förekommer sänjedelning i avsevärd omfattning, och rätten till inlösen enligt ensittarlagen är här således många gånger illusorisk. Då emellertid lagen den 1 april 1927 om ändrad lydelse av vissa paragrafer av ensittarlagen tydligen endast tillkommit i avsikt att inränga ensittarlagen beträffande vissa vid tillämpningen av densamma förekommande förrättningsåtgärder under lagen om delning av jord på landet, och således någon förändring i ensittarlagens verkningssområde icke avsetts, anser jag i likhet med lantmäteristyrelsen en lagändring erforderlig. Något ovillkorligt stadgande om femtedelen som maximigräns fanns icke före den nya jorddelningslagens ikraftträdande, och det torde med fog kunna ifrågasättas, huruvida de restriktiva bestämmelserna i 19 kap. 2 § i gällande jorddelningslag äro ägnade att befördra egnahemsbildningen. Sådana fall läro nämligen säkerligen kunna förekomma, då fullgoda skäl för avstyckning från sänjedelade hemman kunna förbringas, ehuru jordområdet ifråga utgör mer än femtedelen av hemmanets areal. Att under sådana förhållanden begränsa rätten till avstyckning i vissa fall endast till de enligt ensittarlagen lösningsberättigade synes mig vara en nödfallsåtgärd. Lämpligare hade enligt mitt förmenande varit, att frågan om överskridandet av femtedelen vid dylika avstyckningar gjorts till föremål för förrättningsmannens prövning i varje särskilt fall. Då måhända kravet på en lagändring i sistberörda syfte icke kan med utsikt till lycklig lösning framföras just nu, och då dessutom nyttjanderättshavarnas situation härvidlag möjligen kan anses mera prekär, torde den av styrelsen föreslagna lagändringen på angivet sätt ifråga om hänvisning till 19 kap. 2 § jorddelningslagen vara att föredraga.'

Överlantmätaren i Södermanlands län, med vilken *länsstyrelsen* instämt: 'Den dispens från ovanberörda enligt jorddelningslagen föreskrivna villkor för avstyckning, som framställningen innebär i fråga om områden, å vilka ensittarlagen tillämpas, torde vara av behovet påkallad för främjande av syftmålet med nämnda lag, ehuruval inom Södermanlands län den lagändring, som avser sänjedelad lott, har mindre betydelse, då sänjedelning här förekommer endast i ringa utsträckning. De föreslagna undantagsbestämmelserna för ensittarområden synes berättigade på den grund, att dessa utgöra redan färdigbildade brukningsdelar. Emellertid må framhållas, att det torde förekomma många torp och nyttjanderättslägenheter, å vilka ensittarlagen icke är tillämplig — exempelvis, där byggnaderna tillhöra jordägaren — men som kunna bliva föremål för frivillig försäljning. Likställigheten synes fordra, att även i fråga om dessa områden samma undantagsbestämmelser bliva gällande. Det synes därför med fog kunna sättas i fråga, att i de avseenden, lantmäteristyrelsens framställning angiver, en generell lagändring i fråga om avstyckning av redan färdigbildade brukningsdelar bör komma till stånd.'

Länsstyrelsen i Gotlands län: 'Då syftet med ensittarlagen är att befördra egnahemsintresset och då en förutsättning för lagens tillämpning är att äganderätt till bostadshus å den mark, som kan ifrågakomma till lösning, redan föreligger, synes det icke vara erforderligt eller lämpligt att för markens avskiljande i allo uppställa samma villkor som för avstyckning i allmänhet äro stadgade. Vad lantmäteristyrelsen i berörda avseende anmärkt anser länsstyrelsen vara fullt befogat. Om emellertid de i ensittarlagen införda hänvisningar till 19 kap. 2 och 3 §§ borttagas, torde, till förekommande av att dessa lagrum ändock tillämpas vid avstyckning enligt ensittarlagen eller av ovisshet huru rätteligen skall förfaras, vara nödigt att i sistnämnda lag införa särskilda bestämmelser under vilka villkor däri avsedda avstyckning må äga rum såsom angående ägovidden, sammanläggning av områden från särskilda registerfastigheter m. m., varjämte i jorddelningslagen läro böra inflyta en erinran härom.'

Överlantmätaren i Kristianstads län: 'I detta län har hittills icke förekommit fall, där avstyckat område, ensamt för sig eller tillsammans med tidigare gjorda avsöndringar, uppgått till mer än 1/5del av stamfastighetens areal. Emellertid säger det sig självt, att bestämmelserna om femtedelen såsom maximum innebär en begränsning i ensittarlagens utnyttjande, som icke torde varit från början avsedd.'

Överlantmätaren i Hallands län: 'De synpunkter, som legat till grund för lantmäteristyrelsens ifrågavarande framställning, hava ofta framträtt med anspråk på beaktande vid handläggning av förrättningar enligt ensittarlagen inom Halland. Jag har alltså all anledning tillstyrka, att de föreslagna ändringarna komma till stånd.'

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: 'I likhet med lantmäteristyrelsen anser länsstyrelsen, att hänvisningen i 18 § sjätte stycket ensittarlagen till 19 kap. 2 § i lagen om delning av jord på landet bör utgå. De olägenheter, som medfölja avstyckning från en genom sämjedelning tillkommen fastighet och som föranlett den i sistnämnda lagrum stadgade inskränkningen i rätten till avstyckning från sådan fastighet, föreligga väl även då fråga är om avskiljande av område jämlikt ensittarlagen, men dessa olägenheter synas länsstyrelsen icke vara av den vikt, att de må utgöra hinder för nyttjanderättshavare att inlösa av honom nyttjat område.'

Länsstyrelsen i Västernorrlands län: 'Till länsstyrelsens kännedom har icke kommit något fall, då 1927 års lagändring kommit att utgöra hinder för inlösen, som enligt förut gällande bestämmelser skulle kunnat ske. Skulle det emellertid hava visat sig, att § 18 i sin nuvarande lydelse innebär avsevärt minskade möjligheter till inlösen, har länsstyrelsen intet att erinra emot att de ändringar i lagen vidtagas, som anses erforderliga för avlägsnande av berörda hinder.'

Överlantmätaren i sistnämnda län: 'Beträffande Västernorrlands län har visserligen hittills icke, såvitt till min kännedom kommit, inträffat, att vid förrättning enligt ensittarlagen å sämjedelade hemman, nyttjanderättslägenheten överstigit 1/5del av den areal stamfastigheten vid sämjedelningen erhållit. Förhållandet torde sammanhänga därmed att sämjedelningar i länet icke äro allt för talrikt förekommande. Detta hindrar dock icke, att fall jämväl här kunna inträffa, då nu gällande bestämmelser i detta avseende skulle lägga hinder i vägen för inlösen.'

Mot den ifrågasatta lagändringen hava i utlåtandena uttalats följande betänkligheter:

Länsstyrelsen i Uppsala län: 'Länsstyrelsen kan icke finna antagligt, att vid övervägandet av den lagstiftning om jorddelning, som trädde i kraft den 1 januari 1928, och särskilt av den i lantmäteristyrelsens skrivelse anförda lagen den 1 april 1927 de tydliga konsekvenserna lämnats obeaktade, eller att det är emot lagstiftarens avsikt, som vidtagna jämkningar »kommit att» medföra väsentliga inskränkningar i så kallade ensittares lösningsrätt, vilken man eljest är angelägen att utvidga. I allt fall anser sig länsstyrelsen ej kunna tillstyrka, att i fråga om jorddelning, som avses i den så kallade ensittarlagen, införas lättnader, som icke kunna och böra medgivas även beträffande annan jorddelning. Den omständigheten, att nyttjanderättshavaren har gent emot jordägaren tillerkänts befogenhet att förvärva föremålet för nyttjanderätten, kan icke gent emot det allmännas anspråk i avseende å jorddelningen giva honom bättre rätt, än i motsvarande fall skulle hava tillkommit jordägaren. Om förbudet mot att av fastighet, utbruten genom sämjedelning, avskilja mer än en femtedel är på goda skäl grundat, bör det alltså gälla även gent emot så kallade ensittare.'

Överlantmätaren i Uppsala län: 'Därest hänvisningen i 18 § sjätte stycket i ensittarlagen till 19 kap. 2 § första stycket i jorddelningslagen uteslötes, skulle hela den areal, som en fastighet erhållit vid sämjedelning, kunna avstyckas. Med tanke på motivet för införande i sistnämnda lagrum av den starkt restriktiva bestämmelsen om femtedelen synes mig lantmäteristyrelsens förslag gå allt för långt. Att genom ändring av lagrummet medgiva avstyckning av större del av sämjelott synes mig också betänkligt. Annan utväg för att nå syftet med styrelsens förslag, vilket syfte även jag finner beaktansvärt, torde böra sökas. En framkomlig väg synes mig vara att efter föregående prövning tillerkänna ensittaren skiftesvitsord. Sedan fastighetens andel i det förut sämjedelade området utbrutits, bör, om lantmäteristyrelsens förslag om uteslutande av hänvisningen till 19 kap. 3 § första stycket i jorddelningslagen resulterar i lagändring, intet hinder möta för avstyckning åt ensittare av ända till hela den utbrutna andelen, om han förut innehafvt hela sämjelotten.'

Överlantmätaren i Gotlands län: 'Skulle det anses, att sådan jämkning beträffande ensittarområdet förut rätteligen kunnat äga rum, som för särskilda fall ifråga om avsöndring var medgiven, lär det väl vara möjligt att giva uttryck härför i författningen. Lantmäteristyrelsens förslag i denna del åter synes innebära en icke oväsentlig avvikelse från vad förut i detta hänseende varit stadgat.'

Överlantmätaren i Älvsborgs län, med vilken länsstyrelsen instämt: 'Visserligen är det obestriddigt, att bibehållandet av nu gällande bestämmelse i detta hänseende kommer att avsevärt minska möjligheterna för inlösen inom trakter, där sämjedelning är mera allmän, men å andra sidan kan befaras, att slopandet av hänvisningen till 19 kap. 2 § jorddelningslagen kommer att medföra än betänkligare konsekvenser. Om t. ex. en till flera fastigheter hörande äga blivit dem emellan delad genom sämjedelning och ägaren till en fastighet under nyttjanderätt upplåtit hela eller större delen av den fastigheten genom sämjedelning tillfallna marken och denna nyttjanderättslägenhet fått avskiljas enligt ensittarlagen, kan det ju sedermera vid ett eventuellt laga skifte visa sig, att den avskilda delen betydligt överstiger vad på stamfastigheten belöper av den oskiftade marken. Genom avskiljandet skulle alltså en uppenbar rättskränkning hava tillfogats övriga delägare i den oskiftade marken. Allt är naturligtvis beroende på den grad av noggrannhet, med vilken sämjedelningen verkstälts, men har erfarenheten visat, att därutinnan mycket brister. Ett avskiljande av högst hälften av mark, som genom sämjedelning tillfallit fastighet, torde dock kunna tillåtas. Därest således hänvisningen till 19 kap. 2 § jorddelningslagen anses böra utgå ur 18 § i ensittarlagen, lär den böra ersättas med en föreskrift i sistnämnda hänseende.'

Av den redogörelse, som jag i det föregående lämnat för den år 1927 vidtagna ändringen i ensittarlagen, följer, att då fråga är om mark, som tillhör en sämjedelad fastighet, lösningsrätten i viss mån inskränkts genom lagändringen. Den möjlighet till dispens, som i förevarande fall tidigare förelåg, har upphört i och med det att avstyckningsinstitutet utan modifikation gjorts tillämpligt å avskiljande av inlösta ensittarlägenheter. Det är emellertid endast med någon tvekan, som jag ansett mig böra upptaga denna fråga. Vissa sakliga skäl synas mig nämligen kunna anföras mot den av lantmäteristyrelsen förordade ändringen av 18 § ensittarlagen i detta lagrums nya lydelse. De betänkligheter rörande avstyckningsinstitutets tillämplighet å sämjedelad jord, vilka vid den nya jord-

Departementschefen.

delningslagens tillkomst uttalats såväl av lagrådet som från det håll, som särskilt får anses företräda det praktiska jordbruksintresset, äga tydligen giltighet jämväl, då fråga är om avskiljande av inlösta ensittarlägenheter från sådan jord. Det torde sålunda icke kunna fränses, att om varje begränsning för avstyckningsinstitutets användning bortföle, fall möjligen kunde inträffa, där vid skifte med annan delningsgrund än innehavet stamfastigheten befundes icke vara berättigad till så mycket mark, som blivit avstyckad för ensittaren. De olägenheter, vilka i följd härav kunna uppstå såväl för ägaren av stamhemmanet som i ytterlighetsfall jämväl för ägarna av övriga i sämjedelningen ingående fastigheter, torde vara påtagliga. En omständighet, som i detta sammanhang synes mig vara förtjänt av beaktande, är att, särskilt då på sämjedelningslotten finnas ett flertal ensittarlägenheter, som eventuellt kunna bli föremål för inlösen, det vid lösningsförrättningen icke alltid torde kunna bedömas, huruvida dylika olägenheter kunna följa av områdets inlösen och hinder således bör möta mot förrättningen jämlikt 2 § andra stycket ensittarlagen. Ytterligare må framhållas, att lagstiftaren i ett liknande fall, där billighets-skäl ansetts kräva vissa modifikationer i de bestämmelser, som uppställts för avstyckning i allmänhet, icke funnit sig böra eftergiva fordran på detta instituts begränsning i fråga om sämjedelad mark. Jag åsyftar de i 19 kap. 26 § jorddelningslagen uppställda reglerna för avstyckning av område, som varit anslaget till ständigt ryttare-, soldat- eller båtsmanstorp.

Att jag trots de betänkligheter, från vilka det alltså icke är möjligt att bortse, ansett mig böra tillmötesgå lantmäteristyrelsens hemställan om lagändring i förevarande hänseende, har sin orsak däri, att jag genom den föreliggande utredningen blivit övertygad om att en sådan ändring är förestavad av ett behov, som åtminstone för vissa trakter av landet är oförnekligt. Billigheten synes mig sålunda i fråga om avskiljande av inlösta ensittarlägenheter kräva vissa eftergifter av de principer, som eljest måste anses vara sunda och riktiga beträffande avstyckning. Härtill kommer, att de nya bestämmelserna i 18 § ensittarlagen lära under vissa betingelser öppna en säkerligen av lagstiftaren ej avsedd utväg för mindre rättsinniga jordägare att omintetgöra en ännu icke realiserad lösningsrätt och såmedelst eludera ensittarlagens tillämpning. Enär avstyckning, i motsats till vad som gällde i fråga om jordavsöndring, får äga rum oberoende av att avtal om överlåtelse av den jord, som skall avskiljas, ej förefinnes, kan nämligen en jordägare låta avstycka en femtedel av sitt ägovälde och därigenom förhindra därå varande ensittare att realisera dem eljest tillkommande lösningsrätt. Uppenbart är, att dylika möjligheter till kringgående av lagen böra såvitt möjligt förebyggas. Även ur denna synpunkt finner jag sålunda en lagändring vara motiverad.

Att, såsom lantmäteristyrelsen hemställt, eftergiva varje fordran på begränsning beträffande avstyckning från sämjedelad fastighet, har jag emellertid av förut anförda skäl icke ansett böra ifrågakomma. En tillfredsställande lösning synes mig vinnas genom en höjning av den för avstyckning tillåtna arealen från nu stadgade en femtedel till hälften av sämjedelningslottens ägovälde. Med en dylik begränsning lära angivna olägenheter av de nu gällande bestämmel-

serna väsentligen undanröjas, liksom de förut anförda betänkligheterna mot avstyckning från sämjedelningslott i någon mån förringas. Jag erinrar, att i 1918 års betänkande denna gräns förordades beträffande avstyckning i allmänhet från sämjedelad fastighet. Jag vill således förorda, att avstyckning av ett till sämjedelad fastighet hörande område, som inlösts enligt ensittarlagen, må äga rum, därest detta område tillsammans med annan mark, vilken avskilts från fastigheten genom jordavsöndring eller avstyckning, icke överstiger hälften av den vid sämjedelningen fastigheten tillagda ägoviddens samt sämjedelningen ägt rum före den 1 januari 1928.

Att utsträcka denna undantagsbestämmelse till att avse jämväl sämjedelning, som ägt rum efter den 1 januari 1928, har jag ej funnit påkallat. En dylik sämjedelning är enligt den nya jorddelningslagen utan verkan. Den omständigheten, att sämjedelning efter sagda dag företagits eller företages av den jord, däri ensittarlägenheten ingår, läser ej kunna medföra hinder för en lösningsrätt, som eljest förefunnits. Ensittaren torde nämligen i sådant fall vara oförhindrad att rikta sitt lösningsanspråk mot samtliga delägare i den sämjedelade jorden.

Den nu förordade bestämmelsen synes emellertid icke kunna gälla utan viss modifikation. De säregna jordförhållandena i Kopparbergs län hava påkallat vissa eftergifter i de för avstyckning uppställda reglerna i jorddelningslagen. Sålunda har genom lag den 9 mars 1928 beträffande avstyckning av ägovidd, som överlåtits till annan, inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län stadgats, att från mark, som före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning, må, när skäl därtill äro, avstyckas mer än en femtedel. Under förarbetena till denna lag har med skärpa betonats, att det vore varken lämpligt eller nödvändigt att beträffande dessa bygder fastställa en viss maximigräns för avstyckning från sämjelott. Med hänsyn härtill har jag funnit en motsvarande modifikation böra vidtagas i den lagbestämmelse, vilken nu föreslås till införande i ensittarlagen.

D. *Lantmäteristyrelsens hemställan rörande tillämpningen i ensittarärenden av 19:3 jorddelningslagen.*

Enligt den år 1927 vidtagna ändringen i 18 § ensittarlagen fordras vidare för fastställelse å inlöst områdes avskiljande, att detta överensstämmer med vad i 19 kap. 3 § första stycket jorddelningslagen är stadgat. I skrivelsen den 4 maj 1928 har lantmäteristyrelsen hemställt, att nämnda hänvisning till jorddelningslagen måtte utgå.

Till belysande av denna fråga må erinras, att den frihet att till och med en femtedel av hemmanets ägovidd verkställa avsöndring, som förefanns enligt lagen den 27 juni 1896 utom i fråga om jord i Norrland och vissa delar av Svealand, genom avstyckningsinstitutets införande väsentligen begränsats. För att avstyckning skall få äga rum, uppställas i den nya jorddelningslagen vissa materiella förutsättningar, avsedda att förhindra en olämplig fastighetsbild-

Gällande bestämmelser

ning. I 19 kap. 3 § första stycket stadgas sålunda, att ägovidd, som skall avstyckas, skall till omfång och belägenhet samt beskaffenhet i övrigt vara sådan, att den med hänsyn därtill och till eljest föreliggande förhållanden lämpligen kan antingen såsom fastighet för sig på ett varaktigt sätt användas för det med styckningen avsedda ändamålet eller ock, där den skall sammanläggas med annan fastighet, bilda en fastighet gemensamt med denna. Jämlikt bestämmelse i 1 § av samma kapitel får avstyckning av ägovidd, som är avsedd att sammanläggas med annan fastighet, ej ske med mindre sådan sammanläggning efter vad därom är särskilt stadgat må äga rum. Beträffande sammanläggning äro föreskrifter meddelade i lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet. Enligt denna lag må fastigheter å landet, som äro i en ägares hand, sammanläggas till en fastighet under vissa angivna betingelser och i särskild ordning. Bland villkoren för dylik åtgärd må framhållas, att fastigheterna skola tillhöra samma primära skifteslag, såsom en by eller enstaka bosättning, vars ägor äro genom rågång skilda från andra ägor. Det har nämligen funnits angeläget tillse, att sammanläggning ej får komma till stånd på sådant sätt, att den skulle medföra rubbning i skifteslagsindelningen. Vidare må erinras, att för sammanläggning, utom i visst fall, varom nu ej är fråga, fordras, att fastigheterna eller, då del av en fastighet skall sammanläggas med annan fastighetsdel, vederbörande stamfastigheter äro upptagna i jordregistret. Ärende angående sammanläggning prövas av ägodelningsdomaren. Finner han laga hinder möta mot bifall därtill, skall han hänskjuta ärendet till ägodelningsrätten. Är fråga om avstyckning av mark för sammanläggning med annan fastighet, får fastställelse ej meddelas å avstyckningen utom i samband med förordnande om sammanläggning. Sedan avstyckningsförrättningen vunnit laga kraft, skola därför handlingarna överlämnas till ägodelningsdomaren för prövning av sammanläggningsfrågan och eventuell fastställelse av förrättningen.

Till stöd för nu ifrågavarande hemställan har *lantmäteristyrelsen* anfört följande:

’Ofta inträffar att en nyttjanderättslägenhet sträcker sig över två eller flera jordregisterfastigheter. Om en sådan lägenhet, sedan den inköpts av en person, skulle hava avskilts genom vanlig avstyckning, hade därvid skolat tillämpas bestämmelserna i 19 kap. 3 § första stycket angående avstyckning för sammanläggning. Därest hinder för sammanläggning icke förefunnits, hade förrättningsmannen alltså haft att tillse, att lägenheten i sin helhet — icke de från varje särskild registerfastighet avstyckade delarna för sig — utgjorde en lämplig fastighet. I sakens natur ligger att samma synpunkt på saken bör anläggas vid förrättning enligt ensittarlagen; att uppställa den fordran, att områdena från de särskilda registerfastigheterna vart för sig skola uppfylla villkoren för sammanläggning, vore orimligt och skulle i de flesta fall leda till att inlösen omöjliggjordes. Då emellertid nyttjanderättshavaren, medan förrättningen pågår, ännu icke ’äger’ de områden, som skola avstyckas, och ej heller frågan om fastställelsen är såsom vid vanlig avstyckning för sammanläggning. sammankopplad med fråga om sammanläggning, torde det vara

Lantmäteristyrelsens hemställan rörande tillämpningen i ensittarärenden av 19:3 jorddelningslagen.

tveksamt om man är lagligen befogad att anlägga nyss antydda betraktelsesätt.

Hade däremot hinder för sammanläggning förelegat — t. ex. om nyttjanderättslägenheten varit belägen å fastigheter, tillhörande olika primära skifteslag — hade vanlig avstyckning icke kunnat komma till stånd, med mindre områdena från de särskilda registerfastigheterna vart för sig uppfyllt fordringarna i 19 kap. 3 § första stycket. Och detsamma torde gälla i fråga om avskiljande enligt ensittarlagen. I detta fall, vilket liksom det förut nämnda ofta förekommer inom större egendomscomplex, där de gamla fastighetsgränserna blivit utplånade genom att fastigheterna legat i sambruk, blir alltså inlösen många gånger helt eller delvis omöjliggjord.

Vid övervägande av den ändring i ensittarlagen, som kan anses erforderlig för avlägsnande av här berörda hinder för inlösen, har lantmäteristyrelsen funnit det enklast, att hänvisningen i 18 § sjätte stycket i ensittarlagen till 19 kap. 3 § första stycket jorddelningslagen finge utgå. Detta synes ock stå i överensstämmelse med den uppfattning i fråga om tillämpningen av 1 kap. 8 § jorddelningslagen, som uttalats av första särskilda utskottet vid 1926 års riksdag. Utskottet yttrade, att därvid borde beaktas, att föreskrifterna i första punkten skäligen icke borde utgöra hinder för utbrytning av lotter, som delägare på grund av sämjedelning hävdad före den nya lagens ikraftträdande. Den omständigheten att delägare före nämnda tidpunkt innehafvt ägovidd av viss storlek och beskaffenhet borde alltså godtagas såsom bevis för att den ägolott, som vid skifte skulle komma att utläggas åt honom, kunde på varaktigt sätt erhålla ändamålsenlig användning såsom särskild fastighet. Emellertid synes det styrelsen önskvärt, att i fall, då nyttjanderättslägenheten består av delar av olika jordregisterfastigheter, vilka kunna ingå i sammanläggning, sådan också kommer till stånd i samband med inlösningsförrättningen. Detta torde lämpligen kunna ordnas på det sätt, att, såsom nu är fallet vid vanlig avstyckning för sammanläggning, frågan om fastställelsen å avskiljandet göres beroende av att sammanläggning kommer till stånd.

I de yttranden, som över denna framställning avgivits, har densamma i allmänhet tillstyrkts. Endast länsstyrelsen i Uppsala har avstyrkt framställningen. Beträffande de skäl, som ligga till grund för avstyrkandet, tillåter jag mig hänvisa till den redogörelse, som förut lämnats beträffande ensittarlagens tillämpning å sämjedelad jord.

Av de yttranden, som avgivits i denna fråga, må återgivas följande:

Överlantmätaren i Stockholms län: 'Beträffande frågan om tillämpningen av 19 kap. 3 § första stycket jorddelningslagen å ensittarförrättningar är det tydligt, att stadgandena i förenämnda paragraf vålla inskränkning i den rätt, som eljest tillkommit vederbörande nyttjanderättshavare. Ofta förekommer det nämligen, särskilt på större jordegendomar, att lägenheter utlagts, som beröra två eller flere jordregisterfastigheter och även olika jordeboksenheter och byar, och detta gäller icke blott lägenheter, som kunna bli föremål för inlösen enligt ensittarlagen utan även andra. Då områdena från de olika hemmanen icke var för sig kunna brukas som särskilda fastigheter, och sammanläggning enligt sammanläggningslagen icke kan ske, kan avstyckningen ej äga rum. Starka skäl synes mig tala för den uppfattningen, att dylika jordområden, som ändamålsenligt hävdats och brukats som särskild fastighet, borde efter förrättningsmannens särskilda prövning kunna bli föremål för avstyckning, oavsett om ensittarlagen kan tillämpas å desamma eller ej. Av samma anledning som förut

*Yttranden
över lant-
mäteristyrel-
sens hemstäl-
lan rörande
tillämpning-
en i en-
sittarlagen
av 19:3
jorddelnings-
lagen.*

nämnts i fråga om möjligheterna till lagändring beträffande 19 kap. 2 § jorddelningslagen anser jag den av lantmäteristyrelsen föreslagna lagändringen i fråga om hänvisningen i 18 § sjätte stycket ensittarlagen till 19 kap. 3 § första stycket jorddelningslagen bör komma till stånd.'

Överlantmätaren i Kronobergs län: 'De olägenheter, som i förslaget framhållits såsom följd av nu gällande bestämmelser, hava redan i ett par fall inträffat i detta län, och flera förekomma inom den närmaste tiden, varför det vore mycket önskvärt, att ändringen med första komme till stånd.'

Överlantmätaren i Gotlands län: 'Vad angår hänvisningen till 19 kap. 3 § första stycket jorddelningslagen är denna av beskaffenhet att medföra, att fastställelse i särskilda fall icke skulle kunna meddelas. Det område, som ensittaren berättigas inlösa, bör emellertid med hänsyn till lagens grund tillerkännas honom oberoende av om det uppfyller de villkor för fastighets sammansättning av skilda ägoslag och dylikt, vilka uppställts i fråga om avstyckning. Man måste i stort sett vara berättigad att utgå ifrån att området i fråga uppfyller rimliga krav på ändamålsenlighet och det är icke alls nödvändigt eller ens lämpligt att här uppställa samma villkor som vid en avstyckning, vilken åsyftar bildande av en helt ny fastighet. Det ligger nära till hands att i detta sammanhang utöver vad lantmäteristyrelsen anfört om tillämpningen av 1 kap. 8 § jorddelningslagen erinra om grunden för 19 kap. 26 § samma lag. Lantmäteristyrelsen har i sin framställning även berört de fall, då ensittarområdet i sig innefattar delar av skilda registerfastigheter. Därest hänvisningen till 19:3 jorddelningslagen bortfaller, förfaller väl även motsvarande villkor för sammanläggning. Tilläventyrs kräves dock särskilt stadgande för att tvekan icke må uppstå, huruvida de allmänna villkoren för sammanläggnings genomförande skulle gälla även ensittarområde. Av vikt är emellertid, att sammanläggning kommer till stånd. Då området ur lösningssynpunkt torde böra betraktas såsom en enhet, synes det, som om de för sammanläggningens genomförande behövliga utredningsåtgärderna kunde av lagstiftaren överlämnas åt förrättningslantmätaren att av honom vidtagas såsom tjänsteåtgärder. En sådan anordning förutsätter dock givetvis särskilda bestämmelser, vilka måhända borde inarbetas i ensittarlagen. Även om ensittarområdet som sådant i stort sett kan betraktas såsom en enhet, bör dock givetvis detta förhållande icke kunna giva anledning till en sammanläggning, som står i strid med bestämmelserna i 1, 4 och 5 §§ i lagen om sammanläggning av fastigheter å landet.'

Överlantmätaren i Hallands län: 'De synpunkter, som legat till grund för lantmäteristyrelsens ifrågavarande framställning, hava ofta framträtt med anspråk på beaktande vid handläggning av förrättningar enligt ensittarlagen inom Halland. Jag har alltså all anledning tillstyrka att den föreslagna ändringen kommer till stånd.'

Länsstyrelsen i Skaraborgs län: 'Emot borttagande på skäl, som av lantmäteristyrelsen angivits, ur 18 § sjätte stycket ensittarlagen av hänvisningen till 19 kap. 3 § första stycket jorddelningslagen är från länsstyrelsens sida ej något att erinra. Ett särskilt stadgande av innebörd, att fastställelse å avskiljandet av en nyttjanderättslägenhet, som utgör del av mer än en stamfastighet, må bliva gällande endast under förutsättning att sökanden, där sammanläggning kan ifrågakomma, vidtager härför erforderliga åtgärder, synes emellertid, därest sistberörda hänvisning utgår, lämpligen böra införas.'

Länsstyrelsen i Örebro län: 'Då de ifrågasatta ändringarna synas välbetänkta, får länsstyrelsen förorda, att förslaget lägges till grund för lagstiftningsåtgärd, likasom länsstyrelsen jämväl biträder vad i framställningen an-

förts om önskvärdheten av att, i de fall då nyttjanderättslägenhet utgöres av delar av olika jordregisterfastigheter, vilka kunna ingå i sammanläggning, sådan sammanläggning också må komma till stånd i samband med inlösningsförrättningen. I sistberörda hänseende tillåter länsstyrelsen sig emellertid påpeka, att genomförandet av berörda önskemål torde förutsätta sådan ändring i lagen den 18 juni 1926 om sammanläggning av jord å landet, att sammanläggning i nu avsett fall må kunna påfordras jämväl av nyttjanderätts-havare.'

Överlantmätaren i Västernorrlands län: 'Att en ändring i föreslagen riktning jämväl för detta län är av stor betydelse är otvivelaktigt. I framställningen uttalas önskvärdheten av att i fall, då nyttjanderättslägenheten består av delar av olika jordregisterfastigheter, vilka kunna ingå i sammanläggning, sådan kan komma till stånd i samband med inlösningsförrättningen. Så vitt jag kan finna synes lantmäteristyrelsens uttalande i förevarande hänseende väl få tolkas sålunda, att redan vid förrättningen skall, på sätt i 19 kap. 9 § i jorddelningslagen angives, i protokollet upptagas, att de från de olika fastigheterna avstyckade områdena äro avsedda att sammanläggas, ehuru nyttjanderätts-havaren då ännu icke »äger» de områden som skola avstyckas. Denna slutsats synes följa av att frågan om fastställelse skulle göras beroende av att sammanläggning kommer till stånd. Huruvida det sålunda uttalade önskemålet, som i och för sig synes värt allt beaktande, kan realiseras allenast genom den föreslagna lagändringen i 18 § i ensittarlagen synes mig emellertid vara synnerligen tveksamt. Måhända bör i detta sammanhang framhållas, att det kan synas innebära en viss inkonsekvens, att om en nyttjanderättslägenhet består av delar av olika fastigheter, som icke kunna ingå i sammanläggning, avstyckningarna från de olika fastigheterna utan vidare få fastställas — en fastställelse, som i regel skall meddelas av överlantmätaren — medan en i övrigt på enahanda sätt beskaffad lägenhet, som består av delar av olika registerfastigheter, som kunna ingå i sammanläggning, icke får fastställas med mindre sammanläggning kommer till stånd.'

Länsstyrelsen i Jämtlands län: 'Länsstyrelsen har sig ej bekant, att inom länet förekommit, att inlösnings hindrats i följd av bestämmelserna angående avstyckning för sammanläggning.'

Vad angår det i lantmäteristyrelsens framställning först omnämnda fallet, att en ensittarlägenhet sträcker sig över två eller flera jordregisterfastigheter och att de områden, som tillhöra de särskilda fastigheterna, icke vart för sig utgöra en lämplig fastighetsbildning, vill jag framhålla, att ensittarlagen, även om den härutinnan möjligen icke kan anses äga fullt otvetydig innebörd, enligt min uppfattning likväl måste givas den tolkningen, att bestämmelserna angående avstyckning för sammanläggning böra äga motsvarande tillämpning och att sammanläggning, där laga hinder därför ej möter, jämväl bör ske i ensittarärendet. Den omständigheten, att nyttjanderätts-havaren, medan lösningsförrättningen pågår, ej 'äger' dessa områden, torde icke kunna tilläggas någon betydelse, enär förrättningen just har till ändamål att förskaffa honom äganderätt till dem samt vid den tidpunkt, då prövning av sammanläggningsfrågan sker, rätten till inlösen jämväl är fastslagen.

Gives åt ensittarlagen sådan tolkning, kan emellertid ej förnekas, att, såsom styrelsen anfört, möjligheterna till inlösen blivit genom den år 1927 vidtagna lagändringen i viss mån begränsade. I de fall, där sammanläggning ej

Departementschefen.

lagligen kan äga rum och således ej heller fastställelse å områdenas avskiljande kan meddelas, förfaller den vunna rätten till inlösen. Enligt vad den verkställda utredningen utvisar, har denna fråga en viss praktisk betydelse. Billighetsskäl synas mig fördenskull tala för en ändring av ensittarlagen i den riktning, styrelsen angivit. Några vägande betänkligheter av hänsyn till det allmännas intresse att förhindra olämplig fastighetsbildning torde näppeligen möta mot ett eftergivande i förevarande fall av de fordringar, vilka uppställts för avstyckning i allmänhet. De lägenheter, om vilkas frilösande det är fråga, hava under en lång följd av år i verkligheten, om än ej ur kameral synpunkt, bestått och nyttjats såsom självständiga ägokomplex. Denna omständighet lärer i och för sig utgöra fullgod säkerhet för att de kunna på ett varaktigt sätt brukas såsom särskilda fastigheter, änskönt de formella förutsättningarna för sammanläggning av de områden, som ingå i dem, icke äro uppfyllda.

Lantmäteristyrelsen har ansett, att fordringen på sammanläggning icke borde eftergivnas i andra fall än då sådan lagligen icke kunde ske. Eljest borde sammanläggning verkställas i ensittarärendet. Utan tvivel kunna vägande skäl anföras för en dylik utformning av lagen. Därest de avstyckade områdena ej sammanläggas, kan det nämligen befaras, att det samband, som förut bestått mellan områdena, brytes därigenom att ensittaren avyttrar ett eller flera av dem. Emellertid torde detta endast undantagsvis kunna inträffa, enär de ifrågavarande områdena merendels äro så små, att de näppeligen kunna nyttjas för sig. Vidare är att märka, att det ej torde vara ovanligt, att några av de områden, som ingå i en ensittarlägenhet, kunna sammanläggas, medan beträffande andra hinder möter för dylik åtgärd. Av sådan anledning och då beträffande de storskiftade delarna av Dalarna möjlighet till sammanläggning i det alldeles övervägande flertalet fall icke förefinnes, har i den förut berörda lagen med särskilda bestämmelser angående avstyckning inom vissa delar av Kopparbergs län fordran å sammanläggning helt eftergivits. Sålunda stadgas, att om grundad anledning finnes antaga, att efter avstyckning den avstyckade ägovidden kommer att läggas i sambruk med annan samma ägare tillhörig jord till en bruksningsdel av beskaffenhet som i 19 kap. 3 § lagen om delning av jord å landet sägs, avstyckning må äga rum utan villkor av sammanläggning, ändå att sådan enligt nämnda paragraf erfordras. Av skäl, som sålunda anförts, har jag funnit lämpligast, att jämväl i förevarande fall frågan om sammanläggning lämnas helt öppen. Där sådan åtgärd lagligen kan ske, torde den sannolikt ofta i allt fall komma till stånd, då det uppenbarligen är till fördel för ägaren av lägenheten, att de områden från skilda registerfastigheter, som ingå i densamma, bliva sammanlagda till en fastighet.

Lagändringarna synas böra träda i kraft den 1 juli 1929.»

Föredraganden uppläser herefter förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område*, vilket förslag är bilagt

detta protokoll, samt hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

N. Cervin.

F ö r s l a g

till

L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Härigenom förordnas, att 2, 5, 6, 12, 14, 16, 18 och 19 §§ i lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område skola, 2, 5, 6, 12, 14, 16 och 18 §§ i nedan angivna delar och 18 § i dess lydelse enligt lagen den 1 april 1927 (nr 68), erhålla följande ändrade lydelse:

2 §.

Lösningsrätt — — — — påföljd.

Ej heller äger lösningsrätt rum, därest avståndet av den till lösning ifrågasatta marken skulle medföra avsevärd olägenhet för huvudfastighet eller därmed sambrukad, jordägaren tillhörig fastighet, eller, i det fall att denna lag är tillämplig å mark, däri kronan, stad, köping eller municipalsamhälle äger del, eljest skulle för det allmänna innebära sådan olägenhet. Kan olägenhet, som nu sagts, undvikas därigenom, att från lösning undantages viss del av marken, annan än den, varå nyttjanderättshavarens bostadshus är beläget, äge lösningsrätt rum till marken i övrigt. Vid bedömning, huruvida utövande av lösningsrätt skulle medföra avsevärd olägenhet, må hänsyn icke tagas till anordning, som prövas hava vidtagits i syfte att förhindra utövande av lösningsrätt.

5 §.

Frågan — — — — omförmäles.

Ansökan om lantmåteriförrättning — — — — dödsfallet.

Ansökan om förrättning skall, såvitt den ej avser mark, som är samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare, vara åtföljd av gravationsbevis rörande fastigheten.

Har nyttjanderättshavare — — — — stadgad.

6 §.

Har ansökan — — — — samhället.

Det åligger lantmätaren att till förrättningen kalla jordägaren och nyttjanderättshavaren genom särskilda kallelsebrev såsom i 3 kap. 1 och 2 §§

lagen om delning av jord å landet är stadgat beträffande kallelse till laga skifte så ock att föranstalta därom, att kungörelse angående dag och ställe för förrättningen minst fjorton dagar förut uppläses i kyrkan för den församling, där fastigheten är belägen, och införes i tidning inom orten; skolande kungörelsen tillika innehålla, att de, vilkas rätt är beroende av förrättningen, äga att därvid tillstädeskomma och bevaka sin rätt. Rörer ansökan mark, som är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, och finnes för samfälligheten känd styrelse eller annan, som är satt att den förvalta, erfordras ej kallelse till de särskilda delägarna i samfälligheten, utan må kallelsen översändas till ledamot av styrelsen eller till förvaltaren; och vare denne, där han ej äger att själv föra talan för samfälligheten, delägarna ansvarig för att kallelsen tillställs någon, som äger behörighet härtill, eller, om sådan ej finnes, kommer till delägarnas kännedom. Finnes ej känd styrelse eller förvaltare, och är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må kallelsen sändas till en av delägarna att vara för dem alla tillgänglig; dock skall jämväl underrättelse om förrättningen, såframt fastighet, som står under allmän myndighets vård och inseende, har del i samfälligheten, tillställas Konungens befallningshavande samt, där stad, köping eller municipalsamhälle är delägare däri, översändas till den person eller myndighet, på vilken det ankommer att sammankalla dem, som i avseende å talans utförande hava att för menigheten besluta. Delgives kallelse på sätt, som sist nämnts, skall uppgift om vilken delägare kallelsen tillställts intagas i kungörelsen om förrättningen, och skall kungörelsen anslås i socken- eller rådstugan.

Besväras marken av sökt eller beviljad inteckning för fordran eller för rätt till avkomst eller annan förmån eller kan den enligt 11 kap. 2 § jordabalken i ägarens hand häfta för fordran eller annan rättighet, som nyss är sagd, skola innehavare av sådan fordran eller rättighet, om de äro kända och inom riket boende, underrättas om förrättningen genom särskilda kallelsebrev enligt vad om kallelsebrevs avsändande till jordägaren och nyttjanderättshavaren är stadgat. Är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, vare dock sådan underrättelse ej nödig, såframt kungörelsen om förrättningen införes, förutom i tidning inom orten, jämväl i allmänna tidningarna.

12 §.

Har nyttjanderättshavaren — — — — med nedsättningen.

Vid nedsättningen ingive nyttjanderättshavaren gravationsbevis rörande fastigheten, beslutet i ärendet samt bevis, att och när det vunnit laga kraft, ävensom karta över området, vid äventyr att det felande varder på nyttjanderättshavarens bekostnad anskaffat av Konungens befallningshavande. Avser inlösen mark, som är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, vare nyttjanderättshavaren dock ej pliktig att ingiva gravationsbevis. Erfordras i ty fall för löseskillingens fördelning att äga tillgång till dylik handling, må densamma anskaffas på nyttjanderättshavarens bekostnad.

Löseskillingen — — — — ränta.

14 §.

Sedan — — — — — berättigad.

Häftar fastigheten för fordran eller annan rättighet enligt vad i 6 § sista stycket sägs, äge stadgandena om fördelning hos överexekutor av köpeskillning för utmätningsvis såld fast egendom motsvarande tillämpning i den mån ej nedan annorlunda stadgas. Sammanträde för fördelningen varde hållet så snart ske kan. Kallelse till sammanträdet skall genom Konungens befallningshavandes försorg minst fjorton dagar förut med posten sändas till jordägaren och kända innehavare av fordran eller annan rättighet, som nu är sagd, samt, om innehavare är okänd, införas i allmänna tidningarna och tidning inom orten. Avser inlösen mark, som är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, äge bestämmelserna i 6 § om kallelse och kungörelse motsvarande tillämpning.

Är marken samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare, må betalning ur löseskillingen icke tilläggas innehavare av fordran eller rättighet, med mindre denne eller annan sådan rättägande i den fastighet senast å åttonde dagen före sammanträdet skriftligen framställt anspråk därpå hos Konungens befallningshavande; underlåtenhet att väcka dylikt anspråk må dock ej läggas någon till last såsom försummelse i bevakande av honom eller annan tillkommande rättighet. Framställes ej anspråk, som nu sagts, och påyrkar ej heller någon av delägarna i marken senast vid sammanträdet fördelning av löseskillingen, må densamma tillhandahållas delägarna för samfälld räkning. Göra ej dessa inom tio år från sammanträdet anspråk på löseskillingen, tillfalle den kronan. Erinran om vad i detta stycke stadgats skall i fall, varom nu är fråga, intagas i kallelse och kungörelse.

Innehaves marken såsom fideikommiss, eller ingår den i häradsallmänning eller annan samfällighet, som enligt vad därom är stadgat skall bibehållas oförminskad, hälle Konungens befallningshavande den jordägaren tillkommande ersättning inne, till dess förordnande meddelats, huru därmed skall förfaras.

Utfaller — — — — — fördelningslängden.

16 §.

Har jordägaren — — — — — ändamålet.

Vill nyttjanderättshavare påkalla tillämpning av vad sålunda stadgats, tillställe jordägaren bevisligen underrättelse därom inom trettio dagar från den dag, då skyldighet att avträda marken för honom inträtt. Är marken samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, må sådan underrättelse ske på sätt, som i 6 § andra stycket är stadgat beträffande kallelse till lantmäteriförrättning i motsvarande fall. Kan överenskommelse ej träffas om vad i löseskillning eller såsom ersättning för markförbättring skall utgå, skall frågan därom avgöras av tre ojäviga skiljemän, bland vilka en utses av vardera parten och de sålunda utsedde tillkalla den tredje. Tredskas någondera parten att utse skiljeman, eller kunna de utsedde ej förena sig om valet av den tredje, äger domaren i den ort eller rättens ordförande i den stad, där

fastigheten är belägen, förordna om valet. Den, som ej nöjes med vad de flesta skiljemännen säga, äger draga tvisten under rättens prövning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det skiljemännens beslut tillställdes honom; och skall i beslutet lämnas tydlig hänvisning om vad den missnöjde har att iakttaga för tvistens dragande under rättens prövning.

18 §.

I fråga om förrättning — — — — — annorlunda stadgat.

Fullföljes — — — — — laga skifte är stadgat.

Den i 13 § omförmälda prövning — — — — — avgjord.

Skall med tillämpning — — — — — förmäles.

Är fråga om område i stad — — — — — namn.

Är fråga om annat område än i nästföregående stycke sägs, skall fastställelse meddelas, därest områdets avskiljande överensstämmer med vad i 19 kap. 2 §, 12 § första och tredje styckena, 13 § tredje, fjärde och femte styckena samt 20 § i lagen om delning av jord å landet är stadgat. Mark, som före den 1 januari 1928 tillagts fastighet genom sämjedelning, må dock avskiljas, såframt nämnda mark tillsammans med annan mark, som avstyckats eller avsöndrats från fastigheten, ej överstiger hälften av fastighetens ägovidd. Inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län må i nämnda fall, när skäl därtill äro, fastställelse meddelas, ändå att mera än hälften av ägovidden avstyckas.

Om beslut, — — — — — Konungens befallningshavande.

19 §.

Denna lag äge ej tillämpning beträffande mark, som tillhör kronan, stad, köping eller municipalsamhälle; dock må utan hinder av vad nu stadgats inlösen ske av mark, som är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, för såvitt kronan eller samhället icke äger mera än hälften däri.

Vad i denna lag stadgas äge ej heller tillämpning å mark, som ingår i fastställd stadsplan.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1929.

Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 24 januari 1929.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden STENBERG,
APPELBERG,
TISELIUS,
regeringsrådet SÖDERWALL.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 15 november 1928, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets yttrande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av revisionssekreteraren Seve Ekberg.

I anledning av förslaget avgåvos följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

6 §.

Lagrådet:

Den i första punkten av denna paragrafs andra stycke upptagna huvudregeln om kungörande av förrättning enligt ensittarlagen uttrycker icke med önskvärd tydlighet vad som lärer vara avsett. En lämpligare avfattning torde vinnas, om det föreskrives, att i fråga om kungörelse angående förrättningen, jordägarens och nyttjanderättshavarens kallande till densamma ävensom andra underrättelser om förrättningen de i 3 kap. 1 § första, andra och tredje styckena samt 2 § av lagen om delning av jord å landet meddelade stadgandena skola äga motsvarande tillämpning, dock med iakttagande att kungörelsen städse skall införas i ortstidning och att den skall innehålla, att de, vilkas rätt är beroende av förrättningen, äga att därvid tillstädeskomma och bevaka sin rätt.

Därest det föreslagna förenklade kallelsetsättet tillämpas, skall kungörelsen om förrättningen i visst fall ej blott uppläsas i kyrka och införas i ortstidning utan även anslås i socken- eller rådstugan. Bestämmelsen härom har tillkommit utan att de i ärendet hörda myndigheterna haft anledning att särskilt beakta denna detalj. Sådant anslående är ej heller i allmänhet i andra författningar föreskrivet för liknande fall, men då det synes vara ägnat att i viss mån öka effektiviteten av kungörelseförfarandet, vill lagrådet ej motsätta sig

berörda anordning. Det kan emellertid i större landskommuner vara tjänligare att anslå kungörelsen å annan plats än i sockenstuga, och då härtill kommer, att i vissa kommuner lär saknas socken- eller rådstuga, hemställes, att ifrågavarande stadgande erhåller en allmännare avfattning, exempelvis så att anslag skall ske i socken- eller rådstugan eller å annan lämplig plats inom kommunen.

14 §.

Lagrådet:

Beträffande dispositionen av nedsatt löseskilling meddelas i det föreslagna tredje stycket närmare bestämmelser för det fall, att inlösningen avser mark, som är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare. Betalning ur löseskillingen må vid fördelningssammanträdet icke tilläggas innehavare av fordran eller rättighet, för vilken någon av fastigheterna häftar, med mindre denne eller annan sådan rättägande i fastigheten senast å åttonde dagen före sammanträdet skriftligen framställt anspråk därpå hos Konungens befallningshavande. Framställes ej dylikt anspråk och påyrkar ej heller någon av delägarna i marken senast vid sammanträdet fördelning av löseskillingen, skall densamma tillhandahållas delägarna för samfälld räkning. Men om dessa ej inom tio år från sammanträdet göra anspråk på löseskillingen, skall den tillfalla kronan.

Det torde icke kunna anföras någon rättsgrund för att uti sistnämnda händelse löseskillingen skall tillfalla kronan med förbigående av nyttjanderätthavaren, som nedsatt löseskillingen. Endast om även nyttjanderätthavaren försummar att inom viss, stadgad tid bevaka sin rätt, torde — av rent praktiska skäl — löseskillingen böra tillfalla kronan. För jämförelse må hänvisas till 7 § i den nya lagen om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar av den 24 mars 1927.

I förevarande fall torde emellertid den för delägarna i marken samfällt gällande preklusionstiden utan olägenhet kunna väsentligt förkortas. Enligt lagrådets mening kan lämpligen stadgas, att om ej delägarna i marken inom fem år från sammanträdet göra anspråk på löseskillingen, densamma må lyftas av nyttjanderätthavaren, så framt denne för sådant ändamål anmäler sig hos Konungens befallningshavande under det sjätte året efter sammanträdet, men att, om så ej sker, löseskillingen skall tillfalla kronan.

Det kan för övrigt sättas i fråga, huruvida bestämmelser av denna art böra begränsas till det fall, att marken, som löses, är samfälld för flera än tio fastigheter med skilda ägare; det torde knappast kunna sägas, att stadgandena äro mera motiverade i detta fall än då marken eljest är samfälld, och skäl kunna till och med anses tala för att göra dem tillämpliga även då det gäller mark, som ej är under samfälld äganderätt.

18 §.

Lagrådet:

I samband med att lantmäteristyrelsen i sin uti remissprotokollet omfördäta skrivelse av den 4 maj 1928 föreslog, att den i sjätte stycket av före-

varande paragraf nu förekommande hänvisningen till 19 kap. 3 § första stycket jorddelningslagen skulle uteslutas, uttalade styrelsen såsom önskvärt, att, därest en ensittarlägenhet bestode av delar av olika jordregisterfastigheter, sammanläggning av dessa delar ägde rum i sådana fall, då det enligt lagstiftningen om sammanläggning av fastigheter vore möjligt. Saken kunde enligt styrelsens åsikt ordnas på det sätt att, såsom nu vore fallet vid vanlig avstyckning för sammanläggning, fastställelse å avskiljandet gjordes beroende av att sammanläggning komme till stånd.

Detta förslag synes beaktansvärt, då genom sammanläggningen befordras reda i fastighetsförhållandena. Om emellertid lagrådet, i likhet med föredragande departementschefen, icke vill föreslå åtgärd i berörda syfte, är det väsentligen därför, att den ökade omgång, som ett sammanläggningsförfarande skulle medföra, knappast kan anses motiverad, då det gäller sådana obetydliga områden, varom här i regel är fråga.

19 §.

Justitierådet *Appelberg*, med vilken regeringsrådet *Söderwall* instämde:

Den föreslagna lagtexten måste anses utgå ifrån att under uttrycket mark, som tillhör kronan eller samhälle, inbegripes även mark, som är samfälld för flera fastigheter, av vilka kronan eller samhälle äger en del. Sedan kronan köpt ett hemman i by, skulle alltså byns samfällda mark vara att i denna lags mening anse såsom kronan tillhörig mark. Enligt min uppfattning är det icke riktigt att tolka nämnda uttryck i och för sig så vidsträckt; än mindre kan det vara befogat att giva uttrycket här i lagen en dylik tolkning, då, såsom departementschefen yttrat, de skäl, som anförts beträffande den givna undantagsbestämmelsen, icke eller åtminstone endast i ringa mån äga giltighet för nu berörda fall. Har man den åsikten, att om kronan eller samhälle äger en viss större andel i marken, samma regel bör gälla som när kronan eller samhället ensam äger marken — och onekligen tala vissa skäl för den ståndpunkt förslaget intager härutinnan — synes det visserligen, då härom måste givas en särskild regel, praktiskt sett rätt likgiltigt, från vilken tolkning av nämnda utryck man utgår. Emellertid är att märka, att även i åtskilliga andra lagar, exempelvis lagen om expropriation och lagen om återköpsrätt, särskilda regler givas om kronan eller samhälle tillhörig mark, och då i dessa lagar åt ifrågavarande uttryck uppenbarligen icke kan givas sådan tolkning som i förslaget framträtt, och man i möjligaste mån bör undvika att i olika lagar använda samma uttryck i olika betydelse, hemställer jag, att åt bestämmelserna i ämnet gives den avfattning, att från lagens tillämpning undantages förutom mark, som tillhör kronan eller samhälle, även mark, som är samfälld för flera fastigheter med skilda ägare, såvitt kronan eller samhället äger mera än hälften däri.

Regeringsrådet *Söderwall*:

Att från lagstiftningssynpunkt icke någon anledning föreligger att undanta häradsallmänningar från tillämpningen av ensittarlagen, synes även mig

uppenbart. Där lagens tillämpande å dem hittills blivit med stöd av dess 19 § förvägrat, har det berott av att dessa allmänningar av gammalt ansetts tillhöra kronan. Samma uppfattning i fråga om äganderätten till dem ligger till grund för lagstiftningen inom annat område. Till statens allmänningsskogar, vilka enligt 6 § väglagen äro skyldiga att deltaga i vägunderhåll, räknas sålunda enligt motäven till lagrummet (se Nytt Jur. Arkiv avd. II 1892 nr 1 sid. 23) bland annat häradsallmänningar, med undantag för vissa i senare tid tillkomna, belägna i Kopparbergs och Norrbottens län, vilka anses tillhöra menigheter; av denna grund gäller å häradsallmänningar den i 33 § samma lag stadgade rättigheten att å kronans allmänning utan ersättning taga väglagningsämnen. Den ståndpunkt till frågan om äganderätten till häradsallmänningar, vilken sålunda intagits av lagstiftningen, lär icke utan vidare böra fränkännas vitsord. I remissprotokollet framhålles också, att avsikten icke är att nu taga ställning till spörsmålet. Likväl utgår förslaget från att lagen bör, utan att ändring vidtages i densamma, vinna tillämpning beträffande häradsallmänningarna. Följdriktigare synes vara att i 19 § upptaga såsom ett särskilt stadgande, att lagen äger tillämpning å dem.

Justitieråden Stenberg, Appelberg och Tiselius:

Angående häradsallmänningars rättsliga ställning har sedan länge rätt meningsskiljaktighet. Frågan, om äganderätten tillkommer kronan eller ej, har, såvitt bekant, hittills icke varit föremål för avgörande i tvist mellan vederbörande parter, måhända beroende av att, på grund av gällande regler om dispositionen av dessa allmänningar, frågan knappast har någon reell betydelse. Men då enligt ensittarlagen från dess tillämplighet uteslutes mark, tillhörande kronan, hava domstolarna för avgörande, om denna lag är tillämplig å mark inom häradsallmänning, nödgats taga ståndpunkt till frågan. I ett dylikt mål föreligger nu ett av högsta domstolen enhälligt beslutat utslag, däri domstolen, i enlighet med utlåtande från kammarkollegium, utgått från att äganderätt till häradsallmänning icke tillkommer kronan och förty förklarar ensittarlagen vara tillämplig beträffande mark å sådan allmänning. Med hänsyn härtill kan man förutsätta, att lagen skall bliva tillämpad å häradsallmänningar utan att något uttryckligt stadgande därom införes i lagen.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

---

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför
Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet
å Stockholms slott den 25 januari 1929.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern LINDMAN, ministern för utrikes ärendena TRYGGER, statsråden LÜBECK, BESKOW, LUNDEVIK, BORELL, VON STEYERN, MALMBERG, LINDSKOG, BISSMARK, JOHANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för jordbruksdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bissmark, lagrådets den 24 januari 1929 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 15 november 1928 remitterade förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

Efter att hava redogjort för innehållet i lagrådets yttrande anför föredraganden:

6 §. »Vad lagrådet anmärkt vid 6 § har jag ansett böra beaktas. Denna paragraf har följaktligen ändrats i enlighet med lagrådets hemställan.

14 §. Beträffande den i 14 § tredje stycket upptagna bestämmelsen, att löseskillning, som icke lyftes inom viss tid, skulle tillfalla kronan, har lagrådet ifrågasatt, huruvida densamma borde, såsom i förslaget skett, begränsas till det fall, att marken, som löses, är samfällad för flera än tio fastigheter med skilda ägare. Lagrådet har ansett, att stadgandet knappast vore mera motiverat i detta fall än då marken eljest vore samfällad och att skäl till och med kunde anses tala för att göra detsamma tillämpligt även då det gällde mark, som ej vore under samfällad äganderätt. I anledning av denna erinran vill jag framhålla, att den föreslagna bestämmelsen är grundad å det förhållandet, att vid inlösen av samfällad mark, däri ett större antal fastigheter äga del, den å varje enskild delägare belöpande andelen av löseskillningen ofta är så ringa, att den för honom saknar nästan varje betydelse. Det torde därför kunna förutses, att i dylikt fall anspråk på löseskillningens utbekommande understundom ej kommer att framställas. Hänsyn till delägarnas intressen kan ej kräva, att staten skall åtaga sig en till obegränsad tid utsträckt förvaringsskyldighet. Väckes ej inom rimlig tid anspråk på utbekommande av det nedsatta beloppet, lär rätten därtill böra vara försutten. Men förhållandet är enligt min uppfattning ej alldeles likartat vid inlösen av mark, däri allenast ett ringa antal fastigheter äga del, och ännu mindre, då marken ej ingår i en samfällighet. Frånsett att i så-

dana fall det endast undantagsvis torde inträffa, att löseskillingen icke inom relativt kort tid lyftes, synes det ekonomiska intresse, som den till lyftning berättigade här äger, merendels vara så starkt, att det måste väcka betänkligheter att på sätt som föreslagits låta honom gå förlustig sin rätt. Av denna grund har jag icke ansett mig böra förorda den utvidgning av bestämmelsen, som av lagrådet ifrågasatts.

Vid denna paragraf har lagrådet vidare hemställt, att vid preklusionstidens utgång nyttjanderättshavaren i första rummet skulle äga lyfta löseskillingen samt att endast om även han försummade att inom viss tid bevaka sin rätt, beloppet skulle tillfalla kronan. I detta avseende har jag funnit mig böra biträda lagrådets förslag och således låtit vidtaga erforderlig jämkning i paragrafen.

Slutligen har lagrådet framhållit, att den för delägarna föreslagna preklusionstiden kunde utan olägenhet förkortas till fem år. Härutinnan har jag emellertid ej ansett mig böra föreslå någon ändring av det remitterade förslaget. Den däri upptagna tiden av tio år överensstämmer med vad som gäller beträffande preskription av fordringsanspråk i allmänhet. Enligt kungl. brevet den 2 oktober 1828 skola hos länsstyrelserna deponerade belopp, som innestått tio år, genom kungörelser uppsägas till lyftning inom natt och år. Detta brev torde väl näppeligen äga giltighet i sådana fall, varom här är fråga. Men det synes mig knappast vara befogat att i ensittarlagen avvika från den tidsbestämning, som sålunda vunnit en viss allmängiltighet i fråga om likartade förhållanden.

Vad vid 18 och 19 §§ anförts inom lagrådet har icke synts mig innefatta anledning att frågå det remitterade förslaget. 18, 19 §§.

I redaktionellt hänseende hava mindre jämkningar vidtagits i vissa paragrafer.»

Föredraganden uppläser härefter det i enlighet med vad sålunda anförts överarbetade förslaget till *lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplätet område* samt hemställer, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.